

Albanske nasjonale symboler – hevet over politiske grenser?

Dafina Perçuku Asani

Veileder: Svein Mønnesland



Masteroppgave i Bosnisk/Kroatisk/Serbisk
kulturkunnskap

Det Humanistiske fakultet

ILOS

Universitetet i Oslo

HØST 2009

Forord

Grunnen til at jeg valgte å skrive om albanske nasjonale symboler er fordi albanerne er et folk som gjennom historien hovedsakelig har vært fordelt mellom forskjellige administrative enheter og politiske grenser, men til tross for det har de klart å opprettholde en felles nasjonal identitet og felles nasjonalsymboler. Nasjonalsymboler er en viktig komponent for nasjonal identitet. På Balkan har nasjonal identitet og etnisk tilhørighet alltid vært et aktuelt tema mellom de forskjellige nasjonene. Ved å skrive om nasjonale symboler kan jeg si mye om albanernes nasjonale identitet og albanernes situasjon i Jugoslavia.

Min albanske bakgrunn har vært en fordel i forhold til min oppgave, men for en albansktalende jente som leser engelsk, svensk, dansk, bks, og nynorsk, men skriver på norsk bokmål har skrivingen av denne oppgaven vært en utfordring. Men hele prosessen har vært lærerik og engasjerende.

Jeg benytter anledningen til å takke min veileder professor Svein Mønnesland for alle gode råd og hyggelige veiledninger.

Takk til mine barn Donika og Petrit for deres forståelse og tålmodighet.

Til min kjære Ibro, takk for all støtte, forståelse, tålmodighet, veiledning og for å ha tro på meg. Jeg ville ikke ha klart dette uten deg.

Takk, til min far Rrahim (avdøde) og min mor Bahtije for kjærligheten og oppdragelsen de har gitt meg, og takk til den øvrige familien, for all hjelp og støtte gjennom studietiden.

Sist men ikke minst takk til alle gode venner Cecilie Endresen, Lana Marusic, Marko Soldic, Sanja Burzic og Maria Øderud Danielsen for støtte og vennskapet gjennom studiene fra starten av.

Dafina Perçuku Asani

Oslo, september 2009

Innhold

Del 1

1.0 Innledning-----	4
1.1 Oppgavens avgrensning -----	6
1.2 Oppgavens struktur-----	6
1.3 Metode-----	6

Del 2

2.0 Hva er en nasjon?-----	9
2.1.1 Etnisk opprinnelse og etnisk identitet-----	10
2.1.2 Albansk renessanse og nasjonsbygging-----	15
2.1.3 Nasjonale symboler-----	19
2.2 Historisk bakgrunn, Jugoslavia-----	21
2.2.1 Albanerne i Jugoslavia-----	22
2.2.2 Albanerne i kommunist Jugoslavia-----	24
2.2.3 Kosova/Kosovo-----	26
2.2.4 Serbia-----	28
2.2.5 Montenegro-----	28
2.2.6 (FYROM) Makedonia-----	29

Del 3

3.0 Tradisjoner med symbolverdi-----	30
3.1.1 Kanuni i Lekë Dugagjinit-----	31
3.1.2 Besa-----	33
3.1.3 Plisi, Nasjonaldrakt-----	35
3.1.4 Çiftelia-----	37
3.1.5 Oda-----	38

Del 4

4.0 Flagget, nasjonalsangen og nasjonaldagen-----	39
4.1.1 Flagget-----	40
4.1.2 Albansk flagg-----	42
4.1.3 Det albanske flaggets historiske utvikling-----	43
4.1.4 Albansk flagg fra uavhengighetserklæringen i 1912 til i dag-----	44

4.1.5	Det albanske flagget i Jugoslavia-----	48
4.1.6	Albansk flagg i kommunist Jugoslavia-----	49
4.1.7	Albansk flagg i Kosovo-----	52
4.1.8	Albansk flagg i (FYROM) Makedonia-----	54
4.1.9	Albansk flagg i Montenegro-----	56
4.1.10	Albansk flagg i Serbia-----	58
4.2	Nasjonalsangen-----	59
4.2.1	Albansk nasjonalsang i Jugoslavia-----	63
4.3	Nasjonaldagen, 28. November -----	64
4.3.1	28. November i Kosovo-----	65
 Del 5		
5.1	Gjergj Kastriot Skanderbeg-----	67
5.1.2	Skanderbegs retur til Kruja-----	70
5.1.3	Diminos Albaniae (lord of Arbëri)-----	71
5.1.4	Nasjonalsymbol-----	71
5.1.5	Nasjonalsymbolet ''Skanderbeg'' I Jugoslavia-----	73
5.2	Mor Teresa (Gonxha Agnes Bojaxhiu)-----	77
5.2.2	Verdensymbolet, Mor Teresa-----	78
5.2.3	Nasjonaliseringen av Mor Teresa-----	80
5.3	Adem Jashari-----	85
5.3.2	Adem Jasharis patriotiske virksomhet-----	86
5.3.3	''Only who is a born traitor, Averts from the struggle''-----	90
5.3.4	Nasjonalsymbol ''The Legendary Commander''-----	91
5.3.5	''Bac u Kry''-----	92
5.4	Adem Demaçi-----	95
5.4.2	28 år i fengsel-----	96
5.4.3	''Kosovos Mandela''-----	98
Konklusjon-----		100
Litteraturliste-----		102

Del 1

1.0 Innledning

Temaet i denne oppgaven er albanske nasjonale symboler og albanere i Jugoslavia. Symboler har helt fra tidlige tider tjent som kjennetegn på tilhørighet og identitet. Hovedkomponenten i albansk identitet er språket, deretter er det myten om etnisk opprinnelse, felles historiske minner, geografisk territorielt område, sedvanerett og nasjonale symboler som utgjør den albanske identiteten. Det er blitt forsket på den albanske identiteten og på hver av komponentene til nasjonal identitet for seg, men frem til nå er det ikke blitt gjort tilsvarende forskning som denne oppgaven vil ta for seg. Problemstillingen i denne oppgaven er albanske nasjonale symboler og den virkningen de har hatt for albanere i Jugoslavia i bevaringen av deres nasjonale identitet.

Fokuset i denne oppgaven vil være rettet mot albansk identitet, albanernes situasjon i Jugoslavia og albanske nasjonale symboler. Ved å vise til teorier om begrepene nasjon, nasjonsbygging, nasjonalisme og nasjonal identitet, vil jeg forklare hvordan albansk nasjon og nasjonale symboler ble til. Det nasjonale ved symbolene er den tilskrevne meningen som en folkegruppe anser som karakteristisk for dem som gruppe i forhold til andre nasjoner. Albansk identitet, på lik linje som hos andre nasjoner, har gjennom historien fått noen kulturelle og sosiale nyanser, men har ikke mistet det grunnleggende. ”Siden nasjonen er under stadig forandring og er alltid dynamisk, må nasjonale symboler bli jevnlig oppdatert, hvis de mister sin relevans for nasjonen, vil de bare forsvinne. Som nasjonen endres, må den kollektive bevissthet og hukommelse endres også, og nasjonen må finne nye symboler som vil tjene til å mobilisere deres medlemmer”.¹

Da staten Albania ble opprettet i 1912, tilfalt store albanske områder nabolandene, aller mest til de landene som i 1918 dannet staten Jugoslavia. I denne sammenheng må det tas i betraktning at albanere i Jugoslavia og albanere i Albania har hatt forskjellig historie etter 1912. Albanerne i Jugoslavia var politisk, økonomisk og sosialt diskriminert. Men i motsetning til albanere i Albania hadde albanerne i Jugoslavia muligheten til å reise, til å være i kontakt med andre kulturer og språk, og hadde religionsfrihet. På den annen side var mye av albansk litteratur, sang og nasjonale symboler, viktige i forhold til bevaringen av nasjonal identitet, i perioder forbudt i Jugoslavia. Men albanere i Jugoslavia ble stadig, indirekte, påvirket av Albanias propaganda som ble smuglet inn til Jugoslavia. Det faktum at det

¹ Geisler (2005: 4)

eksisterte et albansk moderland, hadde stor betydning, fordi ”drømmen” om Albania var i seg selv et symbol som bidro til bevaringen av albanernes nasjonal identitet i Jugoslavia. Dette mener jeg er et forskningstema i seg selv.

I Jugoslavia var det i perioder forbud mot all bruk av albanske nasjonalsymboler og de som trosset denne loven ble anklaget og dømt for ”irredentisme”, noe som gav lange fengselsstraffer. Men albanerne fortsatte å trosse dette forbudet, de kjempet for retten til å bruke sine nasjonale symboler.

Ved å beskrive hvordan albanerne opprettholdt sine symboler, altså diskursen rundt symbolene, sangene og diktene om symbolene og ritualene knyttet bruken og markeringen av symbolene, vil jeg i denne oppgaven kunne avdekke hvordan symbolene virket i bevaringen av albanernes nasjonale identitet i Jugoslavia.

I denne oppgaven har jeg tatt for meg både offisielle og uoffisielle symboler. Jeg har tatt for meg albansk flagg, nasjonalsang og nasjonaldag. Jeg har også valgt å skrive om personer som nasjonale symboler. Albanere har mange nasjonale helter som hver på sin måte ga store bidrag til nasjonen, men i denne oppgaven har jeg valgt å skrive om Gjergj Kastrioti Skanderbeg, Mor Teresa, Adem Jashari og Adem Demaçi. Etter min mening var de mest framtreddende og hver på sin måte gir de oss et innblikk i albanernes nasjonale identitet i Jugoslavia.

I albansk kultur er det visse nedarvede tradisjoner som har en symbolverdi og som representerer ”det albanske”. De er *Kanun*, *besa*, *plisi*, *çifteli* og *oda*, som ikke er symboler i betydningen av nasjonalsymboler opprettet som en følge av nasjonalismen, men samtidig er de relevante for å få en helhetsforståelse av oppgaven.

For i det hele tatt kunne forstå symbolene, er det viktig å si noe om symbolets opprinnelse og historikk. Her vil jeg få frem når og hvorfor symbolene ble ”nasjonale”, hvordan de har forandret seg gjennom historien, og hvilke kulturelle, politiske eller religiøse faktorer som spilte inn.

Her vil jeg få frem hva/hvem symbolet er, når og hvorfor ble symbolet ”nasjonalt”, har symbolet forandret seg gjennom historien, i så fall hvilke faktorer spilte inn, kulturelle, politiske eller religiøse. Med tanke på at forholdene for bruk av albanske nasjonale symboler ikke var alltid like tilrettelagt i Jugoslavia, vil jeg i denne oppgaven se på når disse forholdene forandret seg og årsaken(e) til det.

Siden denne oppgaven handler om albanere i Jugoslavia er det på sin plass å gi en kort historisk bakgrunn, både om av staten Jugoslavia og albanernes situasjon der.

Teori og historisk bakgrunn er særdeles relevant for forståelsen av forholdet mellom albanere i Jugoslavia, den albanske identitet og dets nasjonale symboler. Derfor er disse delene lagt inn i hoveddelen av oppgaven fremfor i innledningen.

1.1 Oppgavens avgrensning

Oppgaven tar for seg albanerne i Jugoslavia og albanske nasjonale symboler. Jugoslavia ble opprettet i 1918, og opphørte å eksistere i 2003, selv i navnet, da det føderale parlamentet i Beograd vedtok å endre navnet på føderasjonen til Serbia og Montenegro. Men for å få en helhetsforståelse av oppgavens problemstilling, er jeg nødt til å gå ytterligere lenger tilbake i tid, til 1912. Til tross for opphøret av Jugoslavia i 2003, velger jeg likevel å dra tidslinjen i oppgaven frem til i dag og relatere problemstillingen til de nye statene som ble opprettet etter Jugoslavias fall og hvor det bor albanere, Kosovo, Montenegro, Makedonia og Serbia. Dette er relevant da albanerne i disse statene møter mange av de samme utfordringene som de hadde i Jugoslavia.

1.2 Oppgavens struktur

For at oppgaven skal være mer oversiktlig har jeg valgt å dele den opp i emner, som er nasjonalsymbolene.

Del 1 tar for seg innledning med problemstilling, oppgavens avgrensning og oppgavens struktur. Del 2 tar for seg teori og historisk bakgrunn, som er relevant for i det hele tatt å forstå nasjonale symboler. Del 3 tar for seg tradisjoner med nasjonal symbolverdi, som er fundamentet i albansk identitet og som bidrar i å gi en bedre forståelse av de andre nasjonalsymbolene. Del 4 tar for seg offisielle symboler som er flagget, nasjonalsangen og nasjonaldagen. Del 5 tar for seg personer som nasjonale symboler. Oppgaven avsluttes med en konklusjon og litteraturliste.

1.3 Metode

Jeg er født og vokst opp i Kosovo. I 1990 da jeg var 16 år gammel flyktet jeg til Norge og har bodd her siden. I Kosovo opplevde jeg både kommunist-regimet og overgangen til Milošević-regimet. I Kosovo fullførte jeg første året på videregående skolen.

Min albanske etniske bakgrunn har vært en fordel i forhold til min oppgave. Jeg hadde allerede før jeg begynte å skrive oppgaven en del forhåndskunnskap knyttet til temaet. Denne kunnskapen var nyttig i startfasen, fordi den sparte meg en del tid og ressurser på jakt etter kilder. For i det hele tatt kunne skrive denne oppgaven, var språkkunnskap i albansk nødvendig, fordi det meste av kildene er skrevet på albansk. Ved bruk av kvalitative metoder spiller forskeren en mer direkte rolle enn hva tilfellet er ved kvantitative metoder, og datamaterialet er derfor særlig sårbart for forskerens påvirkning. Hvordan datamaterialet tolkes avhenger av hvem som gjør det, og for at data i denne oppgaven skal være pålitelige har jeg forsøkt å være bevisst på min rolle i prosessen og reflektert over min mulige påvirkning av datamaterialet.

Denne oppgaven er en kvalitativ forskning og datamaterialet er hentet fra dokumenter, bilder og deltakende observasjon. Hovedkilden er nedskrevne dokumenter i dokumentanalysen, mens bilder og deltakende observasjon først og fremst er benyttet for å utfylle disse. Det skriftlige datamaterialet er først og fremst bøker, tidsskrifter og media, mer konkret internettutgavene til diverse aviser. Bøkene er hovedsakelig historie bøker, fagbøker og litterære verk. I forhold til internettutgavene av albanske aviser er det problematisk med tanke på den underutviklede elektroniske informasjonsteknologien. For eksempel i visse tilfeller kan en artikkel bli lagt ut på internett, men det kan ikke spores tilbake til hovedkilden. For å bruke artikkelen som pålitelig kilde, har jeg sett om den samme artikkelen er lagt ut på flere steder og ved å basere meg på andre kilder som omhandler det samme temaet, har jeg kommet til en slutning om at artikkelen er nøyaktig.

Måten innsamling og behandling av data er gjennomført på har stor betydning for resultatet av undersøkelsen. For at forskningsresultatene skal kunne si noe substansielt om virkeligheten, må datamaterialet være valid og pålitelig. Validitet innebærer at undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen resulterer i data som er relevante for problemstillingen. Pålitelighet har med dataenes nøyaktighet å gjøre. Derfor har jeg forsøkt å være kritisk omkring kildene, ved å stille spørsmålene hvem, hva og hvorfor. Deretter plukket jeg ut de kilder som er relevante i forhold til problemstillingen.

I utgangspunktet samlet jeg inn stoffet ved å lese de bøker, masteroppgaver, avisartikler etc. som jeg på forhånd visste er relevante til temaet i oppgaven. Deretter ved å forfølge referanselister fikk jeg tak i mer relevant stoff, og samtidig kunne jeg finne ut hva som er

publisert tidligere innen dette temaet. Med tanke på at oppgaven tar for seg symboler, har jeg brukt bilder, fordi en figur (bilde) sier mer enn 1000 ord sies det, og dette gjelder absolutt for en vitenskapelig tekst også. Bildene har jeg brukt både for å illustrere et symbol, og i enkelte tilfeller har jeg foretatt bildeanalyse for å få frem et poeng. Observasjon som en datainnsamlingsmetode var relevant i denne oppgaven, fordi observasjon, deltakende som ikke-deltakende, gir verdifull informasjon om ikke-verbal atferd, i dette tilfellet hvordan de albanske nasjonalsymbolene brukes og markeres. Derfor har jeg foretatt flere studiereiser til Kosovo, Albania og Makedonia.

Problemstillingen i denne oppgaven har en beskrivende karakter for å avdekke hvordan noe forholder seg. I dette tilfellet vil jeg ved å beskrive nasjonalsymbolene, avdekke hvordan de forholder seg til nasjonal identitet hos albanere i Jugoslavia. For å avdekke forholdet mellom nasjonalsymboler, albanere, albansk identitet og Jugoslavia og for å få en helhetsforståelse av denne oppgaven, har jeg benyttet meg av den hermeneutiske sirkel. Den går ut på at delene forstås utfra helheten, og helheten ut fra delene i en stadig vekselvirkning. Derfor er det viktig i denne oppgaven å forstå hvem albanerne er, hva er deres identitet, når denne identiteten ble opprettet og når albansk nasjon ble til. Deretter med tanke på at denne oppgaven tar for seg albanere i Jugoslavia, er det relevant å ha en viss forståelse om staten Jugoslavia, deretter albanernes situasjon i denne staten og statene som ble opprettet etter at Jugoslavia gikk i oppløsning. Videre er det visse tradisjoner med symbolverdi og albanske nasjonale symboler som er en viktig del av albansk identitet. Altså vil disse delene forstås utfra helheten, og helheten i denne oppgaven forstås ut fra delene.

Del 2 Teori og historisk bakgrunn

2.0 Hva er en nasjon?

Begrepet nasjon har vært omdiskutert blant forskere. "Nasjon" er et flytende begrep og kan oppleves forskjellig fra sted til sted og tid til tid. Man kan si at begrepet har to overordnede betydninger. Det ene er kulturell nasjon og det andre er politisk nasjon. Kulturell nasjon regnes som eksisterende før og uavhengig av en stat. Begrepet kulturell nasjon "implies that a group possesses all the characteristics of nationhood except national consciousness. But the term seems inadequate, because it suggests that common history, origin, language, and the rest are not in themselves sufficient to define a nation".² Frem til 1700-tallet ble begrepet brukt i en mer generell betydning "fællesbetegnelse for grupper af individer med bestemte fællestræk".³

Mot slutten av 1700-tallet og som følge av den Franske revolusjonen begynte begrepet nasjon å få en mer politisk betydning som vi kjenner i dag, nemlig "alle innbyggerne i en stat". En politisk nasjon er skapt gjennom opprettelsen av staten. Ifølge begrepets politiske betydning er det statsborgerskapet som avgjør ens nasjonale tilhørighet.

The term political nation indicated the nobility, the only political class of historical nations; but because political nation, also implies that domicile in a particular Polity, rather than national culture, is the determinative criterium of nationhood, in recent times the designation has increasingly found its way into the thesaurus of integrators list terminology.⁴

I den vesteuropeiske betydningen stammer begrepet fra Den franske revolusjonen og begrepet brukes gjerne i politisk forstand om stater, hvor staten inkluderer alle sine borgere. Mens i Øst-Europa stammer betydningen "nasjon" fra tysk tradisjon hvor hovedvekten lå på det kulturelle fellesskapet.

But nation and states are definitely not synonymous: while the nation is a glorified ethnic group, attached to a specific territory—its homeland – the state is a political unit, a subdivision of the globe (Connor 1994) [sic]. And while the nation is self-defined, the state is defined and recognized from without, by the international community. A state has institutions in place that ensure its survival, but the only way that a nation can stay alive is to make memories of its past a part of its present narrative. Every generation must feel a direct commitment to the events that formed the nation, and this commitment must be reinforced by myth, rituals, and symbols that elicit an emotional attachment.⁵

² Banac (1988:26)

³ (www.leksikon.org/art.php?n=1817) (hentet den 25.02.09 kl.14:33).

⁴ Banac (1988:26)

⁵ Geisler (2005:5)

Ideene fra Den Franske revolusjonen hadde påvirket også Balkan. 1800-tallet var en renessanseepoke både for albanere og andre folkeslag på Balkan. På samme måte som hos de andre nasjonene på Balkan, var renessansen også hos albanere et fenomen som fikk sitt utspring hos eliten og først og fremst hos intellektuelle i diaspora som hadde kommet i kontakt med ideer fra opplysningstiden. Dette førte til nasjonale bevegelser på Balkan. Den politiske situasjonen innad Det osmanske riket var ustabil, og stadig flere nasjoner gjorde opprør og krevde uavhengighet. En etter en etter erklærte Balkan-landene seg uavhengige. Albania var det siste landet som erklærte seg uavhengig av Det osmanske riket. Før jeg går videre med albansk nasjonsbygging og albansk nasjonalisme på 1800-tallet vil jeg først si litt om albanernes etniske opprinnelse og etnisk identitet, som viser at albanere var en kulturell nasjon før de ble en nasjon i politisk betydning.

2.1.1 Etnisk opprinnelse og etnisk identitet

Albanere er etterkommere av illyrerne som bodde på Balkanhalvøya fra før vår tidsregning. Albanias geopolitiske posisjon har gjort dette området tiltrekkende for folk fra utlandet. Fra antikkens tid har dette området kontinuerlig vært okkupert av fremmede makter. Deres [okkupantens] langvarige tilstedeværelse på albanske områder har ført til store forandringer både i samfunnsstruktur og religion, noe som selvfølgelig har satt sitt preg og har hatt stor innflytelse på utviklingen av det albanske folk. Men albanerne har allikevel klart å opprettholde og dyrke sin albanske kulturelle identitet. Fremfor alt har de klart å opprettholde sitt albanske språk, sine tradisjoner og sedvaner og andre kulturelle særtrekk. Dette kan forklares med at okkupantene ikke alltid klarte å legge helt under seg albanerne som bodde i fjellet. Terrenget og fremkommeligheten til fjellområdene var vanskelig og av den grunn levde albanere ganske isolert fra omverden. Dette hadde selvfølgelig sine negative konsekvenser i utviklingen av samfunnet, økonomi, politikk, kultur og utdanning, men ironisk nok bidro denne isolasjonen til konserveringen av albansk etnisk identitet. Ifølge Athony D. Smith er det seks viktigste attributter for etniske samfunn:

1. a collective proper name
2. a myth of common ancestry
3. shared historical memories
4. one or more differentiating elements of common culture
5. an association with a specific 'homeland'

6. a sense of solidarity for significant sectors of the population⁶

Videre sier Smith at jo mer er en gitt befolkning besitter eller deler disse attributtene og hvor disse elementer er til stede, jo mer er vi i nærvær av et etnisk fellesskap med en følelse av felles identitet⁷. Albanerne hadde flere av disse attributtene. De hadde myten om felles opphav fra illyrerne. Det har vært forskjellige teorier om illyrernes opprinnelse. Man kan si at alle disse teoriene har to hovedsynspunkter. Det ene er at illyrerne kom til Balkanhalvøya og etablerte seg der og den andre er at illyrerne er innfødte på Balkan halvøya. I den teorien som regner Illyrierne for innflyttere til Balkan-halvøya, er det forskjellige oppfatninger både i forhold til hvilket sted de kom fra og i forhold til tiden når de kom. Det nyeste synspunktet er det som betrakter illyrisk kultur som et fenomen som dannet og utviklet seg historisk på illyriske områder basert på en lang og uavbrutt prosess gjennom bronsealderen og begynnelsen av jernalderen.

Denne tesen om kontinuerlig utvikling av kultur, som gir anledning til å tale om en kontinuerlig utvikling av etnisitet, finner bevis i det historiske området bebodd av illyrerne. "Arkeologiske funn samlet i de siste femti årene i Albania, viser at illyrisk etnogenese ikke kan bli satt i forbindelse med ankomsten av et folkeslag fra nord- Balkan, men som en lang historisk prosess og sammensatt opprinnelse".⁸ Romerne erobret Illyricum og klarte, til slutt ca. 200 år før vår tidsregning, å beseire de illyriske kongene. Etter at Romerriket ble splittet i to i 395, befant nå illyrene seg i skjæringspunktet mellom kirken i Konstantinopel og kirken i Roma. Via Egnatia (handelsveien) fra Roma til Bysants gikk tvers over albanske områder. Med romerne kom også kristendommen. Albanerne ble kristne i de første århundrene. På 600-tallet begynte slaviske stammer å trenge seg inn på Balkan og illyrerne forflyttet seg opp i fjellene. I 500 år hører vi ingenting om illyrerne, frem til 1000- tallet, "da de nevnes i forbindelse med kamper mellom normannere og bysantinere ved Durrazzo...".⁹ Da omtales de med "a collective proper name", nemlig albanere.

A curious item about Albania is her very name, that is, the etymology of the word "Albania." The country was known as Illyria in ancient times and until the eleventh century A.D. Since the name "Albania" appears in 13th century Latin dictionaries, the term was probably in use even earlier. During the Middle Ages the Albanians called their country Arb'r or Arb'n and referred to themselves as Arb'resh or Arb'nesh. To this day, there are communities of Albanians who migrated to Greece and Italy, in the wake of foreign invasions and pressures, who know themselves by those names (11) [sic]. According to the Albanian scholar Konitza,

⁶ Smith (1991:21)

⁷ Smith (1991: 21)

⁸ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:40)

⁹ Mønnesland (1992:141)

the term "Albania" did not displace "Illyria" completely until the end of the fourteenth century (12) [sic]. The term is believed to derive from "Albanoi," the name of an Illyrian tribe in what is now north-central Albania, which was first mentioned in the second century A.D. by Ptolemy, the Alexandrian astronomer. The term slowly spread to other Illyrian tribes until its usage became universal among all the Albanian people.¹⁰

I middelalderen ble albanerne underlagt Det serbiske riket. Den serbiske kongen Stefan Dušan (1331 – 55) stod i spissen i erobringen av albanske festninger. Hans rike strakte seg fra Donau i nord til Egeerhavet i syd. Under Stefan Dušan nådde den serbiske middelalderstaten sitt høydepunkt og han ble kronet til "tsar over serbere og grekere" og senere også over bulgarere og albanere. At han erklærte seg konge over albanere er i seg selv ett godt bevis på albanernes tilstedeværelse og etniske identitet.

Til Kosovo kom nye kolonister fra den opprinnelige Serbia (Raška) og bosatte seg i forlatte landsbyer og på eiendom som nylig hadde blitt anskaffet av serbiske føydalere eller serbiske kirker og klostre. Fra andre halvdel av det trettende århundre ble albanske kirker og klostre i Kosovo serbifisert¹¹ og erkebiskopsetet i Peja (serbisk, Peć) ble forfremmet til patriarkat. En viktig kilde til kunnskap om den serbiske middelalderstaten er Dušans omfattende "Lovbok" som regulerte samfunnet¹². Denne "Lovboken" var basert på serbiske juridiske institusjoner og serbisk sedvanerett og av den grunn falt den på mange måter i strid med institusjoner og tradisjoner til de andre folkeslagene i det serbiske riket.¹³ Dette viser at de andre folkeslagene allerede da hadde sine kulturelle særtrekk som var atskilt fra de serbiske. Serbiske konger, spesielt tsar Dušan, hadde som formål å assimilere albanere. I "Lovboken" var det flere paragrafer som ga spesifikke instruksjoner om å frata eiendom, forfølgelse og dødsstraff for kristne katolikker og kristne ortodoksere albanere som ikke godtok det serbiske ortodokse trossyn og som ikke omdøpte seg med slaviske navn¹⁴. Serbernes erobring hadde spesielt negative konsekvenser for de nordlige albanske områder og spesielt Kosovo som var rik på jordbruksområder og naturressurser og alltid hadde vært tiltrekkende for serbiske konger.¹⁵ Kosovo var under serbisk okkupasjon i omtrent to århundrer. Å "gjenopprette tsar

¹⁰ From: Prifti, Peter R. *Socialist Albania since 1944 - Domestic and Foreign Developments*. Cambridge, Mass: The MIT Press, 1978. Gjengitt i <http://www.albanian.com/information/history/etymolog.html> (hentet den 04.05.2009)

¹¹ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002: 277)

¹² Mønnesland (1992:92)

¹³ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002: 277)

¹⁴ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:277,278)

¹⁵ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:277,278)

Dušans rike” ble en drøm for serbiske nasjonalister i århundrene som fulgte”.¹⁶ Serbiske nasjonalister pleier å kalle Kosovo for ”Serbias vugge” eller ”Serbias hjerte”.

Situasjonen forandret seg på Balkan ettersom osmanerne trengte inn. Sultan Orhan var i allianse med Det bysantinske riket og giftet seg med keiserens datter. Han kom til Balkan for å kjempe ved siden av sin svigerfar mot serbere, bulgarere og indre politiske motstandere, og osmanene ble i albanske områder i intet mindre enn i 500 år. Det osmanske riket brakte store endringer hos albanere, både i det politiske, religiøse, økonomiske, sosiale og ideologiske, men kjernen og karakteren av den etno- kulturelle strukturen ble ikke vesentlig endret.

Det osmanske riket kjørte en hard linje mot albanere, kanskje fordi albanere var så stridbare, men den viktigste grunnen var nok at de katolske albanerne utgjorde en fare for Det osmanske riket som potensielle allierte med Venezia¹⁷. Albanerne var fordelt i forskjellige administrative enheter. I Det osmanske riket og i henhold til rikets milletsystem var folk fordelt utfra religiøs tilhørighet, og religion var da hovedkomponenten for nasjonal tilhørighet. I motsetning til nabofolkene som var religiøst homogene og hadde sine representative religiøse institusjoner som bidro til å øke nasjonalbevissthet og ivaretok sitt folks interesser, ble albanerne derimot, som følge av milletsystemet, regnet som Osmanli millet (albanske muslimer), Latin millet (albanske katolikker) og Rum (Rumelia) millet (albanske ortodoksere). Albanske religiøse institusjoner var underlagt Kalifatet, Vatikanet og Patriarkatet som bidro til splittelse mellom albanere. Men utenlandske reisende til området på 1800 – tallet kunne allerede da bemerke seg at albanerne var klare over sin etniske tilhørighet. Engelskmannen J. C. Hobhouse som reiste til området sammen med Lord Byron i 1809 skriver at ”i motsetning til andre nasjonaliteter på Balkan, som hvis du spurte hva de var, umiddelbart svarte at de er kristne og i andre rekke gjorde deg kjent med at de er grekere eller bulgarere eller serbere, - svarte derimot albanere umiddelbart at de er albanere og først da fortalte om sin religiøse tilhørighet”.¹⁸

Fra begynnelsen av 1800-tallet foretok Det osmanske riket visse reformer. I 1839 fikk de forskjellige folkeslagene (*milletene*) i riket lov til å organisere skoler på sitt språk, men dette gjaldt ikke albanere. De ble fremdeles regnet som tyrkere, grekere eller latinere, og derfor måtte de ha undervisning på tilsvarende språk. Albanske bøker var forbudt og på tyrkiske skoler ble det gjort alt ”for at [albanske] barn skulle vokse opp til å tro at de er tyrkere”.¹⁹

Den greske patriarken truet med bannlysning av alle albanere som ville bruke ”det forbannede

¹⁶ Mønnesland (1992:90)

¹⁷ Mønnesland (1992:143)

¹⁸ Frashëri (2006:142)

¹⁹ Durham (2001:106)

språket”²⁰ [albansk]. For dem som oppbevarte albanske bøker var straffen opp til 15 år fengsel og ”greske prester tok del i denne forfølgelsen med sterkt begeistring”.²¹ Albanske katolikker var under østerriksk beskyttelse. Det ble åpnet albanske religiøse skoler og tyrkiske myndigheter kunne ikke blande seg inn i det. Men Østerrike hadde som formål ”en splittelse mellom kristne og muslimer og på denne måten å svekke den albanske nasjonalfølelsen”.²² Ifølge forskeren Piro Misha er det nettopp undervisningen på fremmede språk som forklarer hvorfor den albanske kulturen forble hovedsakelig en folkekultur og at albansk nasjonalisme startet senere enn hos de andre.²³ Denne folkekulturen klarte i hvert fall å holde i live felles historiske nasjonale minner som ”er mekanismer som hjelper til konstruksjon og vedlikehold av et folks nasjonal identitet”.²⁴

Eksempler på felles historiske minner er myten om Aleksander den Store (356 f. Kr - 323 f. Kr), Pirro fra Epirus (319 – 275 f. Kr) og Gjergj Kastrioti Skanderbeg (1405 – 1468). Pirro var illyrisk konge over Epirus. Hans seirer over romerne ble holdt i livet i folkeminnet. Selve nasjonalhelten Skanderbeg ”var stolt over Pirros militære aksjon i Italia og på sine statlige symboler brukte han elementer fra Pirros symboler”.²⁵

Ifølge historikeren Kasem Biçoku, gir historiske kilder fra femtende århundre og senere opplysninger som beviser at Aleksander den Store hadde dype røtter i albaneres historiske minner. Han har alltid blitt minnet med stor respekt av albanere. I albansk folketradisjon ble han kalt Leka i Madh (Leka den Store). Leka er en forkortet variant av Aleksander.

Nasjonallhelten Skanderbeg forgudet Aleksander den Store. I tillegg til minnene om Pirro fra Epirus og hans seirer mot romerne, skrev Skanderbeg om Aleksander den Store ”våre første ... sammen med Aleksander dro helt til India”. I tillegg brukte Gjergj Kastrioti navnet Skander fra tyrkisk Iskender (Aleksander) som sitt andre navn. På sitt stempel og våpenskjold brukte Skanderbeg det samme symbolet som Aleksander den Store hadde på sin våpenskjold, altså solen i form av stjerne med åtte stråler.²⁶

²⁰ Durham (2001:106)

²¹ Durham (2001:107)

²² Durham (2001:106)

²³ Piro Misha. «The phenomenon of nationalism and the Albanian crisis». Source: Endeavour (Përprojekta), issue: 15+16 / 1999, pages: 1331, on www.ceeol.com.

²⁴ Geisler (2005 : 37) [min oversettelse]

²⁵ Biçoku (2005) - *Alexander the Great in the Historical Memory of Scanderbeg and of the Albanians*

»<http://scholar.google.no/scholar?q=simbolet+komb%C3%ABtare&hl=no&lr=&lr=&start=10&sa=N>) (hentet den15.04.09)

²⁶ Biçoku (2005) - *Alexander the Great in the Historical Memory of Scanderbeg and of the Albanians*

»<http://scholar.google.no/scholar?q=simbolet+komb%C3%ABtare&hl=no&lr=&lr=&start=10&sa=N>) (hentet den15.04.09)

Skanderbeg, som bidro til å holde i live mytene om Aleksander den store og Pirro, ble selv en nasjonal helt for albanere.

I tillegg til myten om felles opphav, felles historiske minner og et kollektivt særegent navn, hadde albanere også flere unike elementer av felles kultur. Et unikt element av albansk kultur er språket som også er hovedkomponenten i albansk nasjonal identitet.

En særegenskap hos albanere var også *Besa* som betyr ”tro”, ”tillit” eller ”eden for fred”, med den betydning ”for å holde løftet”. Ordet fikk først betydning i det femtende århundre i *Kanun* av Lek Dukagjini, som var en samling av vanlige koder og tradisjoner som var arvet og overført muntlig i mange generasjoner og som regulerte albaneres levesett.²⁷ I *kanun* er begrepet nasjon definert på følgende måte: ”Familien består av familiemedlemmene som bor i et hus, ettersom de blir flere, skiller de seg til brødre, deretter til brorskap, til slekt, klan, klanen under samme flagg og til slutt alle sammen er del av en større Familie, som heter Nasjon (som har et felles fedreland, felles blod, felles språk og sedvaner)”.²⁸ Det må tas i betraktning at *kanun* ble modifisert og nedskrevet først i 1933, og begrepet nasjon kan ha kommet i bruk som følge av denne modifiseringen. Men allikevel så sier dette oss noe om hva albanerne legger i begrepet nasjon. Andre felles særtrekk for albanere var folkedraktene og *plisi* (et hvitt hodeplagg som er en del av nasjonaldrakten), folkemusikken og folkedans. Som vi ser hadde albanere en etnisk identitet og var en kulturell nasjon, men var ikke en nasjon i politisk forstand. Ettersom Det osmanske riket gikk mot oppløsning og stadig flere stater ble opprettet på Balkan, var behovet stort for albanere til å opprette en egen albansk stat. Albanske nasjonalister forstod at faren for at albanske områder skulle bli annektert av nabolandene etter Det osmanske rikets fall, var stor, og at behovet for å bygge nasjonen og nasjonal identitet var nødvendig.

2.1.2 Albansk renessanse og nasjonsbygging

Albansk renessanse var en historisk periode fra 1830- og 40-årene til uavhengigheten i 1912, og ”utgjorde en omfattende nasjonal bevegelse, med et nytt ideologisk innhold, politisk, kulturelt, samfunnsøkonomisk og organisatorisk”.²⁹ Renaissanceepoken og nasjonalbevegelsen la grunnmuren i albansk nasjonalisme og nasjonsbygging. Ifølge Orvar Löfgren er nasjonalismen en internasjonal ideologi som tilpasses nasjonale formål, at det er et stort ”do-

²⁷ Alma Kushova unlocks an Albanian word steeped in mountain-lore and unbreakable promises. 21 - 07 - 2004 http://www.opendemocracy.net/arts/article_2114.jsp (hentet den 28.02.2009)

²⁸ Gjeçovi (1993:14, 15)

²⁹ Akademia e Shkencave e Shqipërisë II (2002:17)

it- yourself kit”.³⁰ Ifølge A. Smith er nasjonalisme en ideologi som setter nasjonen i sentrum for sine anliggender og tilstreber å fremme nasjonens trivsel. Videre sier han at nasjonalismens ideologier krever en fordypelse i nasjonens kultur, ved å gjenoppdage dens historie, gjenopplive dens folkespråk, dyrke dens litteratur, gjenskape dens folkelige kunst og håndverk og dens musikk, inklusive folkedans og -sang. ”Dette forklarer de hyppige kulturelle og litterære renessanser, som forbindes med nasjonalistiske bevegelser, og den rikdom av kulturelle aktiviteter som nasjonalisme kan få frem”.³¹

Den albanske nasjonalbevegelsen stod fremfor store utfordringer. Albania var det mest isolerte og underutviklete området og var preget av stor fattigdom. Det ble nasjonalbevegelsens formål å vekke den nasjonale bevisstheten hos sine landsmenn og danne en nasjon (i ordets politiske betydning) med en felles nasjonal identitet. I begynnelsen hadde albanske renessanseaktivister som formål ved gjennom sine skrifter å øke nasjonalfølelsen og kjærligheten for landet, for ytterligere å øke nasjonalbevisstheten ved å fremheve den rike folkekulturen og patriotiske tradisjoner fra fortiden. Med tanke på at albanere i middelalderen ikke hadde et rike, ble myten om Skanderbegs epoke fremhevet som en albansk ”Golden Age”. For Smith er ”Golden Age” en sentral komponent i nasjonalisme og nasjonal identitet.³²

Myth is an important ingredient in the life of the nation; the story of its creation is replete with quasi-miraculous events whose connection to reality cannot be verified. But the ”truth” of national stories of creation or struggles for survival is irrelevant. All that matters is that members of the nation *believe* in their authenticity and pass them from one generation to next.³³

Språket er en annen sentral komponent for nasjonal identitet: ”... modern national ideologies place great stock in the ability of language to provide an instant national identity, we tend to forget that even from the earliest times language was a frequent synonym for national community”.³⁴ I forhold til albansk identitet var språket det mest sentrale komponenten. Derfor viet albanske nasjonalister spesielt oppmerksomhet albansk språk og albanske skoler, som skulle være et verktøy for å få landet ut fra middelalderens mørke, og bestyrke den albanske nasjonale identiteten.

³⁰ Av Marlis Eihholz. *Nasjonale symboler*. Ariadne. Digital kunnskapsbase ved Det humanistiske fakultet, UiO <http://www.intermedia.uio.no/ariadne/Kulturhistorie/teori-og-metode/begreper/nasjonale-symboler> (hentet den 16.02.09)

³¹ Smith 2003 s.18

³² MacDonald (2002:23)

³³ Geisler (2005: 6)

³⁴ Banac (1988:22)

Frem mot slutten av 1870-årene var albansk renessanse først og fremst en kulturell renessanse som skulle vekke nasjonalbevisstheten hos landsmennene, samle etno-historiske bevis for å legitimere albanernes historiske opphav og bevise at de var kulturelt atskilt fra de andre, etc. Dette forandret seg ettersom i 1878 i San Stefano-avtalen ble det bestemt at Bulgaria skulle få Makedonia og store deler av albanskbeboede områder. Da forstod den albanske renessansebevegelsen at faren for at albanske områder skulle bli fordelt mellom nabolandene var stor, derfor kom de i forsvarsposisjon. Dermed ble den albanske renessansebevegelsen gjort til nasjonalbevegelse, og på denne måten oppstod albansk nasjonalisme. Fremtredende albanere i Istanbul med Abdyl Frashëri (1839 – 92) i spissen, begynte å organisere seg og sammenkalte albanere fra alle albanskbeboede områder og representanter fra alle tre trossamfunn til en forsamling i Prizren i Kosovo. Den 10. juni 1878 startet kongressen og her ble Prizren – Ligaen (1878-1881) (*Lidhja e Prizrenit*) opprettet.

På det politiske plan hadde den nasjonale motstandsbevegelsen som mål å opprette staten Albania og verne splittelse av albanske områder. På dette tidspunktet den beste løsningen var å kjempe for bevaring av et enhetlig Albania innefor Det osmanske riket. Ettersom riket ville gå oppløsning da ville albanerne sitte igjen med en enhetlig Albania.

Den albanske nasjonale bevegelsen krevde:

- Opprettelse av en kulturell og språklig homogen nasjon
- Forvandling av en frem til da passiv folkegruppe til et aktiv etno- politisk felleskap
- Forvandling av muntlig språk til skriftlig språk ved å kodifisere alfabetet, grammatikk og ordbok
- Sikre et internasjonal anerkjent fedreland, med definerte grenser, og samtidig kreve administrativ autonomi.³⁵

Hovedmålet den albanske nasjonale bevegelsen strebet etter mislyktes. De fleste albanske områder tilfalt nabolandene etter at Albania i 1912 erklærte seg uavhengig fra Det osmanske riket. Albania ble en "nation state" som er en stat "hvor stat og nasjon er nøyaktig sammenfallende".³⁶ Samtidig ble Albania en *matrix – state*, dvs. at albanere nå hadde "...one state that forms their national nucleus or matrix (the term matrix - state is applied in such cases), though its members are important minorities in neighbouring states".³⁷

Prof. Rexhep Qosja tallfester albanske områder som tilfalt nabolandene som følge av Berlin-Konferansen (1878), Ambassadør Konferansen i London (1912 – 1913) og Fredskonferansen

³⁵ Piro Misha. *Fenomeni nacionalizëm dhe kriza shqiptare* (min oversettelse)

³⁶ Smith. (2003: 31)

³⁷ Banac (1988:22)

i Paris (1918 – 1919). Ifølge Qosja ”Av ca 75 tusen km² av albanske områder (56.000 km² der albanerne var den eneste befolkningen eller i absolutt flertall, og 19 til 20.000 km² der albanerne var nesten halvparten av befolkningen) så fikk Albania 28.000 km², mens resten ble gitt til Serbia (ca 21.000 km²), Montenegro (ca. 2000 km²) og Hellas (ca. 5000 km²)”.³⁸

Selv om den nasjonale bevegelsen ikke lyktes med å verne splittelse av albanske områder, oppnådde de mye på det kulturelle plan og opprettelsen av en felles albansk nasjonal identitet. En nasjon prøver alltid å ha en egen identitet som skiller den fra de andre, og det er opp til nasjonen selv å velge det som oppfattes mest nasjonalt for dem. Nasjonal identitet er først og fremst en kulturell og sosial identitet. Det er nasjonens historie, språk, religion, natur, symboler og statsforvaltning som utgjør den nasjonale identiteten. Grensen mellom disse komponentene er flytende og det er opp til hver nasjon å velge det de mener er grunnlaget for deres identitet. I motsetning til nabonasjonene hvor religion dannet grunnlaget for den nasjonale identiteten, hadde derimot religion en splittende rolle hos albanere, fordi albanere tilhørte tre trossamfunn. Det å være albaner skulle stå over den religiøse tilhørligheten som dikteren Pashko Vasa sa det ”Albaneres religion er det albanske”.

Albansk nasjonalbevegelse oppnådde å konstruere en albansk identitet, som er bygget på språk, etnisk opprinnelse, felles historiske minner, myten om Skanderbeg, nasjonale symboler, sedvanerett og den hedenske kulturarven. Nasjonalbevegelsen oppnådde også mye på det kulturelle plan. Den litterære aktiviteten vokste, først og fremst blant albanere i diaspora. Albanske skoler var forbudt i Det osmanske riket for på denne måten å hindre albansk språk, og det var strenge tiltak mot lærere og foreldre, særlig for de muslimer som sendte barna på albanske skoler. De få albanske skoler som var, ble stengt av osmanske myndigheter. På grunn av press fra stormaktene ble det etter hvert tillat å åpne skoler i albansk bebodde områder, men kun på gresk, bulgarsk, serbisk etc.³⁹ Foruten dette var det vanskelig å spre skriftlig albansk på grunn av mangel på et felles albansk alfabet. Dette førte til at den 14 – 22. november 1908 ble det holdt en kongress i byen Manastir med Mithat Frashëri i spissen (sønn av Abdyl Frashëri). Her var det 150 deltakere fra forskjellige albanske områder og albanere fra diaspora. I Manastir-kongressen ble det bestemt at det albanske alfabetet skulle bli skrevet med latinske bokstaver og ikke med arabiske, greske eller slaviske. Alfabetet skulle bestå av 36 bokstaver. Det er det samme alfabetet som brukes i dag og som dannet grunnlag for

³⁸Rexhep Qosja ”Strategjia e bashkimit shqiptar”. Instituti Albanologjik, Prishtinë, 1992. Sitatet er hentet i Vikers (2002: 9)

³⁹ Akademia e Shkencave e Shqipërisë (2002:351,352)

albansk litteratur. Opprettelsen av albansk alfabet var på en måte en åpen erklæring om kulturell uavhengighet. I tillegg fikk albanere felles nasjonale symboler ved opprettelsen av staten Albania.

2.1.3 Nasjonale symboler

Ifølge Cohen (1976) er symboler ”gjenstander, handlinger, relasjoner eller språklige formasjoner som står (tvetydig) for et mangfold av mening, som bringer fram følelser og driver til handling”.⁴⁰

Det er vanligvis kulturbestemt hva et symbol står for. Det samme symbolet kan for noen symbolisere felleskap og være inkluderende, mens for andre vil det være ekskluderende. Begrepet symbol har sine røtter fra greske ordet *σύμβολον* (*sýmbolon*). I utgangspunktet hadde ordet den betydning å sammenføre to deler som passet sammen, da to mennesker som en gang hadde inngått et forhold [og delte en ting i to mellom hverandre] og mange år senere kunne gjenkjenne hverandre (eller deres barn) ved å sette sammen delene.⁴¹ Men allerede i antikken refererte en avledende betydning av ordet til ”noen kjennetegn som tjener som bevis på identitet”.⁴² Ifølge Raymond Firth (Symbols, 1973) ”it was in such sense that the early Christian church seems to have adopted the symbol. It came to be used for a formal authoritative statement of religious belief, differentiating Christians from non – Christians – Creed”.⁴³ Altså har symboler helt fra tidlige tider tjent som kjennetegn på tilhørighet og identitet.

Det har seg slik at de fleste nasjoner har sine representative nasjonale symboler som f. eks flagget, en nasjonaldag, en nasjonalsang, nasjonaldrakter etc.

Such symbols, loaded with emotional and national meanings, tell the story of the nation’s past (Arbel 1998); together with the rituals and ceremonies that accompany them, they keep the national narrative alive. Tying the past with present and the future, they are necessary for the construction and reinvention of the nation’s memory and consciousness. They are emotional glue that binds the nation together, and without them the nation arguably cannot survive.⁴⁴

⁴⁰Olaf Aagedal. *NASJONALE SYMBOL, SYMBOLARENAER OG SYMBOLMAKT*.2002, Oslo
http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2003/rapport55/index-3_.html#Heading45

⁴¹ Geisler (2005: xix, introduction)

⁴² Geisler (2005: xix, introduction)

⁴³ Sitatet er hentet i Geisler (2005: xix, introduction)

⁴⁴ Geisler (2005: 5)

”Det nasjonale ved disse symbolene er at de gis et innhold og en mening som innbyggerne i en bestemt nasjon anser som karakteristisk nettopp for dem, og som skiller deres nasjon fra andre nasjoner”.⁴⁵ Nasjonale symboler”in particular, national anthems and flags – provide perhaps the strongest, clearest statement of national identity”.⁴⁶ Bortsett fra den viktige funksjonen nasjonale symboler har som katalysatorer for utformingen og veldikehold av nasjonal identitet, har de også en avgjørende betydning i opprettelsen av en stat.⁴⁷ Ifølge David Marsland støtter nasjonale symboler identiteten til en nasjon både internt og eksternt.

”In the beginning stages of a nation’s evolution, national symbols ”recruit [...] individuals and organizations into national movements” and consolidate their commitment to these movements. Once a new nation has attained independence, national symbols are used to ”disseminate the image” of the new nation ”on the global political and economic stage...”⁴⁸

Hva er det som kan fungere som nasjonal symbol?

Det er mange ulike fenomener, som himmelske stjerner, mennesker, dyr, fugler, planter, klessplagg, farger etc., som kan fungere som nasjonalsymbol. Men for at noe skal kunne fungere som et symbol på hele nasjonen, ”bør det være stor oppslutning i befolkningen om symbolets budskap, og symbolene bør være bilder på forestillingen om det nasjonale fellesskap mellom alle borgerne”.⁴⁹

Det er forskjell mellom land i både struktur, karakter og betydning av nasjonale symboler. Ifølge Karen A. Cerulo⁵⁰ kan denne variasjonen ha sosiale forklaringer. ”I found that factors surrounding the adoption of symbol – events such as war, revolutions, independence movements, and nation's form of government - explain some of the variation”.⁵¹ Nasjonale symboler kan være offisielle som flagg, hymne og nasjonaldag, og uoffisielle som nasjonaldrakt, nasjonalinstrument etc. Nasjonale symboler kan ha ulike funksjoner og kan brukes på ulike måter. Ritualene ved bruken av nasjonale symboler er nokså varierende fra land til land, og like varierende er hvor aktivt eller passivt de blir brukt eller markert. I denne oppgaven vil jeg se på hvor aktivt eller passivt har albanske nasjonale symboler blitt brukt eller markert i Jugoslavia.

⁴⁵ <http://www.intermedia.uio.no/ariadne/Kulturhistorie/teori-og-metode/begreper/nasjonale-symboler> (hentet den 03.04.09)

⁴⁶ Karen A. Cerulo (1993:244)

⁴⁷ Geisler (2005: introduction)

⁴⁸ Ibid (David Marsland blir her sitert av Geisler)

⁴⁹ <http://www.intermedia.uio.no/ariadne/Kulturhistorie/teori-og-metode/begreper/nasjonale-symboler> (hentet den 14.05.09)

⁵⁰ Department of Sociology, Lucy Stone Hall, Rutgers University, New Brunswick, New Jersey

⁵¹ Karen A. Cerulo (1993:244)

2.2 Historisk bakgrunn

Jugoslavia

For å få en helhetsforståelse av albanernes situasjon i Jugoslavia er det på sin plass å gi et kort overblikk om staten Jugoslavia.

Den jugoslaviske ideen oppstod i Kroatia på begynnelsen av 1800-tallet. Ideen gikk ut på å samle alle sørslavere i et rike. Først i mai 1915 ble det dannet en "Jugoslavisk komité" i London. Den 20. juli 1917 ble "Korfu-deklarasjonen" undertegnet mellom Serbia og Den jugoslaviske komité, som erklærte at kroatene, serberne og slovenere var et folk med felles språk og med "felles" blod. For at sørslaverne ikke skulle miste sin identitet og falle under tyskerne og ungarene så måtte de forsøke, som Engels sier, "...to build their own spesial hybrid nationality".⁵² For å bygge opp denne hybride nasjonaliteten la den jugoslaviske komiteen vekt på felles slavisk opphav, lingvistiske fellestrekk og en viss felles historisk erfaring.

Serberne mente at ved å danne en felles stat med kroater og slovenere ville de realisere drømmen sin om en "Stor-Serbia". På denne måten kunne alle serbere samles innenfor ett land etter Habsburg-rikets fall. Kosovo og Makedonia hadde allerede blitt innlemmet i Serbia, som følge av balkankrigene (1912 – 1913). Jugoslavismen ble kompromittert på grunn av storserbisk hegemoni og serbisk dominans over de andre nasjonene. Serberne mente at de stod i spissen for frigjøringen av de andre jugoslavene (sørslaverne) fra Det osmanske og Habsburgske riket, og siden de var den største nasjonen, var det riktig at det serbiske kongehuset overtok den nye staten.

I 1918 dannet kroatene, serberne og slovenere en stat som het "Kongeriket av serbere, kroater og slovenere". Den 26. november ble kong Nikola av Montenegro avsatt og det ble erklært at Montenegro skulle slutte seg til Serbia. Dette ble avgjort da montenegrinske delegater i en ekstraordinær nasjonalforsamling holdt valg, under serbisk militær overvåkning.

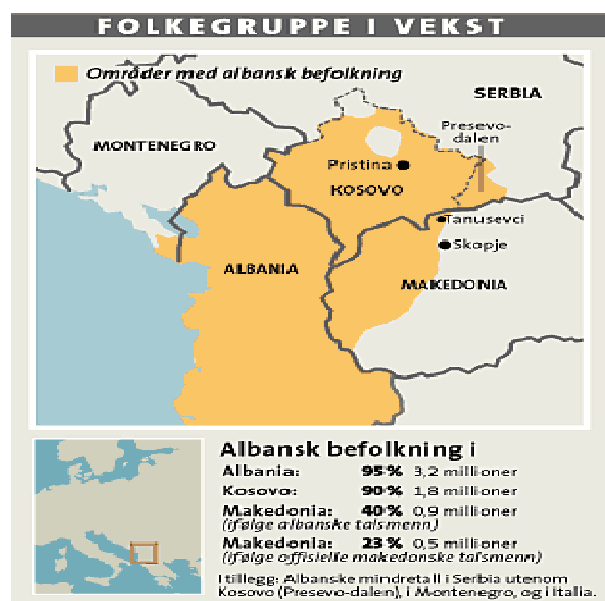
Den 6. januar 1929 ble Kongeriket omdøpt til "Kongeriket Jugoslavia" og eksisterte fram til Andre verdenskrig. Like etter Andre verdenskrig, den 29. november 1945, etablerte kommunistene en ny sosialistisk stat. Kommunist-Jugoslavia ble for den meste av tiden regjert av Josip Broz Tito, og blir ofte omtalt som "Titos Jugoslavia".

Ved opprettelsen av Jugoslavia i 1918 ble albanerne her en del av en "statsnasjon" som ifølge A. Smith vil si en multietnisk stat som forsøker å omskape seg selv til en samlet (men ikke

⁵² Banac (1988:70)

homogen) nasjon ved hjelp av imøtekommenhet og integrasjon.⁵³ Jugoslavia forsøkte å skape en nasjon ut fra staten (snarere enn omvendt).⁵⁴ Den nye nasjonen skulle være jugoslaver (sør-slaver), selve betegnelsen var ekskluderende for albanere som ikke var av slavisk opphav.

2.2.1 Albanerne i Jugoslavia



De mange albanere som falt utenfor staten Albania i 1912 hadde en dystertid i møte. Albanerne i Jugoslavia ble utsatt for massakrer og forfølgelse, det anslås at 12 – 25.000 albanere ble drept av serbiske soldater.⁵⁵ ”Under balkankrigene fór både den serbiske, bulgarske og greske hæren brutalt fram mot muslimene, herjet og drepte, for det var om å gjøre å renske de nyvunnet områdene for fremmedelementer så fort så mulig, enten ved utryddelse, assimilering

(tvangsomvendelse) eller forvisning”.⁵⁶

Et memorandum sendt til Stormaktene av Beograd tidlig i 1913 fastsatte tre *justifications* for serbisk krav over Kosovo⁵⁷. Ifølge dette memorandumet hadde Serbia:

...the 'moral right of a more civilized people'; the historic right to an area which contained the Patriarchate buildings of the Serbian orthodox Church and had once been part of the medieval Serbian empire, and a kind of ethnographic right based on the fact that at some time in the past Kosovo had had a majority Serb population – a right which, according to the memorandum, was unaffected by the 'recent invasion' of Albanians.⁵⁸

Malcolm sier følgende om kravet som Serbia fremstilte i memorandumet i 1913.

The seat of the Serbian Orthodox Church was not founded in Kosovo; it merely moved there after its original foundation (in central Serbia) was burnt down. Nor does the Patriarchate

⁵³ Smith (2003: 31)

⁵⁴ Geisler (2005)

⁵⁵ Mønnesland (1992:150)

⁵⁶ Mønnesland (1992:150)

⁵⁷ I denne oppgaven vil Kosovo bli brukt, fordi på norsk heter det Kosovo og ikke Kosova slik det heter på albansk.

⁵⁸ Malcolm (1998: Introduction, xxxi)

have any continuous history as an institution: it was re-created by the modern Yugoslav state in 1920 [...] As for the Serbian empire, this was a medieval state which had its origins not in Kosovo but in Rascia, an area beyond Kosovo's north-western border, and most of the important early medieval Serbian monasteries and churches were built outside Kosovo itself. [...] One historical-demographic myth which enjoyed great power in the late nineteenth century was the idea that most of the Albanians in Kosovo were 'really' Slavs; while it is true that ethnic identities have always been fluid to some extent, this claim is simply not justified by the historical evidence. [...] Serbia does not have a continuous history either. For several hundred years, Kosovo was not part of Serbia, because there was no Serbia to be part of: during most of the long Ottoman period, Serbia did not exist as an entity at all. Kosovo was annexed *de facto* by Serbia within living memory, in 1912; *de jure*, [...] it was not annexed by the Serbian kingdom at all.⁵⁹

Serbia iverksatte harde tiltak mot albanere. En av de få serbere som protesterte mot de harde tiltakene var Dimitrije Tucović, som så på serbernes erobring av Kosovo som en klassisk kolonikrig, som et forsøk på å "begå overlagt mord på en hel nasjon".⁶⁰ Han fryktet at den serbiske politikken ville skape hat mellom serbere og albanere, og derved ville samarbeid mellom de to folkeslagene bli umulig i fremtiden. Fremtiden har vist at han hadde rett i sin frykt. Serberne hevder fremdeles at Kosovo er "serbernes Jerusalem". Men ifølge Noel Malcolm har dette alltid vært en overdrivelse.⁶¹ En overdrivelse som har kostet albanerne dyrt. Serberne iverksatte en sterk assimileringsspolitikk mot albanere. På den ene siden fremstilte serbere albanerne som mindreverdige, primitive, ville, nærmest som dyr, mens på den andre siden forsøkte serbiske historikere å påvise at albanere er egentlig serbere som er blitt "albanisert".⁶² Undervisning på albansk var forbudt. Angående utdanning for albanere, skrev en offisiell serbisk representant i 1921 "Should we leave everything as in the old days they will all remain backward, unenlightened, and stupid, nor will they know the state idiom (Serbian), which would help them to fight against us. It is in our interest that they remain at the present level of their culture for another twenty years, the time we need to carry out the necessary national assimilation in these areas".⁶³ Derfor fikk albanere lov til å ha religiøse skoler, men ikke albanske skoler.

...so – called Turkish schools, *mektebs* (elementary schools) and *medreses* (secondary schools), employing the Arabic of Quran and Turkish as the medium of education. The Serbian rulers hoped that these schools would keep the Albanians backward, but the

⁵⁹ Malcolm (1998: Introduction, xxxi)

⁶⁰ Mønnesland (1992: 150)

⁶¹ Malcolm (1998: Introduction, xxxi, xxxii og xxxiii)

⁶² Mønnesland (1992:150)

⁶³ Banac (1988: 299).

Albanians were to turn these schools into underground centers of nationalist education and anti-government activities.⁶⁴

2.2.2 Albanerne i kommunist-Jugoslavia

Etter Andre verdenskrig og frigjøringen av Jugoslavia, organiserte kommunistpartiet staten Jugoslavia etter stalinistisk modell, som en formell føderasjon bestående av seks republikker; Serbia, Slovenia, Kroatia, Bosnia-Hercegovina, Montenegro og Makedonia. Innenfor republikken Serbia ble det dessuten opprettet to autonome provinser, Kosovo og Vojvodina. Det var administrativt og politisk bestemt i det jugoslaviske skillet mellom ”nasjon” (*narod*) og nasjonalitet (*narodnost*), og ”etniske grupper”. Serbere, slovenere, kroatene, muslimene [bosnjakne] (først fra 1970), montenegrinerne og for første gang, makedonerne ble da anerkjent som ”nasjoner”. Kriteriet for å bli regnet som nasjon i Jugoslavia var at vedkommende folkegruppe ikke hadde sin ”nasjonalstat utenfor Jugoslavia”,⁶⁵ ellers ble man regnet som minoritet. Derfor var det politisk bestemt at albanere var ”nasjonalitet”, selv om de var egentlig større i antall enn andre folkegrupper I Jugoslavia som ble regnet som nasjon. ”Från att ha varit konstituerande nationer i en multinationell federation förvandlades delar av dessa nationer till etniska minoriteter i etnisk definierade stater. Denne förändrade politiska situation gjorde dem till andra klassens medborgare och, enligt den egna (inte ogrundade) uppfattningen, till potentiella offer för etnisk rensning”.⁶⁶

Kosovo ble en provins innenfor Serbia, mens resten av de albanskbeboede områdene ble fordelt mellom Makedonia og Montenegro, fordi ved å fordele albanerne administrativt på denne måten ville staten ha bedre kontroll på albanere. Rett etter krigen fikk albanere visse rettigheter i den nye staten, som for eksempel å åpne albanske skoler, fordi kommunist-Jugoslavia håpet på en Balkan-føderasjon som også skulle inkludere Albania, og dermed ville Kosovo-problemet løses permanent. Men etter Titos brudd med Stalin i 1948 ble forholdet mellom Jugoslavia og Albania forverret, fordi Albania tok side med Sovjetunionen. Det påvirket direkte situasjonen for albanere i Jugoslavia, som ble utsatt for politisk, økonomisk og sosial diskriminering. Albanerne i Jugoslavia kunne lenger ikke få moralsk støtte fra Albania. Dette påvirket den kulturelle, språklige, litterære og faglige utviklingen i Kosovo og

⁶⁴ Aydin Babuna (<http://www.freewebs.com/ovsiste/ALBANIAN%20IDENTITY.pdf>) hentet den 01.05.09, og Hugh Pulton i Djokic (2003:127)

⁶⁵ Mønnesland (1992:15)

⁶⁶ Hettne, Sörlin, Østergård (2006:36)

i de andre republikkene hvor det bodde albanere. Kosovo var det mest underutviklete området i Jugoslavia.

Aleksander Ranković som var visepresident og innenriksminister, dvs. sjef for det hemmelige politiet UDBA,⁶⁷ utsatte albanerne for undertrykkelse, de fleste albanske skoler ble stengt og strenge tiltak ble iverksatt. I 1966 ble Ranković avsatt, og etter dette fikk albanerne for første gang en viss frihet. Men Kosovo var fremdeles det mest underutviklete området. Misnøyen var stor blant albanere. Den 27. november 1968 (dagen før albansk nasjonaldag og to dager før Jugoslavias dag), brøt det ut voldsomme demonstrasjoner i Kosovo. Demonstrantene krevde at Kosovo skulle få status som republikk. Demonstrasjonene spredde seg også til andre områder i Jugoslavia som var bebodd av albanere. Demonstrasjonene ble slått ned og fordømt av kommunistpartiet, og lederne dømt til lange fengselsstraffer.

Den 15. februar 1970 ble universitet i Pristina opprettet med stor innslag av albanske lærere og studenter. Kosovoalbanerne fikk lov å ha kontakt med sine landsmenn i Albania, samt bruke litteratur som ble utgitt i Tirana. "Dette var helt naturlig for kosovoalbanere, siden de følte sterkt at den albanske nasjonen var én, med samme språk og felles kultur".⁶⁸ Det ble også tillatt å bruke albansk flagg som var identisk med statsflagget i Albania. "This compromise was confirmed in constitutional amendments of 1971 and the 1974 Constitution".⁶⁹ Som følge av denne Grunnloven ble det oppnådd en viss kulturell autonomi og oppblomstring. Men fremdeles var det en god del albansk litteratur, TV og radio fra Albania som var forbudt, fordi disse kunne forstreke albansk nasjonalisme, derved var de farlige. De som ble oppdaget for å ha trosset dette forbudet ble fengslet og torturert og anklaget for være albanske nasjonalister. I jakten på "albanske nasjonalister", var det først og fremst albanske intellektuelle, spesielt historielærere og lærere i albansk språk som ble tatt. I mars 1981, et år etter Titos død, brøt det ut en alvorlig oppstand i Kosovo. Uroen spredde seg i hele Kosovo og demonstrantene satte fram krav om "Kosovo – republikk". Opptøyene ble slått brutalt ned. På slutten av 80-tallet gikk kommunistregimet mot oppløsning og misnøyen blant folket økte. Forestillingen verden hadde om Jugoslavia som et "lykkelig" samfunn viste seg å ha vært falskt og overfladisk. Kommunismen var på vei til å bli erstattet med nasjonalisme. "Denna säregna kombinationen av gammalkommunism och populistisk nationalism återfinns i alla de postkommunistiska staterna och kan således betraktas som

⁶⁷ Uprava državne bezbednosti/sigurnosti/varnosti or UDBA, var sikkerhetspolitiet (eller det hemmelige politiet) til Den sosialistiske føderale republikken Jugoslavia, og var i virksomhet fra 1946 til 1991.

⁶⁸ Mønnesland (1992: 223)

⁶⁹ Djokic (2003: 129)

særskild form av nationalism”.⁷⁰ Den etnonasjonale følelsen begynte å komme til overflaten blant de forskjellige folkeslagene i Jugoslavia. Dette var starten for Jugoslavias oppløsning og noen av de viktigste faktorene i følge Hettne m.fl.(2006) var det politiske, kulturelle og den økonomiske situasjon, som var forskjellig mellom sentrum og periferi. I begynnelsen av 1990 – årene brøt krigen i Jugoslavia ut. Det var en grusom krig som sjokkerte en hel verden. En etter en erklærte republikkene seg uavhengige stater.

Kosovos spesielle autonome status var blitt redusert av Slobodan Milošević og myndighetene i Beograd etter urolighetene i 1989. Albanerne ble sagt opp fra de fleste arbeidsplasser og albanske skoler ble stengt. Dette førte til at albanerne boikottet statlige institusjoner og valg og etablerte egne parallelle politiske institusjoner og albanske skoler i private hjem. Den albanske majoriteten ledet av Ibrahim Rugova (1944 – 2006) førte en ikke-voldelig motstandskamp mot de serbiske makthaverne frem til 1996. Da organiserte albanere en motstandsbevegelse KLA (Kosovo Liberation Army) (på albansk UÇK, *Ushtria çlirimtare e Kosovës*) som startet geriljakrigføring mot styresmaktene. KLAAs mål var i utgangspunktet å oppnå uavhengighet for Kosovo, og deretter å forenes med moderlandet Albania. Serbias aggressive krigføring mot kosovoalbanere og etnisk rensing, førte til NATOs intervensjon. Den 24.mars 1999 bombet NATO serbiske militære mål i ti uker. Krigen endte etter at regjeringen i Beograd godtok betingelser om å trekke tilbake alle jugoslaviske tropper fra Kosovo. NATO og FN gikk inn med fredsbevarende styrker.

2.2.3 Kosova/Kosovo

Kosovo var formelt under FNs administrasjon fra 1999 og under ”beskyttelse” av FNs sikkerhetsråds resolusjon 1244. Men Kosovos status var fremdeles ikke løst. Forhandlingene om Kosovo fortsatte. FNs spesialutsending Martti Ahtisaari utarbeidet en plan om Kosovo. Partene kunne ikke bli enige og til tross for Serbias store misnøye, ved å ta Ahtisaaris plan som grunnlag proklamere myndighetene i Pristina uavhengighet den 17. februar 2008. Serbia motsetter seg fremdeles dette og anerkjenner ikke Kosovos uavhengighet, derimot blir Kosovo stadig anerkjent av flere land. Hovedkravet for å bli anerkjent er å oppfylle kravene om at Kosovo må være en demokratisk og multietnisk stat, slik Ahtisaaris plan forutsetter. Det gjenstår å se hvordan dette vil gå, fordi kosovoserberne ikke anerkjenner Kosovos institusjoner og motsetter seg å bli integrert. På den andre siden er albanerne i flertall og etter

⁷⁰ Hettne, Sörlin, Østergård (2006:37)

omtrent hundre år med undertrykkelse fra serberne, opplever de Kosovos uavhengighet som en seier for dem. Dette kom godt frem da Kosovo skulle lovfeste offisielle festdager og nasjonale symboler. Albanerne mente at nå som Kosovo er uavhengig burde albanernes nasjonale helligdager lovfestes i statens liste over offisielle helligdager, fordi i Jugoslavia var de forbudt.

Men til tross for albanernes misnøy måtte Kosovos offisielle helligdager, være i samsvar med Ahtisaaris plan. Dette førte til store debatter og reaksjoner på albansk side. Reaksjonen var størst i forhold til albansk nasjonaldag.

Kosovos offisielle helligdager lovfestet på følgende måte:

Basic Provisions

Article 6 [Symbols]

1. The flag, the seal and the anthem are the state symbols of the Republic of Kosovo all of which reflect its multi-ethnic character.
2. The appearance, display and protection of the flag and other state symbols shall be regulated by law. The display and protection of the national symbols shall be regulated by law.

Republic of Kosovo

Assembly

Law No. 03/L-064

Article 2

Official Holidays in Republic of Kosovo

2.1 Taking into account the respect of history, culture and tradition of the people of Kosovo and its citizens, official holidays in the Republic of Kosovo are the following:

- a) New Year, 1st and 2nd January;
- b) The Independence Day of Republic of Kosovo, 17 February;
- c) Constitution Day of Republic of Kosovo (April 9th);
- d) International Labor Day, 1st May;
- 2
- e) Europe Day, 9 May;
- f) Eid Al –Fitr- the first day;
- g) Eid Al Addha – the first day;
- h) Christmas Day (Catholic) – 25 December;
- i) Christmas Day (Orthodox) - 7 January,
- j) Easter Monday, (Catholic),
- k) Easter Monday (Orthodox).

Article 5

5.4. New official holidays can be established by supplement and amendment to this law.

5.5. Memorial days shall be:

- a) 28 November - Day of Albanians; (min understrekelse)
- b) 12 June Peace Day;
- c) 6 March Day of Memorial and Respect for Veterans;
- d) 23 April Day of Turks;

3

e) 8 April Day of Roma's;

f) 15 February Day of Ashkalia;

g) 28 September Day of Bosnians;

h) 6 May Day of Gorans;

Entry into force

This law shall enter into force fifteen (15) days after its publication in the Official Gazette of the Republic of Kosovo.

Law No. 03/L-064

21 May 2008

President of the Assembly of the Republic of Kosovo⁷¹

2.2.4 Serbia

I Sør- Serbia, i Preshevo- dalen er det tre kommuner, Presheva, Bujanovc og Medvegja, hvor albanere er i overveiende flertall. Situasjonen i Kosovo har direkte påvirket dette området. I perioden 1999 – 2001 var området preget av konflikter, og som følge av dette ble *UÇPMB (Ushtria Çlirimtare e Preshevës, Medvegjës dhe Bujanocit)*⁷² opprettet. UÇPMB var en gerilja-gruppe som hadde som formål å løsrive disse tre kommunene fra Serbia og bli en del av et fremtidig uavhengig Kosovo. UÇPMB kom i harde kamper med serbiske styrker og ble etter hvert avvæpnet. Målet deres ble ikke oppnådd. Albanerne i Serbia "kjemper" fremdeles for sine rettigheter.

2.2.5 Montenegro

Den 3. juni 2006 ble selvstendighetserklæringen utstedt, derved ble Montenegro en uavhengig stat. I denne nye staten er ca. 7 % av befolkningen albanere, som hovedsakelig bor i sørøst. De har blitt utsatt for den samme diskriminering som albanere ellers i Jugoslavia. Da Montenegro erklærte seg selvstendig, håpet albanerne på en bedre fremtid her. En fordel var at det ikke var noen borgerkrig i Montenegro, men allikevel påvirket krigen i Kosovo landet direkte, fordi på det tidspunktet var Montenegro fremdeles en del av Jugoslavia. Albanerne i Montenegro føler seg fremdeles diskriminert og mener at regjeringen i Montenegro ikke respekterer rettighetene til minoritetene.

⁷¹ www.assembly-kosova.org/common/docs/.../2008_03-L064_en.pdf

⁷² (The Liberation Army of Preshevo, Medvegja and Bujanovc)

2.2.6 (FYROM) Makedonia

Da Jugoslavia gikk i oppløsning på 90- tallet ble det dannet enda en ny stat, nemlig Republikken Makedonia. På grunn av navnekonflikten med Hellas er landet offisielt kjent av mange internasjonale organisasjoner og stater som Den tidligere jugoslaviske republikken Makedonia (eng. fork. *FYROM*).

I motsetning til Jugoslavias grunnlov der det albanske og tyrkiske folk var likestiltet makedonske, ble det i Makedonia bestemt (Grunnloven fra 1991) at det makedonske folk er statsbærende nasjon. Denne bestemmelsen møtte mye motstand fra den albanske befolkningen.

I denne nye staten ble albanere utsatt for politisk, økonomisk og sosial diskriminering. Stridstemaet var albansk språk, høyere utdanning på albansk og albanske nasjonale symboler. Misnøyen økte stadig blant albanerne og det var en spent situasjon. Dette førte til at albanere opprettet en motstandsbevegelse NLA (National Liberation Army) (alb. UÇK Ushtria çlirimtare kombëtare). I 2001 utviklet situasjonen seg til en væpnet konflikt mellom NLA og makedonske makthavere.

Den 13.8.2001 ble det undertegnet en fredsavtale, den såkalte Ohrid-avtalen. Denne avtalen dannet grunnlag for en ny minoritetspolitikk som imøtekom mange av kravene til den albanske befolkningen, for eksempel legaliseringen av det albanskspråklige universitetet i Tetovo i 2003. Men mye av det Ohrid-avtalen krever er fremdeles ikke blitt gjennomført og dette blir møtt med reaksjoner fra det albanske folk.

Del 3

3.0 Tradisjoner med nasjonalsymbolverdi

Albanerne er et folkeslag som har vært under okkupasjon av Det romersk-bysantinske riket og 500 år av Det osmanske riket, og deretter involvert i Balkan-krigene, Første verdenskrig, Andre verdenskrig og til slutt Kosovo-krigen. Okkupasjonene har ført til mange forandringer i det albanske samfunn. Okkupantene hadde som formål å undertrykke, diskriminere og assimilere albanere, men albanere klarte allikevel å opprettholde visse etniske særtrekk og tradisjoner som er blitt overført fra generasjon til generasjon. Albanerne i Jugoslavia fortsatte å forholde seg til disse tradisjonene, som hadde sterkt virkning på bevaringen av deres identitet. Albanere i landsbyer levde ganske isolert fra omverdenen og derfor hadde fremmede makter liten innflytelse på dem. De fortsatte å forholde seg til sine sedvaner, og for å regulere sosiale relasjoner, baserte albanerne seg på sin sedvanerett såkalt *Kanun*. Det var en del forskjellige lokale *kanuner*, men den som fikk mest betydning for albanere, spesielt for albanere i Nord-Albania og Kosovo, er *Kanuni i Lekë Dugagjinit* (The Code of Lekë Dukagjini), som er en samling av regler, lover og skikker som albanerne i Nord-Albania og Kosovo fra det femtende århundre har levd etter og har muntlig blitt overført den fra generasjon til generasjon. *Kanun* ble kodifisert og nedskrevet først på 1800-tallet av Shtjefën Gjeçovi og ble først utgitt etter hans død i 1933. Albanerne forbinder *kanun* med Lekë Dugagjini (1410–81) som var en albansk høvding og som kjempet sammen med Skanderbeg mot osmanene. Men historikeren Kasem Biçoku hveder at navnet Lekë i betegnelsen av *kanun* har med Aleksander (Lekë) den store å gjøre og ikke Lekë Dugagjini. Ifølge Biçoku er *kanun* en eldgammel kulturarv i den albanske folkekulturen, og ved å betegne den som ”Lekas kanun”, viser det et langvarig historisk og kulturell minne som albanerne har bevart gjennom århundrer om Aleksander (Leka) den store. Biçoku referer også til albanologen Ludwig von Thalloczy⁷³ som sier at albanere har betegnet sin sedvanerett ”*Kanuni i Lekës*” (Lekas *kanun*). I tillegg viser Biçoku til det at Shtjefën Gjeçovi hadde opprinnelig kalt den for ”*Kanuni i Maleve*” (Fjells *kanun*). Først etter Gjeçovis død ble denne samlingen utgitt og da fikk den tittelen ”*Kanuni i Lekë Dugagjinit*”.⁷⁴

⁷³ Biçoku referer til: L. von Thalloczy, *Kanuni i Lekës*, në ”Illyrisch - albanische Forschungen I Band”, München und Leipzig, 1916.

⁷⁴ By, Kasem Biçoku. »Alexander the Great in the Historical Memory of Scanderbeg and of the Albanians« Source: Historical Studies (Studime Historike), issue: 12 / 2005, pages: 729, on www.ceeol.com. (hentet den 15.04.09)

3.1.1 Kanuni i Lekë Dugagjinit

Kanun regulerte følgende sosiale områder:

1. Church; The Church, Cemeteries, Property of the Church, The Priest, Church workers
2. Family; the family make-up
3. Marriage; Engagement, Wedding, the Kanun of the groom, in-laws, separation, inheritance
4. House, Livestock and Property; the house and its surroundings, livestock, property, the boundary
5. Work; work, hunting, commerce,
6. Transfer of Property; borrowing, gifts, Spoken Word;
7. Honor; individual honor, social honor, 'blood' and gender; brotherhood and godparents
8. Damages;
9. Law Regarding Crimes; criminals, stealing, murder (discussion of sanctioning of blood feuds)
10. The kanun of the elderly
11. Exemptions and Exceptions; types of exceptions, death

Kanun har spilt en viktig rolle i bevaringen av albansk kulturell identitet. Dokumentasjon fra middelalderen og senere viser at når albanske prester, fra alle trossamfunn, stod foran et samfunnsproblem som måtte løses i henhold til normer av *Kanun* eller kirke, ble alltid *Kanun* prioritert, fordi den var en dyrebart arv av albansk kultur helt fra gamle dager, fra hedensk tid.⁷⁵

''Whenever in the mountains I asked why anything was done,' wrote Edith Durham in the 1920, 'I was told, "Because Lek ordered it" , "...Lek said so" obtained more obedience than the Ten Commandments, and the teaching of the hodjas [Muslim clerics] [sic] and the priests was often vain if it ran counter to that Lek''.⁷⁶

Kanun har hatt både sine fordeler og ulemper. Fordelen var at på de områder hvor statlige institusjoner ikke nådde helt frem, hadde albanerne allikevel et sett av lover som de anvendte og på den måten regulerte det sosiale liv. Det regulerte hvordan man skulle oppføre seg, ha respekt for familien og de andre rundt seg, man måtte ha ære og *besa*.

På en måte var *kanun* en preventiv måte å unngå uskikkete og umoralske handlinger (for eksempel voldtekt), fordi i så fall var straffen veldig streng, i de fleste tilfeller med døden. Det var ikke slik at et elderråd samlet seg og straffet en til døden, men det var inneforstått at det var offerets familieplikt å drepe en som har krenket deres ære. Terskelen for å krenke ens ære

⁷⁵ By, Kasem Biçoku. «Alexander the Great in the Historical Memory of Scanderbeg and of the Albanians» Source: Historical Studies (Studime Historike), issue: 12 / 2005, pages: 729, on www.ceeol.com. (hentet den 15.04.09)

⁷⁶ Malcom (1998:18)

var veldig lav. *Kanun* regulerte også blodhevn (alb. *gjakmarrje*). Den største ulempen ved det var at man kunne hevne seg på alle menn som var i kjernefamilien (som bodde sammen) med gjerningsmannen. På denne måten ble mange uskyldige drept.

Kanun er kvinneediskriminerende. I henhold til *kanun* er mannens plikt overfor konen å forsørge henne med alt som trengs, å forsvare hennes ære og ikke gi henne noen grunn til å klage. Derimot er kvinnes plikt overfor mannen å forsvare mannens ære, å arbeide uten å nøle, å være under mannens dominans, å opprettholde kravene som vielsen forutsetter, å oppdra barna med ære, å passe på at fottøy og klær er i orden, og ikke blande seg inn om hvem barna skal forloves med. Selv om anvendelsen av *kanun* ble mindre etter hvert som flere tok seg høyre utdanning og folket ble stadig mer urbane, så er det fremdeles ganske vanlig at ved skilsmisse er det mannen som beholder barna, fordi ifølge *kanun* tilhører barna sin far. Men derimot etter skilsmissen har kvinnen, ifølge *kanun*, rett til selv å bestemme hvem hun vil gifte seg med, mens mannen derimot må ha en annen til å tale på sine vegne. Denne praksisen blir ikke anvendt i dag. *Kanun* har blitt anvendt litt som det har passet seg. Mange regler forutsatt av *kanun* falt bort for eksempel ens plikter overfor kirken, fordi de fleste albanere i Jugoslavia var muslimer. Derimot reglene om blodhevn og *besa* fortsatte å anvendes. Anvendelsen av *kanun* av albanerne i Jugoslavia, var en ulempe i forhold til samfunnsutviklingen, men var en fordel i forhold til bevaringen av gamle albanske tradisjoner, henholdsvis albansk identitet.

Albanerne i Jugoslavia fortsatte å bruke *kanun*, selv om det fantes et statlig rettsystem, men dette rettsystemet var ikke alltid like rettferdig mot albanere. Men også de gangene når retten behandlet en sak, pleide albanerne ofte å løse den samme saken ifølge *kanun*. Det var spesielt patriarkalske, tradisjonelle familier i landsbyer som praktiserte *kanun*, men også albanere som bodde i byene var mer eller mindre påvirket av den.

I Kosovo ble blodhevn praktisert frem til våren 1990. Da iverksatte den kosovoalbanske antropologen Anton Çeta ”Nasjonalbevegelsen for blodfeideforsoning” som hadde som formål å forsone familier som var i blodfeide med hverandre. Det var massiv deltagelse i disse forsoningssammenkomstene rundt omkring i Kosovo, som serbisk politi gjorde alt for å stoppe. Folk ble arrestert og mishandlet på vei til eller fra disse sammenkomstene, men det fikk motsatt virkning. På forsonings-slettene (alb. Fushat e pajtimit të gjajeve) økte antall deltakere stadig mer. Jo flere folk som var til stede under disse seremoniene, jo lettere var det for blodfeidfamiliene å slutte fred. Man kunne ikke skuffe hundrevis av folk som hadde tatt lange, risikable veier for å komme dit for å overvære denne historiske hendelsen. De gjorde

det for Kosovo. Albanerne hadde forstått at blodhevn var til skade for dem og til fordel for fienden. Da Anton Çeta døde i 1995 var blodhevn så å si utryddet i Kosovo.

I Albania derimot var blodhevn strengt forbudt under kommunismen, men ble gjenopptatt i Nord-Albania etter kommunismens fall.

3.1.2 Besa

Kanun sier: Det som er lovet, må gjøres.

Besa er et albansk ord som betyr æresord, hellig løfte. Historisk har *besa* representert to beslektede sider. Den ene er *besa* i forhold til blodhevn og den andre er moralsk dyd.

Besa i forhold til blodhevn er når familien til ofret gir gjerningsmannens familie sitt ord på at de ikke vil være i fare i en vis bestemt periode.

Blodhevn går ut på at når en person blir drept, hevner offerets familie seg ved å drepe gjerningsmannen eller en mann i familien hans. Når et drap finner sted er det familien til gjerningsmannen som plikter å samle eldrerådet og sende dem til ofrets familie for å megle.

”Å sende meglere er påkrevd av *kanun*, å gi *besa* er plikt og *burrëri* [en mann som er sterk, modig, lojal, en fornem mann med høye moralske dyder og ærefull] ”.⁷⁷ Når det gis *besa*, kan mennene i gjerningsmannens familie bevege seg fritt, men når fristen for *besa* går ut, da må de holde inne, ellers kan de bli drept. I de første 24 timene etter at drapet har skjedd må alle mennene som tilhører samme klan som gjerningsmannen holde seg inne, etter det er det bare de nære familiemedlemmene som må holde seg inne inntil *besa* er gitt.

Dersom drapet skjer ved ulykke, må familien til gjerningsmannen holde seg inne i 24 timer inntil det er blitt oppklart av eldrerådet, men man tar ikke hevn for det. Dersom man blir drept for det som anses som umoralsk (voldtekt, utroskap, incest etc.), da kan ikke familien til offeret kreve blodhevn, men de må gå til gjerningsmannen og si ”*Të lumtë dora*” (Gud velsigne din hånd). Blodfeider kan også avsluttes ved at gjerningsmannen betaler blodpenger eller gir en form for kompensasjon til de pårørende.

Besa som moralsk dyd i albansk tradisjon er en av de viktigste dydene hos en person. En person som ikke har *besa*, er en person uten ære, en man ikke kan stole på, en folk ser ned på og tar avstand fra. Man kan gi *besa* i mange sammenhenger for eksempel å gi *besa* for å kjempe for fedrelandet, eller når to forelskede gir hverandre sin *besa*, betyr det at de vil gifte seg med hverandre etc.

⁷⁷ Gjeçovi (1993:142)

Shqiptaret vdesin dhe besen nuk e shkelin (Albanians would die rather than break *besa*). For eksempel under Andre verdenskrig fikk over 2000 jøder beskyttelse hos albanere.

” They did so out of the predominant moral code of *besa*, which was described by Avner Shalev, chairman of the Yad Vashem Directorate, at the ceremony on November 1 as “a basic, human value of helping one another, even at the risk of one’s own life.” This value of *besa*, Shalev said, “goes much further than the culture of higher education that did not stem the cruelty and brutality in Germany and elsewhere in Europe.” Albanians, he concluded, “showed what humanity can be at its finest”.⁷⁸

Besa har hatt stor betydning for albanere. Det er blitt skrevet dikt om *besa* og det er mange sanger om *besa*. ”Besa-besë, besën ta kam dhan, për Kosovë jeten kam me dhan” (Jeg har gitt deg *besa*, at for Kosovo vil jeg gi mitt liv), er et vers av et kjent albansk sang. I mange folkesanger og kjærlighetssanger kommer *besa* til uttrykk. *Besa* blir i dag også benyttet som et albansk pikenavn.

Under Kosovokrigen sverget KLA-soldater ved å gi sin *besa* ”In front of my flag I give my *besa* and my life that I will die for freedom and for my land and I will obey my army. If I betray my comrades they have the right to kill me. Now I am a soldier who fights for freedom”.⁷⁹

Har man gitt *besa*, skal ordet holdes helt til døden. Den anerkjente albanske forfatteren Ismail Kadare gjennom sin bok ”*Kush e solli Doruntinen*” (1980) (Hvem brakte Doruntina hjem) gir et godt innblikk i albanske tradisjoner og ikke minst om viktigheten å holde *besa*.

Historien er enkel. Doruntina skulle giftes bort til et sted som var langt borte fra hennes familie, noe moren hennes mislikte sterkt. Da gir Doruntinas yngste bror (Konstandin) *besa* til sin mor at han vil hente Doruntina hjem, når moren måtte ønske det. Da gir moren tillatelse til dette ekteskapet. Men på kort tid dør alle brødrene til Doruntina, og moren mer enn noensinne trenger sin datter. Dette må gjøres av Konstandin, uansett at han er død. Han har gitt sin *besa*, og han må holde det. En dag dukker Doruntina opp i hjemmet hennes og hun sier at det var broren Konstandin som hentet henne, men han var jo død i tre år.

⁷⁸ Albanians And Jews by Shirley Cloyes DioGuardi, <http://blog.aacl.com/albanians-and-jews-by-shirley-cloyes-dioguardi/>

⁷⁹ Judah(2000: 99)

3.1.3 Plisi, Nasjonaldrakt

Nasjonaldrakt (folkedrakt) er tradisjonelle plagg, og gjennom dem uttrykker man sin nasjonale identitet. ”En folkedrakt er sammensatt av mange ulike komponenter og er til enhver tid resultatet av en lang utvikling. Folkedrakten er et produkt av tradisjon, motepåvirkning, lokal utvikling og individuell smak. Til sammen utgjør dette en drakt som er ens innenfor et visst område i et visst tidsrom, men som samtidig er ulik drakter i andre områder, til tross for felles opphav og felles ytre påvirkninger. Grunnstammen er det nedarvede, og røttene kan i enkelte tilfeller gå helt tilbake til forhistorisk tid. Når nye impulser kom, kunne man ta opp hele plagg, detaljer av plagg eller utsmykning, som i hvert enkelt tilfelle ble omformet og tilpasset drakten slik at resultatet ble en organisk helhet. Måten dette ble gjort på varierte, og var grunnlaget for skillet mellom, og inndelingen i, ulike regionale drakter”.⁸⁰



(Kvinne og mann med folkedrakt fra Kosovo)⁸¹

Albanske nasjonaldrakter blir lite brukt i dag i det daglige, men ved festanledninger er det flere som velger å ta på seg nasjonaldrakt. Albanske folkedrakter er mangfoldige og varierende fra distrikt til distrikt. I gamle dager var folkedrakten et kjennetegn på hvilket distrikt man kommer fra, men i moderne tider har folkedraktene overgått regionale grenser og er blitt til nasjonaldrakt.

⁸⁰ Folkedrakt, av Aagot Noss, <http://www.snl.no/folkedrakt>

⁸¹ Bildene er hentet fra <http://img141.imageshack.us/i/veshjekombtarekosovyd7.jpg/> og www.forumishqiptar.com/showpost.php?p=581542...

Et nasjonaltplagg som har hatt stor betydning er *plisi* (hvit hodeplagg for menn), gjennom



hvilket albanerne i Jugoslavia, uttrykket sin nasjonale identitet. Det finnes fremdeles eldre menn fra landsbyene som pleier å bruke *plisi*, mens resten av klærne er moderne. *Plisi* er en stolthet både for de som bærer den og for

nasjonen. En krenkelse mot *plis* oppfates som en stor fornærmelse og ærekrenkelse. Det finnes tilfeller der serbere på en nedlatende måte brukte å kalle albanere for ”*belokapci*” (hviteluer). Men selv om *plis* i utgangspunktet kun er et hodeplagg laget av ull, har den i dag fått en større symbolikk. For eksempel på mange graver der KLA-soldater er begravd, som minnesmerke er det skulpturelt en/flere *plisi* i hvit marmor.



Minnesmerke for nasjonalheltene i Mramor (Prishtina) 2007

Plisi på minnesmerkene symboliserer nasjonaltilhørigheten av den falne KLA-helten. På minnesmerkene står navn og fødselsdatoer, men felles for alle er 1999, som er året da de døde. Ifølge prof. doc. Drita Halimi Statovci (forsker og leder av Etnologisk institutt ved Universitetet i

Prishtina), er dagens *plisi* laget av hvit marmor på albanske graver, et produkt av den nyere tid og tilegnes bestemte personer. ”På denne måten overskrider *plisi* rollen som en del av folkedrakten, overskrider rollen som et hodeplagg i det daglige liv, overskrider kjønn, funksjonen som viser regional tilhørighet, alder og samfunnslag, som gir en mektig, visuell overbevisning, at dette symboliserer nasjonen, henholdsvis KLA-martyrene og albanske offerer, som tragisk led av den serbiske volden”.⁸²

I forbindelse med feiringen av ettårsdagen for Kosovos uavhengighet, ble det i Skopje arrangert forskjellige kulturelle aktiviteter. I det albanske Akademiteatret ble det holdt en høytydelig seremoni som ble kalt for ”*Dita e Plisit*” (*plis* dagen), organisert av Civic Movement ”Awake”, som mener at ideen om ”*Dita e Plisit*” er at alle albanere bevarer og feirer dette symbolet som er vår nasjonale arv⁸³. Dette minner oss om 28. november som er Albanias uavhengighetsdag, men blir kalt for ”Flaggets dag”, noe som har gitt albanere

⁸²by Drita HalimiStatovci «SIMBOLISM OF ALBANIAN COSTUMES», Source: Albanological Research Folklore and Ethnology Series (Gjurmime Albanologjike Folklor dhe etnologji), issue: 37 / 2007, pages: 89114, on www.ceeol.com. (Hentet den 01.09.09)

⁸³ http://www.kohajone.com/html/artikull_37865.html

legitimitet til å feire denne dagen, selv om de bodde i Jugoslavia. På denne måten vil albanere som bor utenfor staten Kosovo, ved å betegne Kosovos uavhengighetsdag som "Dita e Plisit", kunne ha legitimitet for å feire denne dagen.

Plis har alltid vært et kjennetegn på "det albanske", og har derfor hatt en sterk virkning i bevaringen av albanernes identitet i Jugoslavia.

3.1.4 Çiftelia



Çiftelia er en albansk hovedsakelig akustisk strengeinstrument med bare to strenger som er laget av tre. Det er også kjent på enkelte områder av sin opprinnelige

asiatiske, tyrkisk og arabisk navn *dyzen* og *karadyzen*. Størrelsen og lengden på *çiftelia* er varierende.

The çiftelia is often tuned to that of the same pitch as the two highest strings on the guitar, strings E and B. Usually the lower string is played as a drone, with the melody played on the higher string. The çiftelia is a fretted instrument, but unlike most it does not have one fret per semitone, but rather one fret per note in a seven note diatonic scale. Seven frets up is the octave of the open string.⁸⁴

Çiftelia er det mest folkekjære instrumentet for albanere og er et nasjonalsymbol og spilles av albanere i bryllup, konsert og andre anledninger. *Çiftelia* spilles først og fremst innenfor folkemusikk, men det brukes også en del i andre musikksgangre. *Çiftelia* er et instrument som er brukt mye blant albanere i Jugoslavia. De fleste folkesangene er blitt spilt med *çiftelia* og de fleste av dem har patriotisk karakter. I mange albanske hjem kan man finne en *çiftelia*, selv om det i mange tilfeller ikke er noen i den familien som kan spille på den, men de har den som et nasjonalsymbol. Albanerne i Jugoslavia pleide å samle seg for eksempel i en *oda*, der pleide det å være noen som var flink til å spille på *çiftelia*, og man sang om flagget, albanske helter, albanske heltedåder og om andre nasjonalsymboler. På denne måten, gjennom musikken, ble historien overført fra generasjon til generasjon.

⁸⁴ <http://www.reference.com/browse/wiki/%C3%87iftelia>

3.1.5 Oda

Oda er et tradisjonell albansk rom, som opprinnelig var et gjesterom. Det pleier vanligvis å være det største rommet i huset, og ofte også atskilt fra huset. *Oda* har hovedsakelig tjent som gjesterom for menn. *Oda* pleier å ha en peis, madrasser på gulvet, og er preget av tradisjonell albansk pynt.



På dette bildet ser vi en *oda*, i et 300 år gammelt hus.⁸⁵

Bortsett fra den funksjonelle rollen *oda* har hatt som et rom, har det også vært en institusjon i seg selv, i den betydning at den fungerte som en domstol, forliksråd, forsamling for overhoder av patrirkalske familier, klanen, landsbyen eller tettstedet. I *oda*, ble *kanun*, *besa*, nasjonalsymboler, og minnene albanske heltedåder holdt i live. I *oda* var det vanligvis de eldre, som hadde mye livserfaring som dominerte samtalene, ved å snakke om gamle tradisjon og livserfaring, og dermed hadde *oda* en slags undervisningsrolle for de unge mennene, fordi der kunne man høre mange visdomsord. For eksempel sier en forretningsmann født i Drenica, som har bodd i New York siden 1960, at *oda* var "a school for life".⁸⁶ En ung mann fra Therenda forteller at "When we had no schools and nowhere to go, we stayed in the *oda*, where we learned about our country, our people, and the tradition; and we heard songs, and hung out with friends".⁸⁷ Albanerne pleier å si at "Man går inn [i *oda*] som gutt, og kommer ut som mann." I dag har *oda* mer eller mindre forsvunnet, bortsett fra i noen landsbyer.

⁸⁵ Dette bildet er hentet på: www.pershefca.net/jetacift.asp?id=85

⁸⁶ ⁸⁶ Av De Lellio og Schwandner-Sievers: The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ...- FullText@UBO

⁸⁷ ⁸⁷ Av De Lellio og Schwandner-Sievers: The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ...- FullText@UBO

Del 4

4.0 Flagget, nasjonalsangen og nasjonaldagen

I dette kapitlet vil jeg skrive om de nasjonale symboler som regnes som "the strongest, clearest statement of national identity".⁸⁸ En mer snevert definert typologi over viktige nasjonale symboler vil inkludere flagget og nasjonalsangen, etterfulgt av nasjonaldagen.

In essence, they [flag, anthem] serve as modern totems (in the Durkheimian sense) – signs that bear a special relationship to the nations they represent, distinguishing them from one another and reaffirming their identity boundaries. Since the inception of nations, national leaders have embraced and adopted national flags and anthems, using them to create bonds, motivate patriotic action, honor the efforts of citizens, and legitimate formal authority.⁸⁹

Albansk flagg, nasjonalsang og nasjonaldag har et spesielt nært forhold. For albanere er flagget høyt verdsatt og har stor etnisk, nasjonal, politisk og emosjonell verdi. Flagget var en viktig komponent i forhold til nasjonsbyggingen og ble et symbol på enhet og resistenssymbol. Mange dikt og sanger er tilegnet flagget, mange menn har navnet Flamur (flagg) til fornavn. Selve nasjonalsangen er tilegnet flagget og nasjonaldagen blir også kalt "Flaggets dag". Eller som den tideligere presidenten av Albania Alfred Moisiu sa det "Flagget er folkets sjel, og hymnen er dens stemme"⁹⁰, og nasjonaldagen blir da flaggets og nasjonalsangens scene. Dette nære forholdet mellom flagget, nasjonalsangen og nasjonaldagen kommer også frem i måten disse er definert i Albanias Grunnlov "Part One Basic Principles Article 14: The national flag is red with a two-headed black eagle in the center. The national anthem is "United around Our Flag." The National Holiday of the Republic of Albania is Flag Day, November 28".⁹¹

Det første symbolet jeg skal skrive om i dette kapitlet er flagget. Aller først vil jeg i korte trekk gi en kort introduksjon om flagget generelt. Hva legger vi i begrepet "flagg", hva et flagg symboliserer og hvilken mening har vi tildelt flagget som symbol. Deretter vil jeg ta for meg albaneres nasjonalflagg. Til å begynne med vil jeg redegjøre for flaggets historiske utvikling, ved å fremheve de viktigere historiske hendelser som har hatt betydning for flaggets utvikling frem til våre dager. Underveis vil jeg også foreta en analyse av flaggets symbolske budskap. Den ene analysemåten er semantikkanalyse og det andre er syntaksanalyse.

⁸⁸ Cerulo (1993:244)

⁸⁹ Cerulo (1993:244)

⁹⁰ Tole (2003)

⁹¹ <http://www.keshilliministrave.al/?fq=brenda&r=&gj=gj2&kid=78>

”A semantic analysis isolates the symbols’ elements and focuses on the meaning of each of those elements [...]. A syntactic analysis examines the meaning conveyed by symbol’s structure – its design or configuration and the relationship between its parts. [...] By varying the syntactic structure, one varies the message”.⁹²

Videre vil jeg nå gå inn på oppgavens problemstilling og se hvordan albansk flagg, nasjonalsang og nasjonaldag bidro til at albanere i Jugoslavia har bevart deres nasjonale identitet. I utgangspunktet var disse symbolene relevante i forhold til nasjonsbyggingen og statsdannelsen og ble en viktig indengriens i dannelsen av nasjonal identitet. Ettersom den albanske nasjonale identiteten var blitt opprettet, hadde dette innvirkning på albanernes vilje og ønske til å beskytte sine nasjonale symboler, som igjen førte til at den nasjonale identiteten ble oppbevart. Derfor vil fokuset være rettet på symbolenes opprinnelse og utvikling og måten albanerne i Jugoslavia har brukt og markert disse symbolene, og utfordringen de møtte.

4.1.1 Flagget

Flagget brukes som symbol for en nasjon, stat, men kan også brukes av andre grupperinger med behov for å markere seg, som for eksempel organisasjoner, skipsrederier eller politiske bevegelser. Den primære funksjonen flagget har er en form for sosial kommunikasjon og til praktisk bruk. I utgangspunktet er flagget kun et tøyestykke med noen bestemte farger og mønsterkombinasjoner som gir en bestemt mening. Disse fargene og mønstrene er som regel ikke tilfeldig valgt, og for å forstå betydningen av et flagg må en kjenne til flaggets historiske utvikling. Mønstrene og fargene på flagget kan forandre seg gjennom historien som følge av kulturelle eller politiske årsaker.

Det er den mening vi har gitt nasjonalflagget som et symbol som representerer opprinnelse, eksistens, storhetstider, tradisjon, tro og ære, som gjør at det står øverst i nasjonale symbolers hierarki. Det er den betydningen vi har gitt flagget som også gjør at det er lovbestemt at flagget er underlagt regler som kontrollerer dens utseende og bruk. Krenkelse mot flagget kan oppleves som en krenkelse mot nasjonen.

Det er nå nesten umulig for vår verden eller menneskelige samfunn å være uten flagg. Som den tyske satirikeren Kurt Tucholsky en gang sa det ”Every human being has a liver, a spleen, a lung, and a flag. All four organs are essential for life. One has heard of people without a

⁹² Cerulo (1993:246)

liver, without a spleen, and with half a lung; but there are no human beings without a flag”.⁹³

Flagget er også en av de viktigste komponentene for nasjonal identitet og nasjonsbygging.

Flagget ”probably has the longest history as an object employed for the specific purpose of emblemizing some form of political entity”.⁹⁴ Både i krig og fred har flagget en forenende

symbolikk for nasjonen. Omtrent hver gang vi ser en nasjonalmarkering eller politisk

virksomhet, vises flagg som en samlende kraft og patriotisk uttrykket. I krig har flagget den

objektive rollen å gjøre det mulig for begge sider å identifisere venn eller fiende, og den

subjektive rollen i å forsterke kampånden hos soldatene. Det er foran flagget man sverger for

å kjempe for sitt folk og sitt land. ”Det er kjent at for en nasjon er flagg et symbol på ære, den

herlighet som påminner enhver den hellige oppgave å beskytte verdigheten av nasjonens

territorium. Det er et symbol på århundrelange kriger for frihet og uavhengighet, for

bevaringen av nasjonal identitet mot ethvert forsøk på erobring og assimilering”.⁹⁵

Flagget blir heist på bygninger, skip, fjelltopper, i kamp, for politiske formål, i sports og andre

kulturelle begivenheter, altså har flagget blitt et primært symbol i vår moderne tidsalder. Det

har seg slik at hver stat har sitt flagg. Noen land har to eller flere flagg, ett kjent som

regjeringens eller statens flagg, mens det/de andre kalles for nasjonalflagg. Statens flagg blir

heist over statens bygninger og ambassader i utlandet, mens nasjonalflagget blir brukt av

folket. De landene hvor det er ett statsflagg og en eller flere nasjonalflagg er vanligvis land

som er en ”statsnasjon”.⁹⁶ Ett eksempel på dette var Jugoslavia som hadde et statsflagg, og i

tillegg hadde de forskjellige nasjonene sitt eget representative nasjonalflagg. Dette fører oss til

temaets problemstilling om hvordan det albanske nasjonalflagget bidro i albaneres bevaring

av sin nasjonale identitet, og hvordan forholdene var for bruk av albansk flagg i Jugoslavia.

Men før jeg går inn på dette, vil jeg først gi en kort redegjørelse av det albanske flaggets

historiske utvikling for å kunne forstå dets betydning.

⁹³ Geisler (2005: Introduction xxi)

⁹⁴ Geisler (2005: Introduction xxi)

⁹⁵ Brahaj (2007:63) [min oversettelse]

⁹⁶ Ifølge A. Smith vil si en multietnisk stat som forsøker å omskape seg selv til samlede (men ikke homogen) nasjon ved hjelp av imøtekommenhet og integrasjon



*O Flamur gjak, o flamur shkabë,
O vënd e vatr' o nën' e babë,
Lagur me lot, djegur me flagë,
Flamur i kuq, flamur i zi⁹⁷ (Fan S. Noli)*

Det albanske nasjonalflagget har rød grunnfarge. Rød farge på albansk flagg representerer mot, tapperhet og blod. Mange sang og dikt om flagget omtaler flagget som en "slette vasket med [albansk] blod" som referer til mot og tapperhet albanerne har vist på slagmarken for å forsvare sine områder. I midten av flagget er en svart dobbeltørn. Dobbeltørn er en allegorisk, grafisk, heraldisk figur som gjengis som en stilisert ørn med to ørnehoder på hver sin hals på samme kropp, med en vinge til hver side, med et ben til hver side og med halefjær rett ned. Det er forskjellige teorier om hva dobbeltørnen kan ha symbolisert. Dobbeltørnen kan ha symbolisert solen i denne verden og i den andre, lyset og mørket, kvinnen og mannen som to

⁹⁷ [flagg blod, flagg ørn
land og hjem, mor og far,
Gjennomvåt av tårer, forbrent av ild. Røde flagg, sorte flagg] (min oversettelse)

motsetninger av en felles enhet.⁹⁸ Det også er teorier om at figuren kan ha symbolisert en altseende guddom, fordi den har fire øyne og kan fly over menneskene.⁹⁹

4.1.3 Det albanske flaggets historiske utvikling

Albanernes forfedre tilbød og guddommeliggjorde ørnen ved å fremstille den i tilbedelsesobjekter og i folkekunst, altså ”tusenvise av år før de satte den på våpenskjold og flagg”.¹⁰⁰ Albanernes forfedre sammenlignet helter og konger med ørnen. Ifølge den gamle greske historikeren Plutark ”kalte epirene [folk fra Epirus] Pirro for ørn etter krigsseirer”.¹⁰¹ Også i dag bruker albanere å omtale en person som ”kjapp som ørnen”, ”striks som ørnen”, og fremdeles blir heltene omtalt som ørn. ”Han/hun kastet seg over fienden som en ørn” etc. Dobbeltørnen ble brukt for første gang av keiser Konstantin den store (272-337), grunnleggeren av Konstantinopel. Da opprettet Det romerske imperiet to administrative sentre, Roma og Konstantinopel og dobbeltørnen symboliserte de to landene. Under den illyro-albanske keiser Justinian I (527-565) ble unionen av kirkene og dobbeltørnen et felles symbol for kirken, derfor er dobbeltørnen blitt funnet som symbol på middelalderens kirker i Albania og på Balkan.¹⁰² Dobbeltørnen i det albanske flagget stammer fra den albanske nasjonale heltene Gjergj Kastriot Skanderbeg, som slo mot tyrkerne i 25 år på 1400-tallet og brakte riket uavhengighet for en kort tid. Dobbeltørnen var på Kastrioti-familiens våpenskjold og flagg, men også andre mektige familier som Gropa, Muzaka og Araniti hadde dobbeltørnen på sine våpenskjold.¹⁰³

Dobbeltørnen ble enstemmig vedtatt som albaneres nasjonalflagg den 2. mars 1444, da [*arbër*] albanske adelledere samlet seg i en forsamling med Skanderbeg i spissen, hvor Lezha-Ligaen ble opprettet. Denne Ligaen er den første organiserte albanske staten som ble opprettet ut fra ledernes vilje til samarbeid. I denne forsamlingen ble det besluttet at Skanderbeg skulle bli øverstkommanderende og hans [Kastriot] familiens flagg skulle lede *arbër* [albanske] hæren”.¹⁰⁴ ”Alle hadde den ære og følte som sin plikt i å samle seg rundt dette flagget, som brakte ære. Naturligvis, ble dette flagget også symbolet på den albanske nasjonens enhet”.¹⁰⁵

⁹⁸ Brahaj (2007:8)

⁹⁹ <http://www.wiki.qgito.net/no/wiki/Dobbelt%C3%B8rn.html>

¹⁰⁰ Brahaj (2007:9)

¹⁰¹ Brahaj (2007:68)

¹⁰² <http://www.zemershqiptare.com/forumi/viewtopic.php?f=40&t=1210>

¹⁰³ Brahaj (2007:68)

¹⁰⁴ Brahaj (2007: 126) [min oversetelse]

¹⁰⁵ Brahaj (2007 : 65)

Dette flagget har i grunnform vært albanernes nasjonalflagg og regnes som et av de eldste nasjonalflaggene i Europa, siden det ”har en kontinuitet i fem århundrer.”¹⁰⁶ Ettersom ørnen [på albansk *shqiponja*] ble mer og mer brukt som symbol på våpenskjold og flagg blant albanere, er dette symbolet derved også en av de kulturelle faktorene for at albanere i middelalderen begynte å kalle seg selv for *shqiptar*.¹⁰⁷

De forandringer som ble påført flagget gjennom historien var hovedsakelig av politisk karakter og hva dobbeltørnen på nasjonalflagget symboliserer, blir i dag tolket på forskjellige måter av albanere. For eksempel i en albansk lesebok for førsteklasinger i Makedonia står det:

Vårt nasjonalflagg er rødt og svart. Rødt er feltet og svart er ørnen.

Folk spør ofte: - Hvordan er det mulig, at ørnen har to hoder?

Vi vet at der [på flagget] er det to ørner. De står med ryggen mot hverandre og på denne måten forsvarer de hverandre. På samme måte som ørnen i flagget, må også vi forsvare hverandre og aldri skille oss.¹⁰⁸

En annen tolkning er at dobbeltørnen symboliserer Albania og Kosovo, at de står med ryggen mot hverandre for å beskytte seg mot alle fiender. Etter at Kosovo erklærte seg uavhengig, er den nyeste tolkningen at ørnehodene symboliserer statene Albania og Kosovo, mens kroppen symboliserer nasjonen, altså to stater, men samme nasjon. Dette minner oss om symbolikken dobbeltørnen hadde i keiser Konstantin den stores rike.

4.1.4 Albansk flagg fra uavhengighetserklæringen i 1912 til i dag

Under den albanske renessanseepoken opererte dets aktivister under ”skyggen” av flagget som ble en resistenssymbol og symbol på nasjonal identitet. Den 28. november 1912 erklærte en albansk nasjonalforsamling med Ismail Qemali (1844 – 1919) i spissen, Albania (alle albanske områder) uavhengig av Det osmanske riket. Erklæringen fant sted i kystbyen Vlora hvor det var representanter fra alle albanske områder. Albansk nasjonalflagg ble heist og en ny stat ble født. Eqrem bej Vlora¹⁰⁹ (1885 - 1964), i sin bok ”*Kujtime 1885 – 1925*”¹¹⁰, forteller om sin opplevelse i forbindelse med flagget på uavhengighetsdagen. Han forteller blant annet følgende:

¹⁰⁶ Brahaj (2007:10)

¹⁰⁷ Brahaj(2007:68)

¹⁰⁸ Meca og Zilbeari (2003:54).

¹⁰⁹ Albansk aktivist og sønn av familien Vlora, nevø av Ismail Qemali (Vlora) som var Albanias statsoverhode i 1912.

¹¹⁰ ”Memories 1885 - 1920”

Den 28. november (1912), hadde den albanske forsamlingen glemt en viktig detalj, altså flagget. Da ble forsamlingen urolig og begynte å lure på hvor de kunne finne et flagg. En venn av meg kom på det at hjemme hos meg hadde han sett ett flagg som var rammet inn og henger på veggen. Flagget fikk jeg av don Aladro Kastrioti i Paris. Dette flagget ble hentet fra mitt hjem og det var dette flagget som ble heist da uavhengighetserklæringen fant sted i Vlora. Det ble meg lovet at med en gang flagget til Marigo ble ferdig, skulle jeg få flagget mitt tilbake. Det er viktig å påpeke at de fleste ikke visste hvordan nasjonalflagget egentlig så ut. Da flagget ble heist, hadde flere tusen samlet seg foran bygningen hvor forsamlingen erklærte landet for uavhengig. Folkemengden ropte "Lenge leve, Lenge leve", selv om mange av dem ikke forstod hva som egentlig foregikk. Det var forskjellige reaksjoner om flagget. For eksempel Haxhi Muhamet efendi som var en religiøs fanatiker, mente at det burde være et annet flagg, bestående av vers fra Koranen.¹¹¹

Det er forskjellige teorier om hvilket flagg ble heist den dagen. Den mest utbredte teorien er at en kvinne som het Marigo Posio, hadde hele natten brodert ferdig dette flagget. All dokumentasjon som er blitt funnet i ettertid støtter teorien om at det var flagget til Eqrem bej Vlora som ble heist opp den 28. november.



(Bilde fra 28. november 1912. Bildet viser den albanske forsamlingen, da flagget ble heist i Vlora)

Den første albanske regjeringen gjorde nasjonalflagget også til statsflagg. "Deltagelsen av representanter fra alle albanske områder i Nasjonalforsamlingen i 1912, avklarte offisielt

kontinuiteten til Det Albanske Nasjonalflagget, på samme måte som dette flagget ble vedtatt i Lezha Forsamlingen den 2. mars 1444...".¹¹² Uavhengighetserklæringen brakte stor glede hos albanere. De samlet seg i forskjellige forsamlinger hvor de hilste og anerkjente den provisoriske Vlora-regjeringen, selv om de fleste albanske områder var okkupert av serbere, grekere og montenegrinere. Men også på disse okkuperte områdene ble det albanske flagget heist. For eksempel fant albanerne i Ulqin (Ulcinj) en original måte å vise gleden på. "På skip og båter heiste albanerne fra Ulqin (Ulcinj) det albanske flagget. Ymer Fasllija, en skipskaptein, førte skipet sitt til havna i Tivar hvor han ble fengslet og måtte betale en bot, fordi han på skipet heiste det albanske nasjonalflagget".¹¹³ Et annet eksempel er byen Dibër som i forkant av Uavhengighetserklæringen befant seg i en vanskelig situasjon, fordi den

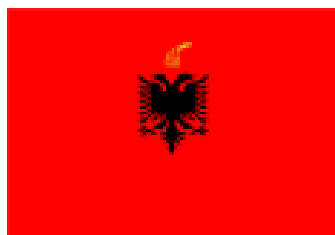
¹¹¹ Vlora (2003 :313,314)

¹¹² Brahaj (2007:126)

¹¹³ Brahaj (2007:139)

serbiske hæren nærmet seg byen. ”Albanerne i denne byen bestemte seg for å møte denne ”pesten” ved å heise det albanske nasjonalflagget. Men flagget de hadde var alt for lite i forhold til hendelsen, så to ryttere ble sent til Elbasan hvor de ”bortførte” deres flagg og sa til elbasanerne at de kunne lage ett nytt flagg, fordi vi trenger et nå siden serberne nærmer seg”.¹¹⁴ Fra en albansk avis (*Shqipnija e Re*, ”28 shtator 1913”)¹¹⁵ blir vi opplyst at det albanske flagget ble også heist i byen Ohrid (alb. Ohër).¹¹⁶ Det albanske flagget ble også heist i Peja (Pec), Mitrovica og flere andre byer. Uavhengighetsgleden hos albanere varte ikke lenge. Selv om Vlora-regjeringen erklærte alle albanske områder for uavhengige, ble det bestemt av stormaktene at de fleste områdene skulle tilfalle nabolandene. De politiske omveltingene i Albania førte også til forandringer av flagget, men grunnformen ble alltid det samme.

I 1914 på London-konferansen bestemte internasjonale stormakter at Albania skulle bli regjert av Prince William of Wied¹¹⁷ (1876–1945). Da han tok over forandret han det opprinnelige albanske flagget i både farge og mønster. Dobbeltørnens klør og hoder fikk gul farge og i tillegg ble det tilført en hvit stjerne i midten av hodene og lyn på klørne. I 1922 ble det bestemt av Lusnja regjeringen¹¹⁸ at nasjonalflagget er ”Rødt felt med Skanderbegs svarte



Zogus statsflagg

dobbeltørn”.¹¹⁹ Flagget ble igjen forandret under det albanske kongedømmet (1928 - 1939) med Ahmet Zogu som konge. Han brukte flagget med ørnens som nasjonalflagg, mens statsflagget i tillegg hadde den såkalte Skanderbegs hjelm, en hjelm som på toppen har hodet av en geit med horn. Etter å ha blitt fordrevet i eksil kom Zogu tilbake til Albania med jugoslavisk militær støtte,

men snudde raskt ryggen til Jugoslavia og søkte seg til Benito Mussolinis Italia for støtte. I 1928 erklærte Albanias parlament landet for Kongedømme. Ahmet Zogu ble Albanias konge. Selv om han førte en konservativ politikk, forsøkte han å foreta noen sosiale moderniseringsreformer. Ahmet Zogus kongedømme ble veltet da Italia invaderte Albania i 1939. Da ble albanske demonstranter som båret nasjonalflagget ”møtt med kuler”¹²⁰ av fascistene. Ettersom landet ble okkupert av fascistene, ble det albanske nasjonalflagget forandret ved å tilføye to økser (*fascies*) på sidene av dobbeltørnen. *Fascies* var opprinnelig et

¹¹⁴ Brahaj (2007:141)

¹¹⁵ (Nye Albania 28. september 1913) Min oversettelse

¹¹⁶ Brahaj (2007:140)

¹¹⁷ Prince of Albania (Wilhelm Friedrich Heinrich)

¹¹⁸ Se Brahaj (2007)

¹¹⁹ Brahaj (2007:148)

¹²⁰ Brahaj (2007:163)

romersk maktsymbol som gav navn til Benito Mussolinis politiske bevegelse fascismen. Som følge av Andre verdens krig ble fascismen veltet i Albania. Vel å merke at Albania med Enver Hoxha (1908 - 1985) i spissen frigjorde seg fra italiensk og tysk okkupasjon på egen hånd,

uten hjelp fra Den røde armé.



Albanias flagg under italiensk okkupasjon (1939 – 1943)

I 1942 begynte den ene siden av frihetskjemper som tilhørte Kommunist partiet å bruke nasjonalflagget med gul stjerne i midten av dobbeltørnen.

Dette førte til alvorlige debatter og dette er en av grunnene til at albanske

frihetskjemper ble delt i to fløyer¹²¹. Dette utnyttet fascistene seg av. Den 12. september 1942 foretok italienske okkupanter en ny forandring av albansk flagg. De to øksene (*fascies*) ble fjernet og da var det kun det opprinnelige nasjonalflagget som var tillatt. Dette var en politisk propagandamanøver mot albanske kommunister¹²². I forbindelse med feiringen av nasjonaldagen ”28. November”, var det kun lov å bruke albansk nasjonalflagg og all bruk av andre former (utseende) av flagget ble forbudt.¹²³

På frigjøringsdagen den 17. november 1944 var det en massiv feiring. I denne feiringen ble



Albanias flagg (1946 – 1992)

nasjonalflagget heist overalt, men i tillegg til det opprinnelige nasjonalflagget brukte partisanene (tilhørende National Liberation Army) nasjonalflagget med gul stjerne i midten av dobbeltørnen. Dette symboliserte kommunistideologien. Bruken av både nasjonalflagget og flagget med gul stjerne i midten i alle statlige og folklige arrangementer fortsatte frem til februar 1946. Da ble nasjonalflagg og statsflagg atskilt. Under

kommunismen ble en rød stjerne med gult omriss plassert over ørnen. Selv om nasjonalflagg og statsflagg ble atskilt i perioden 1946 – 1992, ”våget ingen i Albania å bruke nasjonalflagget, obligatorisk var kun statsflagget som hadde symbolet til kommunist ideologien”.¹²⁴ Etter kommunismens fall i Albania i 1990, ble det nåværende flagget innført i 1992.

¹²¹ Brahaj (2007:151)

¹²² Brahaj(2007:152)

¹²³ Brahaj (2007:152)

¹²⁴ Brahaj (2007:152)

4.1.5 Det albanske flagget i Jugoslavia

I Jugoslavias assimileringsspolitikk mot albanere var det ikke rom for albanske nasjonale symboler og albansk språk. All form for bruk av albanske nasjonale symboler ble straffet med drap og forfølgelse.¹²⁵ I årene 1919 – 1941 ble albanere kontinuerlig utsatt for massakrer.¹²⁶ Et eksempel på dette er landsbyen Keçekollë i nærheten av Prishtina hvor til sammen 450 albanere, barn, kvinner og gamle ble drept. Begrunnelsen regjeringen i Kongedømmet Jugoslavia hadde for å legitimere denne massakren, var at det i denne landsbyen var blitt heist et albansk flagg.¹²⁷ Et annet tilfelle var i begynnelsen av 1922 da Radović, en montenegrinsk oberst, satte fyr på en landsby i nærheten av Prishtina hvor 525 albanere ble drept. Denne saken ble etterforsket, men resulterte med at befolkningen i denne landsbyen fikk skylden, med den begrunnelse at de hadde heiset et albansk flagg, derved ønsket de ikke å godta den serbiske regjeringen, derfor ble Radovićs handling “godkjent”.¹²⁸ Til tross for denne strenge anti-albanske politikken, klarte albanere allikevel å opprettholde sin nasjonale identitet. Flagget har alltid vært et ”hellig” nasjonalsymbol og har blitt dyrket i folkekulturen. I private hjem sang albanere om flagget, ga navnet *Flamur* (flagg) til guttebarn og pyntet sine hus med flaggsymbolet, dobbeltørnen. Barnevugger som var laget av tre hadde innhogget dobbeltørnen. Kvinnene vevet flagg som de brukte som veggpynt og pynteputer og på folkedraktene. Det albanske instrumentet *çiftelia* hadde vanligvis flagget skåret inn i midten. Med andre ord fortsatte nasjonalflagget ”å leve” hos albanere i Jugoslavia fra generasjon til generasjon, og albanerne fortsatte å bruke det albanske flagget selv om det kunne føre til forfølgelse og i verste fall til drap. For eksempel i 1941 i Peja (sr. Peć), ” da albansk flagg ble heist opp, ”ble 12 albanere drept”¹²⁹ av serbere.

Under Andre verdenskrig forandret noe seg. Mens fascistene forbudte bruk av albansk nasjonalflagg i Albania, førte de derimot i Jugoslavia en annen politikk i forhold til albanere. Det ble opprettet en Stor-Albania under Mussolinis beskyttelse. ”Italians appealed to Albanian nationalism in order to win over the support of the Albanians under their occupation”.¹³⁰ Albanerne i Jugoslavia fikk for første gang lov å bruke offisielt sitt flagg, åpne albanske skoler og fikk en administrasjon med albansk som offisielt språk. For albanerne i

¹²⁵ Brahaj (2007:149)

¹²⁶ Brahaj (2007:151)

¹²⁷ Brahaj (2007:150)

¹²⁸ Brahaj (2007:150)

¹²⁹ Brahaj (2007:163)

¹³⁰ Aydin Babuna (2000) *Nationalities Papers*, Vol. 28, No. 1, 2000

Jugoslavia opplevdes dette som befrielse fra serberne. Nå kunne de heise albansk flagg, etter mange år med undertrykkelse av albanske nasjonale symboler. Albanerne opplevde at en ”drøm” gikk i oppfyllelse, men det som egentlig skjedde, var at den ene okkupanten ble erstattet med en annen. Dette førte til to albanske motstandsgrupper. Den ene var den nasjonalistiske bevegelsen ”Balli Kombëtar” (Nasjonal front) som ønsket å beholde Kosovo innenfor et etnisk Albania og den andre var det jugoslavisk-dominerte albanske kommunistpartiet. ”Den nasjonale frigjøringsbevegelsen” (kommunistbevegelsen), ble gradvis også etablert i Kosovo. Her brukte albanske partisaner flagget med rød stjerne med gult omriss og i mange tilfeller krevde de å bruke kun nasjonalflagget (uten stjerne).¹³¹ Etter nazifascismens fall tok kommunistene over både i Albania og i Jugoslavia.

4.1.6 Albansk flagg i kommunist - Jugoslavia

I Titos Jugoslavia ble all form for bruk av albanske nasjonale symboler oppfattet som ”nationalist deviation”¹³² og de som trosset denne loven ble anklaget og dømt for ”irredentisme”.¹³³ Albanske nasjonale symboler som flagg (både med og uten stjerne)¹³⁴ og feiring av nasjonaldag ble forbudt. Da en gruppe studenter fra Pedagogikk- høyskolen i Prizren hadde samlet seg for å feire nasjonaldagen natt til 28. november 1967, minnet de flaggets historikk og sang høyt, førte dette til at Jugoslavias sikkerhetstjeneste arresterte og torturerte noen av dem.¹³⁵ Men albanerne fortsatte å kreve sin rett til å ha lov å bruke sitt nasjonalflagg. Under demonstrasjonene i 1968 brukte albanske demonstranter albansk flagg i frontlinjen og flagget ble også heist på mange bygninger. Disse massive protestene og demonstrasjonene førte til at det i Kosovo ble tillatt å bruke albansk flagg som var identisk med statsflagget i Albania. ”This compromise was confirmed in constitutional amendments of 1971 and the 1974 Constitution”.¹³⁶ Da fikk albanerne lov til å heise albansk flagg på Jugoslavias offisielle helligdager og ved siden av måtte også Jugoslavias flagg heises. Jeg husker fra da jeg bodde i Kosovo (den gangen i Jugoslavia) at når det var en offisiell dag, så kunne man se flagg overalt, fordi det var pliktig i tillegg til albansk flagg også å heise Jugoslavias flagg og flaggene for de seks republikkene på alle offentlige bygninger. For å vise

¹³¹ Brahaj (2007:165)

¹³² Ali Hadri , the National and Political Development of Albanians in Jugoslavia, Zagreb, 1970, vol,1,p,551. Sitert av Hugh Poulton , gjenngett i Djokic (2003:129),

¹³³ Brahaj (2007:169)

¹³⁴ Brahaj (2007:169)

¹³⁵ Brahaj (2007:169)

¹³⁶ Djokic (2003:129)

”respekt” på disse festdager pleide det også i butikker og andre bygninger å heises flagg. Man kan forestille seg hvor mange flagg det kunne være. Men i privat sammenheng pleide albanerne å bruke kun det albanske flagget.

I mars 1981, et år etter Titos død, brøt det ut en alvorlig oppstand i Kosovo. Uroen spredde seg i hele Kosovo. Demonstrantene brukte albansk flagg og hadde på seg diverse klestøy i svart og rødt som symboliserte flaggets farger. Opptøyene ble slått brutalt ned. I Montenegro og Makedonia, hvor det allerede fra før var forbudt å bruke albansk flagg, forverret situasjonen seg ytterligere etter 1981 for albanere. I Makedonia ble til og med all bruk av albansk litteratur som ble utgitt utenfor Makedonia oppfattet som farlig og det gav grunnlag for forfølgelse og fengsling av albanere.

Situasjonen forverret seg ytterligere under Milošević-regimet. Hans brutale regime strammet mer og mer inn på albanernes rettigheter, mens albanerne på sin side begynte mer og mer å ty til sine nasjonale symboler og nasjonalidentitet. For kosovoalbanerne var dette en oppblomstrings tid på det kulturelle plan. Albanske bøker, dikt, filmer, symboler og sanger som hadde vært forbudt i Jugoslavia, begynte nå å brukes i stor skala av de fleste albanerne. Albansk diaspora, som alltid før, spilte en viktig rolle i dette. De hadde klart å skaffe disse materialene i utlandet og smuglet dem inn i Kosovo. Denne kulturelle-renesansen bidro til at kosovoalbanerne fortsatte enda mer å kjempe for sine rettigheter og ikke minst for retten til å være albaner. Det var store protester og demonstrasjoner overalt i Kosovo, som ble møtt med brutal motstand av serbiske politistyrker. Albanernes kamp for sine rettigheter fortsatte og kampen endte med væpnet konflikt mellom serbiske styrker og KLA (Kosovo Liberation Army), (Albansk: *UÇK, Ushtria Çlirimtare e Kosovës*).

Under Kosovokrigen i (1998 – 1999) kjempet KLA- soldater med det albanske flagget i fronten. Til og med KLAs militære symboler hadde det albanske flagget. Foran flagget sverget soldatene og ga sin *besa* for å kjempe for Kosovo. Det er viktig å påpeke at det var albanere fra alle albanske områder og fra diaspora som sluttet seg til KLA.



(KLA (UÇK) i Prishtina i september 1999)¹³⁷



Da Kosovo erklærte seg uavhengig stat den 17. februar 2008, dominerte det albanske flagget overalt hvor albanerne feiret, men det var også mange Kosovos statsflagg og USAs flagg. USA flagget ble brukt for å vise respekt og takknemlighet overfor USA for den støtten USAs myndigheter har gitt Kosovo.

Kosovoserberne derimot opplevde

denne dagen som et nederlag og selvfølgelig deltok ikke i feiringen. Kosovoserberne anerkjenner fremdeles ikke Kosovos status og statssymboler. Derimot opplevde albanerne denne dagen som en seier og feiret stort overalt hvor de befant seg.



Et nytt land er blitt til, og ikke minst i Albania er gleden stor. Foto: Gent Shkullaku/Scanpix/AFP. (bildet er hentet fra NRK nettside)

¹³⁷ Bildet er hentet fra: berisha.s5.com/photo4.html

4.1.7 Albansk flagg i Kosovo

Kosovo ble selvstendig, men den nye staten trengte sine egne symboler, sitt flagg, sin egen nasjonalsang etc. I forkant av uavhengighetserklæringen var det forskjellige formeninger om hvordan flagget burde se ut. Albanerne opplevde Kosovos uavhengighet som en seier, aldri mer undertrykkelse, aldri mer Serbia. Med tanke på at 90 % av befolkningen er albanere, var det flere som mente at albansk nasjonalflagg burde bli Kosovos statsflagg, fordi nettopp for dette flagget var mange albanere blitt drept i Jugoslavia. Dette flagget var det sterkeste nasjonalsymbolet som veldikeholt albanernes identitet. At også Albania har det samme flagget ble ikke ansett som et problem, fordi også Romanias, Tchads og Andorras flagg ser like ut. Det ble fremstilt mange forslag om hvordan Kosovos flagg burde se ut. De fleste forslagene inneholdt elementer fra det albanske nasjonalflagget, enten var det dobbeltørnen, eller fargene svart og rødt som gikk igjen. Disse elementene skulle representere den albanske befolkningen i Kosovo som er i overveiende flertall, men utelukket minoritetene. Et av forslagene om flagget som jeg vil vise litt mer oppmerksomhet, er forslaget fra Joseph



DioGuardi som har albansk opphav. Han var tidligere kongressmann i USA og har jobbet aktivt for albanernes sak. Han mente at flagget burde også ha elementer fra det amerikanske flagget. Dette for å vise takknemlighet overfor USA for støtten den ga til Kosovo. I følge ham må albanere forstå at:

Joseph DioGuardis forslag

... uavhengighet kommer fra USA... og når det amerikanske folket ser at deres nasjonale symbol har likheter med det amerikanske, og at dere er fornøyde med det flagget, da bekrefter dere overfor det amerikanske folket at dere er deres beste venner på Balkan ... stripene foreslått av meg [...] representerer det albanske folk som er delt mellom flere land og som bør bli en del av én økonomisk blokk.¹³⁸

Men reglene for hvordan flagget skulle se ut var klare. Flagget måtte ikke bære elementer knyttet til en etnisk gruppe, men bør være politisk nøytral å unngå spenninger mellom den albanske majoriteten og serbiske minoriteten i Kosovo. Flagget måtte bli inkluderende for alle

¹³⁸ 1 Desember 2006 @ 7:20 pm · në Kryesore, Ballkan · postuar nga Blendi Salaj gjenngitt i:
<http://arkivi.peshkupauje.com>

borgerne. Kosovo måtte oppfylle kravet til å være et demokratisk og multietnisk stat for å bli anerkjent som uavhengig stat.

Den 17.februar 2008, da Kosovo erklærte seg uavhengig, fikk vi for første gang se det nye



flagget som ble designet av en tidligere KLA soldat, Muhamer Ibrahim. Han forklarer innholdet i flagget at den ”blå fargen i Kosovos flagg representerer ambisjonene til befolkningen i Kosovo

om å gå videre mot euroatlantiske institusjoner, seks stjerner representerer de likestilte minoritetene som lever i Kosovo, mens fargen gull i kartet ligger hjertet mitt nærmest [det representerer den albanske befolkningen] ”.¹³⁹

Selv om albanerne hadde sine formeninger om hvordan flagget burde se ut, ble Kosovos statsflagg godt godtatt av albanere generelt, fordi dette flagget tross alt symboliserer Kosovos uavhengighet og at staten er demokratisk og suveren. Men til tross for den offisielle betydningen av Kosovos flagg, tolker albanerne symbolene i flagget på forskjellige måter, som for eksempel at stjernene egentlig symboliserer de albanske områdene som er fordelt i seks forskjellige land, altså Albania, Kosovo, Makedonia, Serbia (Preshevodalen) Montenegro og Hellas (Çamëria). Selv om Kosovo nå har sitt eget statsflagg, blir det albanske nasjonalflagget aller mest brukt av kosovoalbanere. I 2009 da Kosovo feiret sitt første år som uavhengig stat, brukte albanerne nasjonalflagget ved siden av Kosovos flagg. På mine studiereiser til Kosovo har jeg observert at i privat sammenheng som for eksempel i de storslåtte feiringene av albanske bryllup¹⁴⁰, er det alltid nasjonalflagget som blir brukt, ofte sammen med Kosovos statsflagg, men jeg fikk ikke observert en eneste gang hvor kun Kosovos statsflagg ble brukt.

¹³⁹ <http://www.dardamedia.com>

¹⁴⁰ Da pleier flere biler å kjøre i kolonne og de er vanligvis pyntet med flagg. Den første bilen i kolonnen har alltid et større flagg som viser at det er et bryllup. I tillegg blir flagget heist på taket i huset til brudgommen, for å vise at i dette huset er det et bryllup.

4.1.8 Albansk flagg i (FYROM) Makedonia

I motsetning til Jugoslavias grunnlov der det albanske og tyrkiske folk var likestiltet makedonske, ble det i Makedonias grunnlov av 1991 bestemt at det makedonske folk er statsbærende nasjon. Dette møtte stor motstand fra den albanske befolkningen, noe som i 2001 førte til en væpnet konflikt. I Makedonia hadde albanerne en vanskelig tid i møte. ”I begynnelsen av ’90- tallet ble det ifølge loven forbudt å bruke albansk nasjonalflagg i albanske nasjonale feiringer, men det var lov å bruke flagget når det var makedonske nasjonale feiringer”.¹⁴¹ Albanere ble utsatt for forfølgelse dersom de brukte sitt nasjonalflagg. ”Den 9. juli 1997 i den albanske byen Gostivar, bare fordi [det albanske] nasjonalflagget ble heist, drepte makedonsk politi 3 albanere, 20 ble hard skadet, 200 ble lettere skadet og 500 ble arrestert og mishandlet, alle var albanere”.¹⁴² Ordføreren i Gostivar Rufi Osmani, ble arrestert og dømt til 13 år og 8 måneder i fengsel, mens ordføreren i Tetovo, Alajdin Demiri, ble dømt til 2 år og 6 måneder.¹⁴³

De mellomstatlige konfliktene i Makedonia førte til en væpnet konflikt mellom makedoniske styrker og albansk geriljahær UÇK (NLA; National Liberation Army) i 2001. NLA brukte albansk flagg og deres NLA-symbol hadde det albanske flagget i midten.



Kampen sluttet den 13.8.2001 da det undertegnet en fredsavtale, den såkalte Ohrid-avtalen. Ifølge denne avtalen, og det som angår *Expression of Identity*, ble det bestemt at ”7.1. With respect to emblems, next to the emblem of the Republic of Macedonia, local authorities will be free to place on front of local public buildings emblems marking the identity of the community in the majority in the municipality, respecting international rules and usages”.¹⁴⁴

Albanerne i Makedonia håpet virkelig på bedre tider etter denne avtalen, men de føler seg fremdeles diskriminert og mener at Ohrid- avtalen fremdeles ikke blir satt fullt ut i praksis. Albanere i Makedonia har holdt seg rolig og forsøkte å ikke skape flere konflikter ved å ta hensyn til at dette kunne ha en negativ innvirkning på situasjonen i Kosovo. Samtidig håper albanere at Makedonia etter hvert vil komme inn i EU, og på denne måten vil deres problemer

¹⁴¹ Brahaj (2007:162)

¹⁴² Brahaj (2007:162)

¹⁴³ <http://www.alb-net.com/pipermail/tetova-l/2001-September/001374.html>

¹⁴⁴ Human Rights and Legal Affairs. Hentet fra: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/police_and_internal_security/OHRID%20Agreement%2013august2001.asp

bli løst. På den andre siden kjører makedonske myndigheter en politikk som ikke er hensiktsmessig hvis de ønsker å komme inn i EU. Myndighetene i Makedonia holder fremdeles fast ved den samme politikken, vel å merke i forhold til minoriteter og menneskerettigheter, slik det var i kommunist-Jugoslavia og har fremdeles ikke helt forstått hva demokrati innebærer.

Makedonerne oppfatter bruk av albansk flagg som en trussel fordi staten Albania også har det samme flagget.

Namely, the decoded information that the symbols - flag, especially if it is an official symbol of one state, in this case Albania, is hoisted in another state, it carries clear message which can be understood even without detail transcription. According to this, the direction of the strategy which the symbol - the Albanian flag - carries with itself, is not based in the direction of keeping the *[sic] of the entity of the Albanians as ethnical community, but clearly indicates to spread the territory, is the state of Albania damaging our country (Todoroski 1997: 32-35).¹⁴⁵

Men dette er absurd, fordi Albanias statsflagg er ikke bare statssymbol, men er et nasjonalsymbol for hele den albanske nasjonen uansett hvor de befinner seg. Ifølge forfatter, kritiker og samfunnsviter Kim Mehmeti:

... kan forståelsen av albansk flagg i FYROM som et symbol for et annet land innebære at også albansk språk, historie, tradisjoner og albansk kultur må forbys, fordi disse er også verdier fra et annet land og som ikke kun tilhører albanere i FYROM. [...] Det er fremdeles politikere i FYROM som ikke har forstått at den tiden da albansk flagg enkelt kunne erklæres for ”fiendtlig”, er nå forbi.¹⁴⁶

I juli 2005 vedtok Forsamlingen i Makedonia loven om bruk av flagg. I følge denne loven kan en etnisk gruppe bruke sitt flagg, gjennom hvilket de uttrykker sin identitet, i det private liv og ved kulturelle begivenheter og andre arrangementer som denne folkegruppen organiserer. Men når det gjelder offentlige bygninger, kan tilsvarende flagg kun heises opp (ved siden av statsflagget) i de kommuner hvor en folkegruppe er minst 50 % i flertall. Dette førte til protester fra albansk side. I november 2005 ble det holdt manifestasjoner for flagget i byen Kumanovo hvor ca. tusen studenter deltok. De protesterte mot den nye loven, fordi i Komanovo er 26 % av befolkningen albanere, og derved oppfylles ikke 50 % kravet om bruk

¹⁴⁵ Risteski S. Ljupcho. *THE ETHNIC SYMBOLS AND THE POLITICS*. hentet fra http://www.iea.pmf.ukim.edu.mk/EAZ/EAZ_01/Risteski_EAZ_01_ang.pdf

¹⁴⁶ Kim Mehmeti. *FLAMUJT DHE SHTIZAT*, hentet i <http://www.kosova.de/forum/showthread.php?t=14445&page=11>

av albansk flagg.¹⁴⁷ Albanerne i Makedonia protesterer fremdeles og krever like juridiske rettigheter. Den 23. juni 2009 holdt albanerne i Makedonia en manifestasjon i Skopje, hvor flere tusen albanere deltok og krevde like juridiske rettigheter. I den forbindelse er det interessant å merke seg at i invitasjonen til denne manifestasjonen stod det "La oss protestere under nasjonalflagget", og på selveste manifestasjonsdagen var det mange albanske nasjonalflagg. Til tross for den politikken myndighetene i Makedonia har ført mot albanere, har albanere klart å bevare sin nasjonale identitet, og flagget har alltid spilt en viktig rolle i det. I forhold til Kosovos statsflagg har de største albanske partier i Makedonia og albanske analytikere understreket at det ikke er noen grunner til å bruke Kosovos statsflagg i Makedonia, fordi albanere overalt har alltid identifisert seg med nasjonalflagget, altså med dobbeltørnen.¹⁴⁸

4.1.9 Albansk flagg i Montenegro

Albanerne som har bodd i Montenegro har blitt utsatt for den samme diskriminering som albanere ellers i Jugoslavia, om ikke mer. Også i den nye staten Montenegro har forholdene for bruk av nasjonale symboler vært vanskelig for albanerne. I landets nåværende grunnlov fra 2007 i Artikkel 69 omhandles reglene om nasjonale symboler. "Artikkel 69 i Grunnloven til Republikken Montenegro (i påfølgende tekst "Grunnloven") fastslår klart og uttrykkelig at medlemmer av etniske og nasjonale grupper har rett til å bruke og vise sine nasjonale symboler".¹⁴⁹ Derimot angir bestemmelsene i artikkel 4, punkt 1, Loven om bruken av nasjonale symboler i offentlige bygninger, forbud mot bruk av nasjonale symboler både innenfor og utenfor lokale offentlige bygninger. Ifølge albanerne som mener å ha rett til å heise flagget (albansk flagg, ved siden av statsflagget) på offentlige bygninger i de kommunene hvor befolkningen er overveiende albanere, er denne bestemmelsen i strid med grunnlovens Artikkel 69, og av den grunn har albanerne fremstilt krav om å få lov til å bruke albansk flagg på offentlige bygninger i albansk bebodde kommuner.¹⁵⁰ Albanerne i Montenegro bruker sitt nasjonalflagg i private sammenhenger som for eksempel i bryllup, feiring av albansk nasjonaldag og andre sports- og kulturelle tilstedninger. For eksempel hvert

¹⁴⁷ <http://www.pressonline.com.mk>

¹⁴⁸ "Partitë shqiptare: Flamuri i Kosovës nuk do të valoj në Maqedoni " (7.3.2008) hentet fra: <http://www.ina-online.net/>

¹⁴⁹ Disse opplysningene er hentet fra Fondacioni "AMZA" Tuz sin klagebrev til myndighetene i Montenegro i forbindelse med flaggbruk i Tuz. Dette brevet er gjengitt i: <http://www.malesiaforum.com/showthread.php?t=3445>

¹⁵⁰ Ibid

år i april blir det holdt minnemarkering på forskjellige måter. Ved å heise flagget minnes det store opprøret albanske katolikker fra *Malësija* [Fjellheimen] gjorde i 1911. I frontlinjen til dette opprøret var det albanske nasjonalflagget. For å støtte dette opprøret kom det mange frivillige *arbëresh*¹⁵¹ (albanere) fra Italia. En av lederne for de frivillige *arbëreshene*, var Terenc Toçi. Han ledet opprøret og klarte å komme seg frem til Mirdita (Orosh), hvor han erklærte en albansk republikk som varte kortvarig. Ved å heise albansk flagg i noen dager på rad, klarte han å heve moralen hos folket. Det storslåtte ved dette opprøret var troskapen *arbreshene* viset for den albanske etniske fellesskap. Ved å krige på en tapper måte, gav de også håp til sine landsmenn som de hadde forlatt for hundrevis av år siden. Lederen, helten Terenc Toçi ble i 1945 dømt til døden av kommunistene [i Albania]. Anklagen mot han var ”mangel på patriotisme”.¹⁵²

Den 17. februar 2008 da Kosovo erklærte seg uavhengig og albanere verden over feiret på en storslått måte, var det derimot andre omstendigheter i Montenegro. Der hadde albanerne blitt rådet av både av myndighetene og internasjonale til ikke å feire på gatene og andre offentlige steder, men kun inne og i private lokaler. ”Lørdag 16. februar, appellerte innenriks ministeren, i landes største avis ”Vijesti”, til albanere å ikke gå ut i gatene for å feire, men feire i lukkede miljøer”.¹⁵³ Dette for å ikke provosere serbere i Montenegro, mens serberne derimot fikk lov til å protestere på gatene mot Kosovos uavhengighet. Albanerne i Montenegro feiret Kosovos uavhengighetsdag i lukkede miljøer. Man kunne heller ikke se albanske flagg på bygninger. Denne utenom den vanlige situasjonen i albanske kommuner i Montenegro, kunne minne om den tiden da Montenegro var avhengig av Serbia under Slobodan Milošević's diktatur.¹⁵⁴ I den albansk bebodde byen Ulqin, begynte feiringen da Kosovos Nasjonalforsamling erklærte landets uavhengighet. Inne på lokalene der feiringen foregikk var det albansk flagg overalt. Men utenfor disse veggene måtte man glemme alt som hadde med feiringen å gjøre.¹⁵⁵

Til tross for den diskriminerende og assimilerende politikken albanerne i Montenegro er blitt utsatt for gjennom tidene, har de klart å opprettholde sin nasjonale identitet, og nasjonalflagget har alltid vært verdsatt og høyt respektert. Nå, når Montenegro på lik linje

¹⁵¹ The invasion of Greece by the Ottoman Turks in the 15th century forced many Arbëreshë to emigrate to the south of Italy.

¹⁵² Vlora (2003:313)

¹⁵³ ”REPORTAZH/ Shqiptarët fshehin flamujt kombëtarë. Festa, vetëm në ambiente të mbyllura” Artikkelen er gjengitt i : <http://www.malesiaforum.com/showthread.php?t=6111>

¹⁵⁴ ”REPORTAZH/ Shqiptarët fshehin flamujt kombëtarë. Festa, vetëm në ambiente të mbyllura” Artikkelen er gjengitt i Artikkelen er gjengitt i : <http://www.malesiaforum.com/showthread.php?t=6111>

¹⁵⁵ ”REPORTAZH/ Shqiptarët fshehin flamujt kombëtarë. Festa, vetëm në ambiente të mbyllura” Artikkelen er gjengitt i Artikkelen er gjengitt i : <http://www.malesiaforum.com/showthread.php?t=6111>

med de andre Balkanstatene forsøker å komme inn i varmen i EU, og nå som grensene til Albania er åpne og mange albanske turister kommer til Montenegro, vil dette bidra til å gjøre det mye lettere for albanere her i å opprettholde sin kultur og identitet.

4.1.10 Albansk flagg i Serbia

I Sør- Serbia, i Preshevo- dalen, er det tre kommuner Presheva, Bujanovc og Medvegja hvor albanere er i overveiende flertall. Albanere her blir fremdeles utsatt for en diskriminerende politikk fra serbiske myndigheter. Men dette har ikke stoppet albanere i å bevare sin identitet og kultur. I et intervju sier ordføreren i Bujanovc følgende, ”Oss albanere, enten i Albania, Kosovo, Makedonia, Montenegro eller Çameria, er det ingen som kan skille, verken åndelig, i tradisjoner, skikker, språk og flagg, vi er én og slik vil vi forbli”.¹⁵⁶ Albanerne i Preshevo- dalen har alltid brukt flagget som et symbol på enhet og som resistenssymbol. UÇPMB (Frigjøringshæren for Presheva, Medvegja og Bujanovs) hadde dobbeltørnen som symbol på sin uniform. På samme måte som hos albanere ellers i Jugoslavia, har nasjonalflagget hatt en viktig rolle i albanernes bevaring av sin identitet. At albanerne fortsetter å bruke sitt flagg går ikke ubemerket for seg. For eksempel da i 2007 ca 1000 albanere markerte ”Flaggets dag” I Presheva (Preševo), ved å vise det albanske flagget på den lokale parlamentsbygningen, ved siden av det serbiske flagget. Albanerne krevde av ledelsen i Beograd for å tillate dem å bruke albanske nasjonale symboler fritt.¹⁵⁷



I den forbindelse hadde Petar Ladjevic (director of the Sector for Human and Minority Rights), følgende å si:

Displaying the Albanian flag and playing the Albanian national anthem in the territory of Serbia on the occasion of the Flag Day, the Albanian national holiday, is not in line with the law [...] that only the minorities that have formed a national council, which the Albanian national minority did not do, that are entitled to display their national symbols and that symbols of national minorities must not be identical to those of their land of origin.

Albanerne i Serbia fortsetter å bruke sitt flagg, uansett hva myndighetene mener om det.

¹⁵⁶ Intervjuet er gjengitt i: <http://www.presheva.com/intervista/2008/nagiparifi070308.html>

¹⁵⁷ http://glassrbije.org/E/index.php?option=com_content&task=view&id=358&Itemid=26

4.2.0 Nasjonalsangen

*”Flagget er folkets sjel,
hymnen er dets stemme” (Alfred Moisiu)*

[The] national anthem, sung on national holidays. No matter how banal the words and mediocre the tunes, there is in this singing an experience of simultaneity. At precisely such moments, people wholly unknown to each other utter the same verses to the same melody. The image: unisonance [...] [sic] the echoed physical realization of the imagined community [...] [sic] How selfless this unisonance feels. (Benedict Anderson).¹⁵⁸

Nasjonalsangen i likhet med flagget rangeres høyt opp i nasjonalsymbolets hierarki. En nasjonalsang er en sang som uttrykker et folks nasjonalfølelse og ”serve to shore up feelings of solidarity and community among larger groups”.¹⁵⁹ Nasjonalsangen en del av myten om blod og ofring som var typisk for de nyvekkete nasjonale bevegelsene.¹⁶⁰ Nasjonalsangen har sitt utspring fra den tiden da:

...the armies of feudal times, consisting of mercenaries and those who had been pressed into service against their will, gave way to citizen – soldiers needed a common bond, a myth that would hold them together. This myth was provided by the nation, conceived as a vastly extended clan or tribe for which one was ready to fight and, if necessary, to die. The volunteers who fought for the French Revolution and the German youth who joined up to fight against Napoleon in the so – called wars of liberation “ were the mythmakers of modern wars, the heralds of nationalism”. This mythopoeia of early nationalist movements is the reason why, as Mosse put it, “concern with death sacrifice, and total commitment runs through the poetry of these wars”.¹⁶¹

Ifølge Geisler ”national anthems are clearly an element of the ”imagined communities” [¹⁶²] created by nationalism”.¹⁶³ De fleste nasjonalsangene ble komponert på 18-tallet og 1900-tallet, i samband med framveksten av nasjonalisme og nasjonalstatene. Nasjonalsangene omhandler forskjellige temaer, alt fra hyllest til statsoverhoder, landskapet eller hyllest til

¹⁵⁸ Gjengitt i Geisler (2005: xxvi)

¹⁵⁹ Geisler (2005: xxiv)

¹⁶⁰ Geisler (2005: xxiv)

¹⁶¹ Geisler (2005: xxiv)

¹⁶² Ifølge Benedict Anderson: a nation is a community socially constructed, which is to say imagined by the people who perceive themselves as part of that group (se Anderson, Benedict (2006). *Imagined Communities* (New ed.). London, New York)

¹⁶³ Geisler (2005: xxv)

andre nasjonale symboler. Det siste er også tilfellet for den albanske nasjonalsangen som er dedikert flagget, som heter ”*Rreth flamurit të përbashkuar*” (”Samlet rundt flagget”).

Albansk nasjonalsang ble skrevet av Aleksander Stavre Drenova (1872 – 1947), mest kjent under navnet Asdren. Asdren ble født i landsbyen Drenova i nærheten av Korça i Albania. I likhet med mange andre albanere dro han i tenåringsårene til utlandet. Han dro til i Bukarest i Romania. Der kom han i kontakt med andre albanske emigranter som hadde blitt påvirket av ideene fra renessansen og aktivt jobbet for å spre disse ideene i sitt hjemmeland.

I Romania fikk albanerne, for første gang, holde messe på albansk. Etter hvert fikk albanerne i Romania sin egen kirke, og i 1907 ble det dannet et kirkekor som bestod av unge albanske menn. En av korguttene var også Asdren, som hadde talent i å skrive dikt og pleide å utgi dem på forskjellige albanske tidsskrifter i diaspora. Som lærer og direktør for koret ble valgt en rumensk anerkjent musiker som het professor Kiriak. Ettersom professor Kiriak var en opptatt mann, utnevnte han som etterfølger en ung mann het Ionesku. Bortsett fra albanske kirkesanger, lærte han sine elever også andre albanske folkesanger og rumenske patriotiske sanger. En av disse rumenske sangene var Romanias nasjonalhymne [On our flag], skrevet av Ioan Barsan og med melodi av den rumenske komponisten Ciprian Porumbescu (1853 – 1883).¹⁶⁴ I begynnelsen hadde professor Kiriak, under en øvings pause, sagt til Asdren ”Du er dikter, skriv en strofe på albansk og jeg vil harmonere den til koret så vi kan synge den. [...] I det andre eller tredje møtet fremviste Asdren diktet med tittelen *Rreth flamurit të përbashkuar*”.¹⁶⁵ Den anerkjente albanske forfatteren Lasgush Poradeci (1899 – 1989), i ”*Himni komëtar ”Flamurit pranë të bashkuar” dhe gjeneza e tij*” (Nasjonalsangen ”Forenet ved flagget” og dens opphav), skriver i detaljer om opphavet og utbredelsen av nasjonalsangen. Ifølge Poradeci (1999), var Asdrens hymne påvirket av Bersans tekst og melodien av Porumbescu, som direkte svarte til patriotiske følelser hos de albanske korguttene.

I forhold til likheter og forskjeller mellom den opprinnelige rumenske hymnen og Asdrens hymne, stiller Poradeci følgende spørsmål: ”Under hvilke kriterier laget Asdren hymnen, hva oversatt han, hva tilpasset han, hva lokaliserte han og hva opprettet han [?]”.¹⁶⁶ Poradeci foretar en analyse av disse to tekstene som den ene skrevet på rumensk av Bersan og den andre skrevet på albansk av Asdren. Ifølge Poradeci, selv om det er likhetstrekk mellom disse to tekstene, er det mye originalt i den albanske teksten som er tilpasset den albanske

¹⁶⁴ Poradeci (1999:100)

¹⁶⁵ Poradeci(1999:92 og 102)

¹⁶⁶ Poradeci (1999.103)

ideologien, og har elementer fra den albanske kulturen, for eks. å gi *besa*, å bli martyr for fedrelandet etc. I tillegg har den albanske teksten to flere strofer. ”Jeg – sier Asdren til meg ... etter å ha sett at denne hymnen svarte til våre patriotiske følelser, og ved at den ikke hadde en nødvendig kraftig avslutning, skrev jeg to nye strofer ... for å gi den en mer dynamisk avslutning”.¹⁶⁷ Den rumenske hymnen avsluttes med ”Vårt dyrebare Romania. For alltid, for alltid vil blomstre”¹⁶⁸, Romania var jo ett fritt land og trengte å blomstre videre. Albania derimot var under Det osmanske riket og kjempet for sin uavhengighet, derfor trengte den albanske teksten en avslutning som reflekterte albanernes situasjon og streben for uavhengighet. De to tilleggsstrofene på albansk er:

O flamur, flamur, shenj` e shenjtë, Te ty betohemi këtu, Për Shqipërin` atdhen` e shtrenjtë, Për nder` edhe lavdimn` e tu. Trim, burrë quhet dhe nderohet Atdheut kush iu bë theror; Për jet` ay do të kujtohet Mi dhet, mi dhe si një shenjtor!	Flagget, flagg, hellig tegn, Ved deg sverger vi, For Albania, vårt kostbare fedreland, For din ære og din prakt. Helt, mann, kalles og æres Han som for fedrelandet blir martyr, Og for evig vil han minnes som helt på denne jord
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

I den nåværende nasjonalsangen har disse to siste strofene blitt tatt vekk. Den albanske nasjonalsangen er som følgende:

Rreth flamurit të përbashkuar,
Me një dëshirë dhe një qëllim,
Të gjithë Atij duke iu betuar,
Të lidhim besën për shpëtim.
Prej lufte veç ai largohet,
Që është lindur tradhëtor,
Kush është burrë nuk friksohet,
Po vdes, po vdes si një dëshmor.
Në dorë armët do t'i mbajmë,
Të mbrojmë Atdheun në çdo vend,
Të drejtat tona ne s'i ndajmë,
Këtu armiqtë s'kanë vend.
Se Zoti vet e tha me gojë,
Që kombe shuhen përmbi dhé,

United around the flag,
With one desire and one goal,
Let us pledge our word of honor
To fight for our salvation
Only he who is a born traitor
Averts from the struggle.
He who is brave is not daunted,
But falls - a martyr to the cause.
With arms in hand we shall remain,
To guard our fatherland round about.
Our rights we will not bequeath,
Enemies have no place here.
For the Lord Himself has said,
That nations vanish from the earth,

¹⁶⁷ Poradeci (1999:107)

¹⁶⁸ Poradeci (1999:126)

Po Shqipëria do të rrojë,
Për te, për te luftojmë ne.

But Albania shall live on,
Because for her, it is for her that we fight.

Denne sangen ble fort populær blant albanere i Bukarest. I 1908 ble to personer, Tashko Ilo (1880-1964) og Hil Mosi (1885-1933), sendt til Korça i Albania for å spre denne sangen.

”It is clear that there were difficulties in the way of spreading due to tow factors. The first has to do with the lack of music teaching and the music system in the country in those years and the second is related to the Albanians’ inadequate familiarization with music. Its spread through mouth, from its messengers, (often lacking a musical education) to the learners, should have possibly been through some recreation. It has been proved that it is almost impossible to impose to Albanians a tune, particularly the one which would later become the national song”.¹⁶⁹

Sangen ble etter hvert kjent og folkekjær. Albanske bataljoner og opprørere begynte å bruke denne sangen da de gikk til kamp og kjempet for uavhengighet. Sosial og kultur historikeren Georg L. Mosse skriver ”that studying national anthems means examining how war was built into most nationalisms”.¹⁷⁰

Sangen passet godt til albaneres politiske situasjon, deres kultur og behovet for å kjempe for fedrelandet. Sangen oppfordret til kamp med uttrykk som ”Only he who is a born traitor, Averts from the struggle”.

Da denne sangen ble skrevet og hadde ”okkupert” albanske hjerter, var det ingen som visste at den en dag skulle bli Albanias nasjonalsang. Den 28. November 1912, da Vlora-regjeringen erklærte Albania for uavhengig, var det nettopp sangen ”*Rreth falamurit të përbashkuar*” som ble valgt som nasjonalsang og ”med den [nasjonalsangen] ble flagget heist i Vlora”.¹⁷¹ Etter 1912 har det vært forsøk, av både Zogus og Hoxhas regjeringer, å forandre nasjonalsangen, men ethvert forsøk har mislyktes, fordi denne sangen hadde gjennom tiårer slått rot i folkets kollektiv minne og samvittighet og hadde fått en spesiell plass i albanernes hjerter. Alfred Moisiu, tidligere president i Albania sier følgende om nasjonalsangen:

This is the anthem of the renaissance patriots, which has backed our courage and faith, like the regenerating spirit. The union and progress’ symbol together with anthem of the call, tell us about the blood shed in the battlefield for freedom and independence, the resistance and the spiritual power of our ancestors, who, in the moment of the danger, managed to get their arms together round the flag pole, under the shadow of the flag.¹⁷²

¹⁶⁹ Tole (2003:26)

¹⁷⁰ Gjengitt i Geisler (2005: xxv)

¹⁷¹ Poradeci (1999:118)

¹⁷² Gjengitt i Tole (2003:27)

4.2.1 Albansk nasjonalsang i Jugoslavia og Kosovos nye nasjonalsang

På samme måte som andre albanske nasjonale symboler var også albansk nasjonalsang forbudt i Jugoslavia. Men nasjonalsangen ble aldri glemt hos albanere i Jugoslavia. Sangen ble overført fra generasjon til generasjon, men alle var forsiktige hvor og når de sang den. Da KLA oppstod, var det flagget de sverget ved for å kjempe for Kosovo og ved å synge den albanske nasjonalsangen gikk de til kamp. Når en KLA-soldat døde, ble kisten dekket med flagget, og som siste hilsen sang medsoldater den albanske nasjonalsangen. Tilsvarende ble også gjort av NLA-soldater i Makedonia og UÇPMB-soldater i Sør – Serbia. Det er denne sangen som har vært albanernes nasjonalsang siden den oppstod.

Da Kosovo ble uavhengig, trengte denne nye staten sin egen nasjonalsang. Det var forskjellige forslag og blant andre sanger som ble vurdert var også albansk nasjonalsang, ”*Kur ka ra kushtrimi n’Kosovë*” og ”Ode to Joy ” (EUs nasjonalsang), men ingen av disse ble valgt. Den 11. juni 2008 ble Kosovos nasjonalsang ”Europa” vedtatt. Det var politisk bestemt at sangen ikke skulle ha noen tekst, noe som er svært uvanlig. ”The lack of text is seen as compliance to the principle of multi-ethnicity of the newest Balkan Republic”.¹⁷³

Kosovos nasjonalsang ble komponert av Mendi Mengjiqi. ”Jeg ønsket å komponere en melodi med fredelige toner og ikke militært slik det var vanlig etter den franske revolusjonen da de fleste nasjonalsangene oppstod, og jeg håper at nasjonalsangen får en tekst etter hvert”.¹⁷⁴

Albanerne er fremdeles ikke godt kjent med denne sangen, eller retttere sagt denne melodien. Jeg var til stede da albanerne i Oslo feiret Kosovos første år som uavhengig stat den 17. februar 2009. Feiringen startet med Kosovos nasjonalsang. De fleste forstod ikke at dette var nasjonalsangen, først da noen begynte å reise seg, gikk det opp for de fleste at det var Kosovos nasjonalsang som ble spilt, da reiste alle i salen seg opp. Rett etter Kosovos nasjonalsang begynte den albanske nasjonalsangen ”*Rreth flamurit të përbashkuar*”, da reiste alle seg og de fleste, med hånden plassert over hjertet (for å vise respekt), sang helt til sangen var ferdig og avsluttet med applaus.

¹⁷³ http://www.novinite.com/view_news.php?id=94057

¹⁷⁴ Intervju med Mendi Mengjiqi som ble vist på National Geographic Channel. ”Don't Tell My Mother....: Balkan . Den 6.aug.2009. <http://www.ngcnorge.com/schedule/daily.aspx?date=060809>

4.3.0 Nasjonaldagen, 28. November

I Norsk Ordbok¹⁷⁵ er nasjonaldagen definert på følgende måte: **nasjonaldag** årlig festdag til minne om en viktig begivenhet i en nasjons historie. Albanias nasjonaldag som er den 28. november, er til minne om dagen da Albania erklærte seg uavhengig av Det osmanske riket den 28. november 1912. Det var ikke helt tilfeldig at 28. november ble valgt som dato da Albania erklærte seg uavhengig i 1912, fordi denne datoen hadde allerede fra Skanderbegepoken en nasjonalsymbolikk i seg. Den albanske nasjonalbevegelsen hadde bevisst brukt Skanderbegs epoke som en ”golden age” i albansk historie, for å øke nasjonalfølelsen og nasjonalbevisstheten hos albanere. En viktig historisk begivenhet hadde funnet sted akkurat den 28. november 1443. Da hadde Gjergj Kastrioti Skanderbeg klart å ta tilbake festningen i Kruja (i Albania). På festningen ble flagget til Kastriot familien heist, dette flagget har siden da vært albanernes flagg. Skanderbeg hold en patriotisk tale til befolkningen. ”Jeg har ikke brakt våpnene til dere, men jeg fant dere bevæpnet! Jeg så at dere har friheten overalt: i brystet, i pannen, i sverdene og på deres lanser”.¹⁷⁶ Som vi ser allerede fra 1443 blir 28. november og flagget knyttet sammen, og til minne for denne dagen erklærte Albania seg uavhengig den 28. november.

Albanias uavhengighetserklæring brakte stor glede blant albanere, men gleden varte ikke lenge. Albania mistet mye av sitt territorium og befolkning til nabolandene. For denne delen av befolkningen ble denne dagen en minnedag. Dette var dagen da albanske flagget ble heist. Dette ble ”Flaggets dag”. Selv om 28. november var en minnedag for albanere kunne ikke albanere i Jugoslavia feire den, ikke åpent hvert fall, fordi det var forbudt. Feiringen måtte foregå i private hjem i det skjulte. Selv om det var forbudt å feire denne dagen, betyr det ikke at dagen var glemt. Brahaj (2007) gir flere eksempler på hvordan albanere i Jugoslavia feiret nasjonaldagen (28. november) under den tysk- italienske okkupasjonen i 1943. ”Natt til nasjonaldagen startet feiringen i Prizren kl. 15 med flaggets hymne [som er nasjonalsangen]. Alle bygninger var pyntet med dobbeltørnflagget... Om morgenen den 28. november ble flagget heist på bytorget”.¹⁷⁷ Et annet eksempel er feiringen av denne dagen i byen Struga (i dagens Makedonia). ”I Struga hvor det var tier av år hvor man ikke en gang

¹⁷⁵ Norsk Ordbok med 1000 illustrasjoner: av Tor Guttu. Norsk Ordbok med 1000 illustrasjoner foreligger i en oppdatert 2. utgave; første utgave kom i 1993. Den er utarbeidet av Tor Guttu, førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo.

¹⁷⁶ Sitatet er gjengjitt i Akademia e Shkencave e Shqipërisë (2002:400)

¹⁷⁷ Brahaj (2007:164)

kunne nevne Skanderbegs flagg, kunne man på årsdagen for nasjonaldagen i 1943, under feiringen høre fra munn til munn gratulasjoner: ”Måtte Flaggdagen alltid finne oss Forent, og lykkelige...”.¹⁷⁸

Jugoslavias aggressive politikk mot albanerne og konfliktene i Jugoslavia i begynnelsen av 1990-tallet, førte til dannelsen geriljahæren. Den første væpnede konflikten mellom KLA og serbiske politistyrker fant sted den 25. november 1997 i Vojnik. Politistyrkene tapte denne kampen og måtte trekke seg ut. På veien ut skjøt de og drepte en lærer (Halit Gecin) som stod foran skoledøren i Llaushë.¹⁷⁹ Den 28. november 1997 ble han begravet. I begravelsen deltok ca 20,000 albanere. Her fremstod uniformerte KLA soldater seg for første gang foran en stor folkemengde. To KLA ledere holdt en fengende tale ”Serbia is massacring Albanians. The KLA is the only force which is fighting for the liberation and national unity of Kosovo! We shall continue to fight!”¹⁸⁰ Folkemengden begynte å rope ”KLA, KLA!” for å vise sin beundring.

En av hovedlederne for KLA var Adem Jashari. Han og de fleste familiemedlemmene hans ble drept av serbiske styrker. Han ble et resistenssymbol og nasjonal helt (jeg kommer til å skrive mer om han i et eget avsnitt i neste kapittel). Denne nasjonale helten ble født den 28. november 1955, altså på en ”hellig dag”¹⁸¹, på ”Flaggets dag” og Albanias uavhengighetsdag.

4.3.1 ”28. November” i Kosovo

Ifølge Kosovos grunnlov er 17. februar landets viktigste offisielle helligdag. Denne dagen markerer uavhengighetserklæringen fra Serbia. Denne dagen feires av albanere overalt, både i Kosovo, Albania, Makedonia, Montenegro, Serbia og albanere i diaspora.

Men da Kosovo skulle velge offisielle helligdager, ble ”Flaggets dag” (28. november) sterkt debattert. ”Members of Kosovo’s Assembly warn that they will not vote on a law on official holidays unless key dates from Albanian history are included.”¹⁸²

Bajram Kosumi, statsminister i Kosovo (2005 – 2006), reagerte ved å si at:

¹⁷⁸ Brahaj (2007:164)

¹⁷⁹ Halimi og Shala (2000:20)

¹⁸⁰ Gjengitt i Judah (2000:136,137)

¹⁸¹ Halimi og Shala (2000:14)

¹⁸² <http://www.balkaninsight.com/en/main/news/10323/>

28. november ”Flaggets dag” mangler, mens albansk nasjonalflagg, i tillegg til albansk språk, er et symbol som i alle tider har samlet alle albanere på hvert verdenshjørne, og ble feiret i Kosovo også på de ”mørkeste” dager under serbisk diktatur. At en tilsvarende festdag blir ikke tatt med, er en misforståelse av realiteten vi lever i. Regjeringen lever ikke i Kosovo.¹⁸³

Ifølge Kosovos grunnlov ble 28. november kun en minnedag og fikk betegnelsen ”Albanernes dag” og ikke ”Flaggets dag”. Men uansett den offisielle betegnelse dagen har fått i Kosovos grunnlov, feirer kosovoalbanerne denne dagen som ”Flaggets dag”, som dagen for Albanias uavhengighet, som datoen da KLA for første gang stod frem og som fødselsdagen til helten Adem Jashari.



Prishtinë, 29 Nëntor 2008 (Kosovapress) Koha 09:06
Prishtina, 29. november 2008

¹⁸³ Utsagnet ble publisert i <http://www.alsat.tv>

Del 5

5.0 Gjergj Kastrioti Skenderbeu (1405 – 1468)



GEORGE KASTRIOTI SKANDERBEG

''Krujë o qytet i bekuar

Prite prite Skënderbenë

Po vjen si pëllumb i shkruar

Të shpëtojë mëmëdhenë'',¹⁸⁴ (Naim Frashëri)

Gjergj Kastrioti (heretter i denne oppgaven vil jeg hovedsakelig bruke navnet Skanderbeg, fordi det er mest kjent internasjonalt) ble født i 1405. Han var sønn av Gjon og Vojsava. Han hadde tre brødre (Stanish, Reposhin og Konstandin) og fem søstere (Mara, Jella, Angjelina, Vljaka, og Mamica). Da Gjergj Kastrioti ble født var faren hans hersker over store områder

¹⁸⁴ Krujë salig by. Vent/ ta imot, Vent på Skanderbeg som kommer som en fargerik due, for å redde moderlandet. (Min oversettelse)

rundt Prizren og Tetovo i øst og til Adriaterhavet i vest og hovedadministrasjonen hans var i Prizren, derfor antas det at her må Gjergj ha blitt født¹⁸⁵.

Da Gjergj Kastrioti var kun 9¹⁸⁶ år gammel ble han tatt som *devshirme*⁽¹⁸⁷⁾.¹⁸⁸ De var guttebarn som kristne familier ble forpliktet til å gi fra seg til Det osmanske riket. Føydale familier var nødt til gi sine sønner som *devshirme*. Dette for å kunne beskytte sine stillinger og eiendom, derfor ble denne forpliktelsen kalt for blodskatt. *Devshirme*- guttene ble sendt til Tyrkia og ble opplært til å bli *janitsjarer*¹⁸⁹ (ny soldat) eller *ıçoglan*, som ble brukt til forskjellige tjenester ved Sultanpalasset. Disse guttene ble islamisert og fikk etter hvert høye stillinger i Det osmanske rikets hierarki. Mange av dem fikk tilsvarende stillinger i albanske områder.¹⁹⁰

Gjergj Kastriotis muslimke navn var Skënder(beg¹⁹¹) eller (tyrkisk; Iskender) som betyr Aleksander. Ifølge kilder¹⁹² fra femtende århundre kommer det frem at Gjergj Kastrioti hadde flere gode egenskaper. Han lærte seg flere språk og var skarpsindig. Han var høy og var en flink kriger og mestret sverdet og andre våpen utmerket.¹⁹³ I følge legenden er det på grunn av disse egenskapene tyrkerne ga han navnet Iskender, fordi han var flink som Aleksander den store. Gjergj K. Skanderbeg gikk inn i det militære og oppnådde fort karriere i det føydale systemet i Det osmanske riket. I perioden 1426 – 1438, hadde han stillinger i Albania som *spahi*¹⁹⁴ og *subaşı*¹⁹⁵. Fra 1437 – 1438 var Skanderbeg utnevnt som *subaşı* i Kruja *vilyet*¹⁹⁶,

¹⁸⁵ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:392)

¹⁸⁶ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:392)

¹⁸⁷ CHILD-LEVY - Innkalling av guttebarn fra den kristne befolkningen til livslang plikttjeneste i osmansk hær eller administrasjon. Omfattet fra det 15. til 17. årh. ca. 200-300 tusen personer. (se, <http://folk.uio.no/kjetilrh/bal1501/stavrianosAlpha.html>)

¹⁸⁸ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:392)

¹⁸⁹ tyrkisk *yeniçeri*, “ny soldat”, *Yeniçeri Oçağı* “Nye soldaters korps” (med et foreldet ord for ‘soldat’). Hærstyrke (infanteri) vesentlig rekruttert gjennom tvungen innrulling (se *child-levy*) fra den ikke-muslimske befolkningen. (se, <http://folk.uio.no/kjetilrh/bal1501/stavrianosAlpha.html>)

¹⁹⁰ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:588)

¹⁹¹ Bey er et tyrkisk ord som betyr høvding, r leder eller prins.

¹⁹² Marin Barleci, Gjon Muzaka, Dhimitër Frengu, Marin Becikemi (se Akademia e shkencave e Shqipërisë 2002, s. 392)

¹⁹³ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:393)

¹⁹⁴ Feudal cavalryman of the Ottoman Empire whose status resembled that of the medieval European knight. The spahi (from Persian for “cavalryman”) was holder of a fief (timar; Turkish: timar) granted directly by the Ottoman sultan and was entitled to all of the income from it in return for military service. The peasants on the land were subsequently attached to the land and became serfs. The spahis provided the bulk of the Ottoman army until about the mid-16th century. (se, <http://folk.uio.no/kjetilrh/bal1501/stavrianosAlpha.html>)

¹⁹⁵ 1) forpakter av gårdsbruk i de rumeliske provinsene (dvs Europa); 2)

lensmann, politisjef i mindre by. Kilde: Çağdaş Redhouse dictionary.

¹⁹⁶ Betegnelse for provins i Det osmanske rike

der klarte han å utvide sin *vilyet* ved å legge under seg mange landsbyer. Dette bidro til at Kastriot familien ble forsterket både politisk og økonomisk.¹⁹⁷

På dette tidspunktet på Balkan begynte nye uroligheter som følge av antiosmanske militære aksjoner fra ungareren John Hunyadi. Sultan Murat II bestemte seg for å flytte Skanderbeg ut fra Albania til et annet område, kanskje i Bulgaria, der fikk han høyere stilling som *sanxhakbeg*¹⁹⁸ (øverste leder over en *sanxhak*¹⁹⁹).²⁰⁰ Skanderbeg så ikke på denne forflyttingen og nye stillingen som en ”oppgradering”, men heller som uttrykk for at sultanen ikke stoler på han.²⁰¹

Selv om Skanderbeg vokste opp i Tyrkia hvor han fikk opplæring på tyrkisk skole og ble konvertert islam, hadde han nære forbindelser med sin familie, fordi han hadde bodd i Albania da han var *spahi* og *subaşı* der. Under denne perioden han oppholdt seg i Albania som osmansk funksjonær, figurerer han i osmanske dokumenter med navnet Iskender, men i dokumenter i forbindelse med Vesten, figurerer navnet Gjergj, som uttrykker hans forbindelser med albanske høvdinge.²⁰² I denne perioden hadde han også fått innblikk i albanernes kamp mot osmanene i forbindelsene med opprørene på 30- årene på 1400-tallet. Gjon Kastrioti ledet et opprør mot osmanene i 1430, i Krujë, men mislyktes.

Osmanene gjorde stadig fremgang i Sentral- Balkan, vad å okkupere serbiske områder og stadig gå til angrep mot Det ungarske riket. Dette førte til motangrep og antiosmansk politikk. I spissen for dette stod John Hunyadi. I oktober 1443 startet ungarske styrker under Hunyadis kommando ekspedisjonen kjent som ”*Long campaign*”. Han krysset Balkan og den 3.november 1443, ledet han slaget ved Nish (serbisk: Niš) der osmanerne led et stort nederlag. Med i dette slaget var også Skanderbeg, men som *sanxhakbeg* på osmansk side. Etter at Hunyadi vant dette slaget og skulle videre med sine styrker til Bulgaria, fant Skanderbeg ut at dette var det beste tidspunktet for å frigjøre albanske områder.²⁰³ ”Etter slaget samlet han noen hundre av sine landsmenn som hadde deltatt i Nish-slaget, og i følge med sin nevø Hamza Kastrioti, satte Skanderbeg kursen i retning fedrelandet²⁰⁴ og på denne måten deserterte han fra den osmanske hæren. Deretter konverterte han til kristendommen (katolikk), som var hans opprinnelige religion og hans families religion.

¹⁹⁷ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I(2002:394)

¹⁹⁸ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:395)

¹⁹⁹ Sekundær administrativ enhet i Det osmanske rike (se, <http://folk.uio.no/kjetilrh/bal1501/stavrianosAlpha.html>)

²⁰⁰ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I(2002:395)

²⁰¹ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:395)

²⁰² Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:395)

²⁰³ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:397)

²⁰⁴ Akademia e Shkencave e Shqipërisë I (2002:397)

5.1.1 Skanderbegs retur til Kruja

Den 28. november 1443 klarte Skanderbeg å ta tilbake Kruja fra osmanene. Dette brakte stor glede blant den lokale befolkningen. Da Skanderbeg heiste flagget med dobbeltørnen på festningen i Kruja, holdt han en patriotisk tale til folket. ”Jeg har ikke brakt våpnene til dere, men jeg fant dere bevæpnet! Jeg så at dere har friheten overalt: i brystet, i pannen, i sverdene og på deres lanser”.²⁰⁵

Skanderbeg forstod at for å klare å motstå osmanene trengte han støtte fra de andre albanske føydale ledere. Derfor ble det den 2. mars 1444 holdt en forsamling i Sant Kolli Katedralen i Lezha, der mange av *arbër* (albanske) høvdinger deltok. Her ble ”Lezha – Ligaen” (også kjent som ”Lezhas albanske Liga”) opprettet. Denne Ligaen ble opprettet som politisk og militær allianse for en felles krig mot osmanene. Her ble det bestemt at Skanderbeg skulle bli øverstkommanderende for en felles hær, som skulle kjempe under Kastriot- familiens flagg.



For å forsterke alliansen med Ligaes medlemmer, ble det inngått flere ekteskap mellom disse familiene. Gjergj Kastrioti Skanderbeg giftet seg med Marina Donika Arianiti Komneni (Andronica Cominata), datteren til Gjergj Arianit Komneni, som var en høvding og helt. Etternavnet hennes Komneni viser at hun hadde en fjern relasjon til den bysantinske keiserlige familien Komneni²⁰⁶. Skanderbeg og Donika hadde én sønn Gjon Kastrioti II. Etter Skanderbegs død, emigrerte Donika sammen med sin sønn til deres føydalområder i Sør – Italia.

Donika Kastrioti Skanderbeg

²⁰⁵ Sitatet er gjengjitt i Akademia e Shkencave e Shqipërisë I(2002:400)

²⁰⁶ Biëoku (2005: 14) Historical Studies (Studime Historike), issue: 12 / 2005, pages: 7- 29, on www.ceeol.com

Alexander the Great in the Historical Memory of Scanderbeg and of the Albanians

»<http://scholar.google.no/scholar?q=simbolet+komb%C3%ABtare&hl=no&lr=&lr=&start=10&sa=N> (hentet den 15.04.09)

5.1.2 **Dominos Albaniae** (Lord of Arbëri)

I 1440 – årene ble Skanderbeg omtalt som ”Lord of Kruja”, seinere blir han omtalt som ”Lord of Arbëri”, fordi de vellykkede krigene under ledelse av Skanderbeg påvirket de andre albanske høvdingene. De hadde klart å vinne og beholde sine områder, takket være den felles hæren som ble opprettet i ”Lezha – Ligaen”. Adelsfamiliene oppretthold sine økonomiske føydale rettigheter, men mistet gradvis sin politiske autonomi og ble slått sammen. De var under ledelse av sin fyrste Gjergj Kastrioti Skanderbeg. *Arbër*-staten opprettet politiske og økonomiske forbindelse med utlandet, hadde sin hær, statskasse, sine statssymboler og sin sedvanerett, den såkalte *Kanuni i Arbërisë (i Skenderbeut)* (Skanderbegs kanun). Muntlig tradisjon knytter *kanun* med navnet til Skanderbeg, nemlig fordi han tilpasset den gamle *kanun* til de nye samfunns – økonomiske forholdene på hans tid.

5.1.3 Nasjonalsymbol

Til tross de interne og eksterne problemene Skanderbeg møte underveis, klarte han i 25 år å kjempe mot de tyrkiske inntrengerne fra sin festning i Kruja. Hans mot og tapperhet gjorde han kjent i mange deler av Europa, som en kristen helt. Da det ble snakket eller skrevet om Skanderbeg, ble han omtalt som *Athleta Christi* (Forkjemper for Kristus). ”... Skanderbeg ble en sann figur i den klassiske europeiske renessanse, et symbol på kampen mot tyrkerne, og ble hedret i hele Europa frem til attende århundre gjennom omfattende biografier, og teaterstykker på både store og små scener...”²⁰⁷ Men da faren fra Det osmanske riket bleknet rundt 1800, falt også interessen for Skanderbeg, som symbol på motsetningen kristendom – islam.²⁰⁸

Denne konstruksjonen av Skanderbeg- myten i Europa gjorde han tiltrekkende for nabonasjonene. På Balkan har det vært en tradisjon å gjøre krav på kjente historiske personer og konstruere myter slik det passet dem. Fra 1860 fremstilte grekerne Skanderbeg som en person med gresk opphav, fordi etternavnet hans ifølge grekerne lød gresk Kastrioti (på gresk Kastriotis).²⁰⁹ Grekernes ”interesse” for Skanderbeg bleknet etter 1900. Serberne på sin side hevdet at Skanderbeg var serber. ”Propagandisten for serbisk ekspansjonisme på det osmanske Balkan, utgiveren Spiridon Gopčević sa for eksempel at alle nordalbanerne er

²⁰⁷ Schmitt (2008:425)

²⁰⁸ Schmitt (2008:426)

²⁰⁹ Schmitt (2008:436)

egentlig serbere, og Skanderbegs hovedmotiv i hans virksomhet, var det at hans serbisk nasjonale følelse var blitt såret”.²¹⁰

Mens Skanderbeg var på vei til å bli glemt i Europa, ”våknet” han til live på hjemmebane.

1800 – tallet var en renessanseepoke for albanerne. En albansk nasjonsbygging var i gang, og for albanske nasjonalister var målet å ikke la albanske områder bli fordelt mellom nabolandene. Dette var en passende tid for å gjenopplive mytene, fordi det albanske folk stod foran store utfordringer.

Albanske nasjonalister hovedsakelig studerte og oppholdte seg i ulandet, der kom de kontakt med ideene fra Den franske revolusjonen. Der fikk de også høre mye om myten Skanderbeg (*Athleta Christi*), slik den var blitt konstruert i Europa. Myten om Skanderbeg som en kristen helt ble også overført fra generasjon til generasjon, hos *arbëresh*²¹¹ (albanerne i Italia) og mer eller mindre hos katolikkene i Albania.

For å øke nasjonalfølelsen og nasjonalbevisstheten hos sine landsmenn trengtes det et forbilde. Myten om Skanderbeg og hans epoke var midt i blinken for dette formålet, så albanske nasjonalister gjenoppdaget og gjenopplivet denne myten. Denne gangen ble Skanderbeg fremstilt som helten som hadde frigjort Albania fra osmanene og hadde kjempet mot dem i 25 år, helten som hadde dannet en albansk (*arbër*) stat, helten som hele Europa hadde hørt om. Men myten om Skanderbeg som *Athleta Christi* var ikke hensiktsmessig i forhold til nasjonsbyggingen, fordi albanere var fordelt i tre religioner. Fordelen med Skanderbeg i denne kontekst var det faktum at han var muslim i en periode og kristen i en annen. At han hadde et kristent navn Gjergj slik han ble døpt av sin familie, og et muslimsk Skënder(beg). Han opprettholdt både det tyrkiske navnet og tittelen (*beg*) selv etter at han gikk tilbake til kristendommen. Denne dobbeltsidige personen Skanderbeg gjorde at han på den ene siden ble albanernes nasjonale helt, og på den andre siden var Skandrebeg som *Athleta Christi* best egnet for å søke støtte hos de kristne stormaktene.

Albanske nasjonalister gjorde Skanderbeg til albanernes forbilde for tapperhet, mot og enhet. Hans epoke ble albanernes ”Golden Age”. I albansk nasjonalromantikk fikk Skanderbeg svært så ofte ”hovedrollen”. For eksempel, Jeronim de Rada (1814 – 1903) som var *arbëresh*, skrev i 1868 boken ”*Skenderbeu i pafan*”. Rumensk-albanske Elena Gjika (Dora d’Istria) (1828 – 1888) skrev på fransk boken ”*Kombësia shqiptare sipas këngëve popullor*”²¹² (1865), der hovedpersonen var Skanderbeg. Naim Frashëri (1846 – 1900) som la grunnlaget for

²¹⁰ Schmitt (2008:437)

²¹¹ Albansk etnisk gruppe som bor i Italia, der kom de som flyktninger på 15. århundre

²¹² Nalbansk nasjon, ifølge folkesang (min oversettelse).

albansk nasjonal litteratur, og som ofte blir kalt for Albanias nasjonale dikter, skrev i sin bok ”*Histori e Skënderbeut*” (1890) de mest kjente versene blant albanere om Skanderbegs retur til fedrelandet, til Kruja.

Gjennom sine verk forsøkte albanske nasjonalister å utbre mest mulig myten om Skanderbeg blant den albanske befolkningen, og dermed vekke nasjonalbevisstheten. Med tanke på at de fleste albanere var analfabeter på den tiden, antas det at det er gjennom folkemusikken myten om Skanderbeg festet seg i folkets kollektive minne.

Albanske nasjonalister var klare over at albanernes skjebne var helt avhengig av stormaktenes politikk. På den tiden hadde de kristne nabonasjonene allerede bygget opp sine nasjoner, og var på vei til å danne stater, der de ønsket å innlemme albanske områder. Derfor gjorde albanske nasjonalister alt som var i deres makt for å bevise for stormaktene at de også er en nasjon. En nasjon med lang historie og at Europas *Athleta Christi*, var intet annet en albaner. På denne måten kunne albanere si at vi har også bidratt til Europa, at vi hører til her, at vi alltid har vært her, og derved kunne legitimere sitt krav om opprettelsen av en albansk stat. Etter en lang kamp oppnådde albanerne å danne staten Albania, og på uavhengighetens dag, var det flagget til Gjergj Kstrioti Skanderbeg som ble heist. Men denne nye staten mistet mye av sine landområder til nabolandene. Albanerne som falt utenfor staten Albania, hadde nå i det minste nasjonalhelten Skanderbeg i deres minne.

5.1.4 Nasjonalsymbolet ”Skanderbeg” i Jugoslavia

For albanerne i Jugoslavia har nasjonalsymbolet Skanderbeg spilt en viktig rolle i bevaringen av deres identitet. Albanerne sang om Skanderbegs heltedåder, og på denne måten ble myten om Skanderbeg overført fra generasjon til generasjon.

Det var først etter de store demonstrasjonene i 1968 i Kosovo og andre områder hvor det bodde albanere i Jugoslavia, at albanerne fikk lov til å bruke sine nasjonale symboler. I 1968 i forbindelse med 500 års dagen for Skanderbegs død, ble det holdt en kongress i Prishtina hvor det også var deltakere fra Albania. Albanerne fikk fra 1968 visse politiske og kulturelle rettigheter, men det var fremdeles mye som gjenstod.

I 1968 ble sangen ”*Kushtrimi i Gjergj Kastriotit*” (Gjergj Kastriotis kamprop) sunget offentlig for første gang. Sangen ble komponert av Zekeria Çarkaxhiu og sunget av Demir Krasniqi. De albanske generasjonene som vokste opp i Jugoslavia etter 1968, er vokst opp med denne sangen, som har et ”sterkt” innhold. For å illustrere den rollen Skanderbeg hadde i albanernes bevaring av sin identitet i Jugoslavia, har jeg oversatt denne sangen. Den er som følger:

<p>”Gjergj Kastriotis kampprop”</p> <p>Nordavinden blåser i full storm, hvordan himmelen tordnet; Under det svarte og røde flagget, Førte han hæren</p> <p>Helten Skanderbeg, Albanernes stolthet, For å frigjøre fedrelandet, Du var den første som startet krigen.</p> <p>Som torden ble kamppropet utbredt, Overalt blant albanere, Vi tåler ikke lenger, Slaveriets håndjern, Vi dør heller</p> <p>Førti helter som ørner, Gikk over fjellet, Sammen med helten Skanderbeg, For å bekjempe tyrkerne</p> <p>Piken: Hvor er dere på vei helter? Mennene: For å frigjøre landet! Piken: Æresord, jeg skal også bli med, For dette holder vi ikke ut lenger!</p> <p>Vi sverger alle, Til helten Skanderbeg For frihet og Fedrelandet, Å dø, er som å bli født!</p>	<p>”Kushtrimi i Gjergj Kastriotit”</p> <p>Fryn murrani me stuhi, Qielli ç’ bubullinte; Nën flamurin kuqezi, Çetës po i printe.</p> <p>Hej, trim, o Skënderbe, O, krenari shqiptar-e, Për t’ çliru’ Atdhe’n – Luftë ke nisë ma i par-e!</p> <p>Si rrufe u hap kushtrimi, Kudo ndër shqiptarë-e – S’ durojmë prangat e robërimit, Për pa vdekë ma parë-e!</p> <p>Dyzet trima si shqiponja, Kualar shpatit shkonin; Bashkë me trimin Skënderbe – Turkun ta luftonin!</p> <p>Vasha:- Ku jeni nisë, o trima? Burrat:- Vendin ta çlirojmë! Vasha:- Qe besa edhe unë do të vijë, Se ma kështu s’ mund të durojmë!</p> <p>Të gjithë së bashku: T’ japim fjalën t’ gjithë sa jemi, Trim, o Skënderbe, Për liri dhe për Atdhe, Vdesim si me le!</p>
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Det som gjør denne sangen interessant er vekslingen mellom fortid og nåtid. For eksempel:

Strofe 1: Nordavinden blåser (nåtid), dvs. at fremdeles er det ”storm”, at albanernes politiske situasjon ikke er løst.

Strofe2: Du var den første som startet krigen (fortid), slik sangen avsluttes betyr dette, at du (Skanderbeg) var den første som startet og vi kommer til å avslutte.

Strofe 3: (nåtid) en oppfordring til å kjempe.

Strofe 4: (fortid)

Strofe 5: (nåtid) vi har startet kampen, vi er på vei

Strofe 6: ved å sverge til Skanderbeg gis det en erklæring på at vi skal avslutte det du startet.

Nasjonalsymbolet Skanderbeg sammen med sitt flagg er knutepunktet for albanere.

Han ga albanerne i Jugoslavia stolthet, håp og ønske om å kjempe for sine rettigheter. Navnet Skënder var utbredt som guttenavn i Kosovo. Navnet Kastriot ble først utbredt etter 1968, og i det samme året, for første gang i Makedonia, fikk landsbyen Poroj i Tetovo kommune gleden og æren av å oppkalle sin skole "Gjergj Kastrioti Skënderbeu".

Nasjonalhelten var et forbilde for mot og tapperhet og symbol på "det albanske". "Han ble kosovoalbanernes symbol i deres kamp mot Serbiske myndigheter",²¹³. Da KLA soldatene kjempet, hadde de Skanderbegs flagg i fronten. De avla ed ved å si "Ved Skanderbegs flagg, sverger jeg...".

Monumentet av Skanderbeg i Prishtina



Etter frigjøringen av Kosovo var gleden stor i 2001 da "Skanderbeg" kom til Kosovo. Monumentet av Skanderbeg, som er en kopi av hans monument i Kruja, ble mottatt med glede og storslått feiring i Prishtina. Tusenvis hadde samlet seg for å overvære denne "historiske dagen" og med nasjonalflagg overalt ble Skanderbeg ønsket velkommen til Kosovo.

Monumentet av Skanderbeg i Skopje



Den 28. november 2006, på "Flaggets dag" ble monumentet av Skanderbeg plassert i Skopje. Monumentet ble fraktet fra Albania til Skopje. På veien gjennom Makedonia, gjennom albansk bebodde områder, ble "Skanderbeg" mottatt med storslått feiring. Tusenvis albanere møtte opp for å hilse sin helt velkommen. Albansk flagg var overalt og albansk

musikk ble spilt.

På den seremonielle innvielsen av monumentet var også statsrepresentanter fra Makedonia, Albania og Kosovo til stede. De fremhevet Skanderbeg som én med europeisk visjon. For eksempel sa Makedonias Stortingspresident Ljubiša Georgievski i den forbindelse at:

²¹³ Schmitt (2008:450)

”Skanderbeg er albansk helt, men samtidig er han også en internasjonal legende med tanke på hans progressive ideer, derfor er hovedstaden i Makedonia stolt av å ha hans monument”.²¹⁴

Kosovos representant Ramiz Lladrovci sa blant annet at ”Monumentet av Skanderbeg, må ikke bli en skillelinje i Skopje eller hvor som helst, men bli et knutepunkt mellom nasjonene på Balkan og Europa, for å ære en lysere fremtid og med perspektiv for alle, uten forskjell. Dette var Skanderbegs mål, dette kommer til å være målet for alle oss”.²¹⁵

Rådgiveren til presidenten i Albania, Ruzhdi Ramadani sa følgende: ”Skanderbegs ånd for samarbeid og hans pro-europeiske tilnærming, var konstant og permanent. Denne samarbeidsånden er i dag blitt en realitet. Samarbeidet og vennskapet mellom Balkan områdene og deres integrasjon i euroatlantiske strukturer stammer fra Skanderbegs epoke”.²¹⁶

Etter 2006 har torget i Skopje hvor Skanderbegs statue står, blitt et samlingspunkt kun for albanere. Den 28. november pleier albanerne å samles her for å feire denne historiske dagen. Ellers har dette torget blitt ”klagemuren” for albanere i Makedonia. De samles her når de har manifestasjoner/ holder protester for å kreve sine rettigheter som de føler fremdeles mangler i Makedonia.

Til ære for Gjergj Kastrioti Skanderbeg er i dag mange gutter, skoler, gater og torg, oppkalt etter han. Til minne om helten *Athleta Christie*, finnes det minnesmerker i forskjellige byer i Europa og USA.

²¹⁴ <http://www.evropaelire.org/content/Article/1001765.html>

²¹⁵ <http://www.evropaelire.org/content/Article/1001765.html>

²¹⁶ <http://www.evropaelire.org/content/Article/1001765.html>

5.2 Mor Teresa



Gonxha Agnes Bojaxhiu (1910 – 1997)

“By blood, I am Albanian. By citizenship, an Indian. By faith, I am a Catholic nun. As to my calling, I belong to the world. As to my heart, I belong entirely to the Heart of Jesus.”²¹⁷

Gonxha Agnes Bojaxhiu ble født den 26. august 1910 i Skopje i dagens Makedonia (den gang i Det osmanske riket). Hun ble født i en albansk – katolsk familie. Hennes far het Nikolla (Kola) og moren het Dranfile (Drane). Gonxha var deres yngste barn. Hun hadde en bror, Llazar og en søster Age. Da mor Teresa var ca. åtte år gammel mistet hun sin far, som etterlot familien i en vanskelig økonomisk situasjon. Ifølge broren til Mor Teresa, Llazar Bojaxhij, startet trøbbelet for deres familie:

²¹⁷ <http://www.vatican.va>

nettopp på grunn av krigen mellom Jugoslavia og Albania for Kosovo, provinsen hvor Skopje ligger,... Vår far Nikoll Bojaxhiu var en flink forretningsmann ..., [han]var også engasjert i politikk: det er forståelig, at han strebet for folkets rettigheter i Kosovo, som følte seg, og ønsket å forbli albansk. Det er klart at når jugoslavene kom, måtte han lide alle former for gjengjeldelse og hevn. Han døde av gift i 1919, nesten 46 år gammel. Det er helt klart at han ble forgiftet av jugoslavene, selv om det ikke nevnes i noen legeerklæring.²¹⁸

Etter farens død ble Gonxhe og hennes søsken forsørget og oppdratt av sin mor. "Drane raised her children firmly and lovingly, greatly influencing her daughter's character and vocation. Gonxha's religious formation was further assisted by the vibrant Jesuit parish of the Sacred Heart in which she was much involved".²¹⁹

Da Gonxha var tolv år gammel fikk hun et kall, "Gud krevde at hun skulle vie livet til ham".²²⁰ Da hun var atten år gammel i september 1928 dro hun fra sin familie og hjemby. Hennes ønske var å bli misjonær:

... [She] join the Institute of the Blessed Virgin Mary, known as the Sisters of Loreto, in Ireland. There she received the name Sister Mary Teresa after St. Thérèse of Lisieux. In December, she departed for India, arriving in Calcutta on 6 January 1929. After making her First Profession of Vows in May 1931, Sister Teresa was assigned to the Loreto Entally community in Calcutta and taught at St. Mary's School for girls. On 24 May 1937, Sister Teresa made her Final Profession of Vows, becoming, as she said, the "*spouse of Jesus*" for "*all eternity*." From that time on she was called Mother Teresa.²²¹

5.2.1 Verdenssymbolet, Mor Teresa

Gjennom sitt arbeid for å hjelpe de vanskeligstilte, først og fremst fattige barn, ble hun kjent verden over. Hennes arbeid er blitt verdsatt og anerkjent. Hun har mottatt en rekke priser og utmerkelser, blant annet The Pope John XXIII Peace Prize (1971), The Nehru Prize for her promotion of international peace and understanding (1972), Nobels fredspris (1979), The Balzan Prize (1979), The Templeton and Magsaysay awards, United States Presidential Medal of Freedom (1985), Congressional Gold Medal (1994), Æresborger i Amerikas forente stater (1996), Æresborger i Kosovo (1996) og Æresborgerskap i Albania (1994)

²¹⁸ Intervju med Laser Bojaxhiu i Palermo, i desember 1979, publisert i Genta (People) - desember 1979 (n. 52) og januar 1980 (n.1) Gjengitt i "Drama e fshehur e Nënë Terezës", av Pandeli Pasko Kuteli, <http://tribunashqiptare.com>

²¹⁹ http://www.vatican.va/news_services/liturgy/saints/ns_lit_doc_20031019_madre-teresa_en.html#top

²²⁰ <http://www.nobelpris.org/norsk/frieden/Mother-Teresa.htm>

²²¹ http://www.vatican.va/news_services/liturgy/saints/ns_lit_doc_20031019_madre-teresa_en.html#top

Mor Teresa var høyt respektert. Statsoverhoder og kongelige rundt i verden pleide å gi henne varme mottagelser, og mange av dem besøkte Mor Teresa i hennes hjem. Mor Teresa ble et verdenssymbol som representerte godhet og veldedighet. Hun var verdens mest berømte albaner, men ble ikke nasjonalsymbol før slutten av 80-tallet. Hvorfor ikke? Jo, fordi Albania var fra 1967 en ateiststat, all form for ytring av religion var forbudt. Derfor kunne ikke en nonne (Mor Teresa) bli symbol i Albania, enkelt og greit. Hun hadde bedt albanske myndigheter om å tillate hennes mor og søster som da bodde i Albania og var syke, å dra til utlandet for behandling, men fikk avslag. Hun fikk heller ikke besøke Albania før i 1989, men da var både moren og søsteren døde. Også Jugoslavia ignorerte Mor Teresa, selv om hun var født i Skopje, og da hun ble verdenskjent, var Skopje en del Jugoslavia. Man kan anta at det kan ha vært to grunner til det. Den ene grunnen kan ha vært at hun var en nonne, og selv om det var religionsfrihet i Jugoslavia, var staten tross alt kommunistisk og kommunistideologien stod høyere enn religion. Den andre grunnen kan ha vært Mor Teresas etnisk albanske bakgrunn og derfor ønsket Jugoslavia ikke å gi henne oppmerksomhet. Men heller ikke albanerne i Jugoslavia gav henne noe oppmerksomhet, i hvert fall ikke før slutten av 80-tallet. Var det fordi de ikke turte å gjøre det, siden staten Jugoslavia ikke hadde gjort det? Nei, det kan ikke ha vært grunnen, fordi albanere pleide å kjempe for sine symboler uansett. Kan grunnen ha vært at Mor Teresa var katolsk nonne og at de fleste albanere i Jugoslavia var muslimer? Nei, fordi hun ble til slutt allikevel deres nasjonalsymbol. Var det fordi albansk nasjonalideologi var basert på at "Albanernes religion er det å være albaner", mens Mor Teresa derimot var en religiøs person? Dette kan heller ikke ha vært grunnen, fordi i albansk historie finnes det andre religiøse personer som er blitt nasjonalhelter, for eksempel var jo albanernes nasjonalhelt Skanderbeg kjent som Europas *Athleta Christi*, men ble allikevel albanernes nasjonalsymbol. Her er det viktig å påpeke at forskjellen mellom Skanderbeg og Mor Teresa var at Skanderbeg kjempet for og i sitt fedreland og at det var denne kampen som gjorde ham kjent i utlandet. Derimot drev Mor Teresa sitt veldedighetsarbeid i utlandet og ble berømt i utlandet, men dette kan heller ikke ha vært grunnen, fordi ifølge albansk tradisjon og folkekultur blir én som bringer familien og nasjonen ære høyt verdsatt og respektert. Mor Teresa hadde, gjennom sitt arbeid, brakt ære over den albanske nasjonen. Jeg mener at det kan være to grunner for at Mor Teresa ble albanernes nasjonalsymbol først på slutten av 80-tallet. Hovedgrunnen er at albanerne stod foran store utfordringer og trengte nye symboler som ville ha samlende effekt for folket og samtidig ha en effekt i forhold til Vesten. Den andre grunnen som muligens kan ha hatt påvirkning på dette er at i 1989, fikk Mor Teresa for første gang

besøke Albania, og kosovoalbanske intellektuelle var mer eller mindre alltid påvirket av Albania.

5.2.2 Nasjonaliseringen av Mor Teresa

For å kunne forstå hvorfor Mor Teresa ble kosovoalbanernes nasjonalsymbol, først ti år etter at hun fikk Nobels Fredspris, må vi gå tilbake til slutten av 80-tallet og den politiske situasjonen i Kosovo. Da hadde de inter-etniske spenningene nådd høydepunktet og verre ble det etter Slobodan Miloševićs berømte tale på Gazimestan (i Kosovo) den 28. juni 1989 i forbindelse med feiringen av 600 års jubileum av Kosovo – slaget (1389). Mange mener at denne talen var begynnelsen på Jugoslavias oppløsning. Milošević fikk mer og mer makt, og i 1989 ble Kosovos autonome status redusert. Dette førte til store demonstrasjoner i Kosovo, albanerne demonstrerte og krevde demokrati. Store politistyrker ble satt inn for å slå ned demonstrasjonen. Våren 1990 sendte Jugoslavia tropper, tanks, krigsfly og politi til Kosovo. Det ble innført unntakstilstand og i visse perioder portforbud etter kl. åtte på ettermiddagen. Mer enn 20 demonstranter ble drept, mange ble mishandlet og trakassert og flere ble arrestert. Stadig flere albanere ble sagt opp fra sine arbeidsplasser, albanske lærere fikk ikke lønn og albanske elever ble masseforgiftet på skolen i våren 1990. Med andre ord var det helt kaos. Albanerne stod foran store utfordringer og for å holde motet oppe, samlet de seg rundt sine nasjonale symboler. I denne ”muren” av symboler hvor grunnmuren var Skanderbeg og hans flagg, var det relevant med flere ”mursteiner” for å gjøre den sterkere og ugjennomtrengelig. Mor Teresa som var et internasjonalt symbol var best egnet til nasjonale formål. Mor Teresa som nasjonalsymbol hadde både interne og eksterne fordeler. Kosovoalbanske intellektuelle med Ibrahim Rugova²²² (1944-2006) i spissen, var klare over dette, derfor gjenbrakte de ”Mor Teresa” til Kosovo som nasjonalsymbol.

Den interne fordelene med Mor Teresa som nasjonalsymbol, var at folket trengte symboler som hadde samlende effekt, som kunne gjøre folk stolte og dermed heve motet hos folket. Jeg husker det jeg observerte og opplevde i perioden (1989-1990) da jeg gikk første året på videregående skole i Kosovo. Vi (elevene) brukte med stolthet T-skjorter og andre symboler

²²² Ibrahim Rugova, født 1944, død 2006, kosovoalbansk politiker, utdannet som litteraturhistoriker og redaktør for albansk-språklige tidsskrifter i Kosovo. Han var fra 1991 leder for den selvbestaltede «republikken Kosovo» og ble etter hvert Kosovos ubestridte leder. Han ble gjenvalgt som kosovoalbanernes president i 1998, men valget ble boikottet av dem som ikke lenger trodde på Rugovas pasifistlinje. Høsten 2000 vant hans parti, Kosovos Demokratiske Liga (LDK), de første demokratiske lokalvalgene i Kosovo. Den serbiske minoriteten deltok imidlertid ikke. Etter lang tautrekking mellom ulike grupper og partier ble Rugova valgt til Kosovos president i mars 2002. President i Kosovo til sin død 2006. (http://www.snl.no/Ibrahim_Rugova)

med bilde av Mor Teresa. Vi forsøkte å få tak i det som ble skrevet om Mor Teresa, vi skrev dikt om henne. Vi var stolte av henne. Nå kunne vi med stolthet vise serberne at vi ikke er ville og usiviliserte slik noen serbiske akademikere og serbiske myndigheter forsøkte å fremstille oss, fordi Mor Teresa er EN AV OSS.

Mens Mor Teresa for folket generelt ble et nasjonalsymbol og de var stolte at hun var ”EN AV OSS”, hadde kosovoalbanske intellektuelle som formål å minne verden, først og fremst Vesten, at hun er ”EN AV OSS”. På samme måten som myten om Skanderbeg som *Athleta Christi* ble brukt på 1800-tallet fremfor stormaktene i forbindelse med statsdannelsen av Albania, ble Mor Teresa brukt av kosovoalbanerne på 90-tallet.

På 1900-tallet boikottet kosovoalbanerne statlige institusjoner og valg, og etablerte egne albanske skoler og politiske institusjoner. Ibrahim Rugova som var fra 1991 leder for den selvutnevnte ”republikken Kosovo” og etter hvert ble Kosovos ubestridte leder, valgte en passiv motstandsmetode mot serbiske myndigheter. Han var opptatt av å fremstille kosovoalbanerne som et fredelig folk, og brukte Mor Teresa som et symbol som representerte albanernes godhet og fredsommelighet. I flere albanske avisartikler kommer det frem at Mor Teresa møte President Rugova i USA i 1994 i forbindelse med at hun skulle holde tale i ”The National Prayer Breakfast Washington, D.C. ”, og ifølge disse artiklene hadde Mor Teresa bukket foran Rugova (i nærvær av Prsident Bill Clinton) og kysset hånden hans. Deretter henvender hun seg til Bill Clinton og sier til ham ” Herr President, han [Ibrahim Rugova] er min og Kosovos president. Vær så snill å ta vare på han, sammen med mitt folk!”. Jeg har ikke klart å finne en førstehånd kilde som bekrefter eller avkrefter dette.

Mor Teresa ble ikke nasjonalsymbol kun for kosovoalbanerne, men også for alle albanerne som bodde i det tideligere Jugoslavia. Etter kommunismens fall i Albania, ble Mor Teresa nasjonalsymbol der også. I 1994 ble hun tildelt Æresborgerskap i Albania. I dag betegner albanerne Mor Teresa som ”Nasjonens ære”, ”Forsvarsengel for Kosovo og det albanske folk”, ”Albansk mor”, ”Nasjonens store datter” etc.

I dag finnes det mange minnesmerker over Mor Teresa både i Albania og i Kosovo.

Flyplassen i Albania heter ”Mor Teresa”, regionalsykehuset i Tirana heter også ”Mor Teresa”, et stort torg i Tirana og i Prishtina bærer navnet ”Mor Teresa”. Statuer av Mor Teresa finnes i mange byer både i Albania og i Kosovo. Den 2. juli 2002, ble mor Teresas statue avduket i Prishtina. Foran en stor folkemengde hold presidenten Rugova en tale hvor han blant annet sa ”Fra og med i dag vil Mor Teresas statue stå ved siden av Skaderbeg minnesmerket. Fra og med i dag vil våre barn og fremtidige generasjoner, vokse opp med den praktfulle statuen av

vår Store Mor... Vi er stolte at vi er Skanderbegs folk, at vi er Mor Teresas folk, vår hellige Mor”.²²³

For å illustrere nasjonaliseringen av Mor Teresa, har jeg valgt dette design-bildet som er et av



mange som florer på internett og har hovedsakelig samme motiv. Mor Teresas døpenavn var Gonxhe som betyr (rosen)knopp. Denne røde knoppen med albansk flagg på symboliserer Mor Teresas albanske opphav. Da denne albanske rosenknoppen blomstret, ble hun verdens Mor Teresa.

Det har seg slik at på Balkan har det alltid vært kamp om å nasjonalisere helter og kjente personer, Mor Teresa var ikke noe unntak. Etter kommunismens fall har det vært kraftige debatter mellom albanere og Makedonias myndigheter om hvem som har krav på Mor Teresa. Makedonske myndigheter fremhever den geografiske posisjonen av hennes fødested (Skopje), albanere derimot fremhever hennes etniske tilhørighet. Da mor Teresa ble født i 1910, var Skopje under Det osmanske riket, og det samme var Albania også.

Debatten startet i 2003 da makedonske myndigheter hadde planlagt å donere en statue av Mor Teresa til byen Roma. Denne statuen ville bære en kyrillisk innskrift ”Mor Teresa – datter av Makedonia”, og plassen hvor denne statuen skulle plasseres ville bli kalt ”Piazza Makedonia”. Albanerne reagerte kraftig mot dette og sendte opprop til Romas borgermester, for å minne ham på at Mor Teresa var albansk. Både akademikere, forfattere, statsråder, statsministeren og albanske kjendiser sluttet seg til dette oppropet.

Albanerne opplevde dette som en provokasjon og fornærmelse fra makedonske myndigheter og akademikere. Det var også forsøk på å finne argumentasjoner som ville bekrefte at Mor Teresa ikke var helt albaner ved å påstå at hennes far var vlah. Dette med tanke på hans etternavn Bojaxhiu, som slavo-makedonerne mener lyder vlahisk siden det ender på -u, men

²²³ http://rugovaudate.blogspot.com/2007/01/ibrahim-rugova-jeta-dhe-veprimtaria_22.html

Bojaxhiu, på albansk betyr maleren (som maler hus). Albanere på sin side mener at det ikke er tvil om at Mor Teresa var albaner. Hun hadde selv erklært at hun ”av blod er albaner”, navnet hennes er albansk. Broren hennes L Lazar sa følgende i 1979:

Jeg ønsker å oppklare en ting aller først. Vi er albanere, og ikke jugoslaver slik verdens aviser skriver litt om. Misforståelsen har kommet fra Skopje, byen hvor vi ble født, som først var albansk, og deretter tilfalt Jugoslavia. Men vi fortsetter å snakke albansk også min søster [Mor Teresa] (som også kan engelsk og litt fransk). Hun skriver brevene til meg på albansk.²²⁴

Det vakte også store reaksjoner fra albansk side da makedonske myndigheter foreslo å bygge en ortodokskirke på stedet der Mor Teresas fødehem ligget, fordi Mor Teresa var tross alt



Museumet: Huset til Mor Teresa i Skopje

katolikk og ikke ortodoks. Den 2. februar 2009 ble innviet det som makedonske myndigheter kaller for huset til Mor Teresa, som også skal være museum. Albanerne reagerte på at dette huset ikke ble bygget der hvor det opprinnelige fødehuset til Mor Teresa var. I tillegg var det reaksjoner på at det i dette

huset/museet ikke var noen tegn som kunne minne om Mor Teresas albanske

etniske bakgrunn. Albanerne i Makedonia mente at ved å krenke nasjonalsymbolet Mor Teresa, krenker makedonske myndigheter alle albanere, og at dette var en måte fra myndighetenes side å diskriminere albanere på.

Nasjonalsymbolet Mor Teresa skapte debatter også blant albanere. Den ene store debatten var i 2007 i forbindelse med at alle borgere i Albania skulle bli utstyrt med nye nasjonale ID-kort. Et forslag om hvordan kortet skulle se ut, var at det skulle stå et portrett av Mor Teresa på den ene siden av kortet. Muslimene i Albania reagerte på dette, fordi de mente at hun er en religiøs person og at det ikke er rettferdig mot muslimene og at dette vil være et slag mot Albanias religiøse toleranse. General Council of Islamic Community of Albania sa i sin offentlige uttalelse sa blant annet at:

²²⁴ Intervju med Laser Bojaxhiu i Palermo, i desember 1979, publisert i Genta (People) - desember 1979 (n. 52) og januar 1980 (n.1) Gjengitt i ”Drama e fshehur e Nënë Terezës”, av Pandeli Pasko Kuteli, <http://tribunashqiptare.com>

Islamsk religion og muslimer respekterer og verdsetter spesielle bidrag som individene gir for fedrelandets interesser, for fred, veldedighet for menneskeheten ect.. Islamsk religion og muslimer anerkjenner ikke helgener, og forbyr derfor differensiering mellom helgener og andre. Muslimene har ikke helgener og har forbudt mot å ha helgener fra andre religioner.²²⁵

General Council of Islamic Community of Albania mente at kortene må inneholde personlige opplysninger og albansk flagg.

Den andre store debatten var i våren 2009 da imamen i Prishtinas største moské, Shefqet Krasniqi, i ett foredrag hadde sagt blant annet at ”Mor Teresa hadde sin plass i helvete, fordi hun ikke var muslim”.²²⁶ Dette foredraget ble distribuert på nettet og førte til store reaksjoner fra alle hold. General Council of Islamic Community of Kosovo tok avstand fra dette og understreket at ”Gonxhe Bojaxhius engasjement og ofring må verdsettes høyt av alle, og hennes ære og verdighet må ikke fornærmes. Hvis religion skiller oss fra Gonxhe Bojaxhiu, er det vår felles etniske tilhørighet som forener oss og som gjør at vi hedrer og verner hennes personlighet og arbeid”.²²⁷

Kritikkene mot imamen Krasniqi var mange. Det albanske folk anklaget han for forrederi, for å jobbe for serbere for å ødelegge albanere, for å være antialbansk etc. De fleste albanere opplevde hans krenkelse mot nasjonalsymbolet Mor Teresa som en krenkelse mot den albanske nasjon.

Kosovos regjering har bestemt at ordren ”Medalja Humanitare Nëna Tereze”, skal gis til Kosovos borgere og utlendinger som bidrar til humanitær arbeid, også i Albania tildeles ordren ”Mor Teresa”.

Mor Teresa er et internasjonalt symbol for veldedighet og albanernes nasjonale stolthet.

²²⁵ Uttalelsen er gjengitt i <http://www.dardania.de/vb/upload/showthread.php?t=22693>

²²⁶ ”Gjykimi i imamet” (Imamens dom)

<http://www.gazetaexpress.com/index.php/artikujt/lexopref/3180/C4/C15/#komento>

²²⁷ Uttalelsen er gjengitt i <http://www.albanian.com/v4/showthread.php?t=26548>

5.3 Adem Jashari (1955 – 1998)



The Legendary Commander

*''Trimi i mirë me shokë shumë''*²²⁸

Den 28. november 1955 på ''Flaggets dag'', fikk familien Jashari et nytt familiemedlem, en sønn som ble oppkalt Adem. Foreldrene hans Zahide og Shaban fikk til sammen åtte barn, Hava, Rifati, Hamza, Zyla, Zoja, Adem, Qamilja og Halimja.

Adem Jashari giftet seg med Adile Rama og de fikk fem barn sammen, Lulzim (blomstring), Fitim (seier), Shqipe (albansk), Kushtrim (kamprop) og Marigona (hos albanere, forbindes navnet Marigona med jenta som er kjent for å ha sydd det albanske flagget som ble heist i Vlora i 1912).

Adem Jashari ble født i landsbyen Prekaz i Drenica – regionen, i Kosovo. Drenica regionen er kjent blant albanere for tapperhet og heltedåder. Drenica har gjennom historien gitt albanerne mange store helter²²⁹ og heltinner²³⁰ som modig kjempet for albanernes sak. Adem Jashari ble

²²⁸'' En tapper mann, har mange venner''. Albansk ordtak, som Adem Jashari strengt rettet seg etter. (Halimi og Shala, 2000, s.17)

²²⁹ Milosh Kopiliqi, Ahmet Delia, Hasan Prishtina, Azem Galica, Shaban Polluzha, Tahir Meha ect.

ikke noe unntak. Født og oppvokst i en tradisjonell patriarkalsk familie, der familiens *kulla* (defensive house) alltid var åpent for venner, oppvokst i *oda*, der det snakkes og synges om heltene og kampen gjennom århundrer for frigjøring, ”forgudet han heltene helt fra barndommen”.²³¹

Faren hans, Shaban, kunne utenat alle versene av epos ”*Lahuta e malsisë*” (The Highland Lute), som han pleide å resitere i *oda*.²³²

The Highland Lute (Alb. *Lahuta e Malcís*) is a 15,613-line historical verse epic, a panorama of northern Albanian history from 1862 to 1913 which mirrors the long Albanian struggle for freedom and independence. This literary masterpiece was composed for the most part between 1902 and 1909, though it was refined and amended by its author over the following quarter of a century. The Highland Lute is a work of great significance to the Albanian people and, at the same time, constitutes the first Albanian-language contribution to world literature.²³³

Dette illustrerer hvordan albanerne har beholdt sin nasjonale identitet, ved å overføre fra generasjon til generasjon minner om albansk historie, tradisjoner og ikke minst om albanske helter som døde for sitt fedreland. Adem Jashari som hadde hørt mye om disse heltene, ble selv en nasjonalhelt.

5.3.1 Adem Jasharis patriotiske virksomhet

Adem Jashari deltok aktivt i demonstrasjonene i 1981. Den 13. mai 1982 ble Tahir Meha og hans far drept på sitt hjem i landsbyen Prekas. Jugoslavias politistyrke ville ta Meha, men han sammen med sin far gjorde væpnet motstand og kjempet til døden. Politiet hadde gitt ordre om at kun et fåtall kunne delta i begravelsen. Der var Adem sammen med sin bror Hamza og deres far. Under denne begravelsen hadde Adem og Hamsa sverget at ”Krigen som du [Tahir Meha] har startet, vil vi fortsette til siste bloddråpe”.²³⁴ Adem var aktiv gjennom hele 80-tallet og delte ut flygeblader, som krevde mobilisering.²³⁵ Han var også aktiv i protestene i 1989. I 1990 begynte han å danne væpnede grupper som dannet grunnlaget for det som senere kom til å bli KLA (The Kosovo Liberation Army). I 1991 dro han sammen med sine venner til Albania for å forbrede seg til fremtidige kamper.²³⁶ Serbisk politi hadde kommet på sporet av denne virksomheten. I 1991 begynte Adem og hans gruppe å utføre væpnet aksjoner mot

²³⁰ Shote Galica

²³¹ Halimi og Shala (2000:14)

²³² Lellio og Sievers (2006: 5199 ”The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war” ...- FullText@UBO

²³³ <http://www.elsie.de/en/books/b42.html>

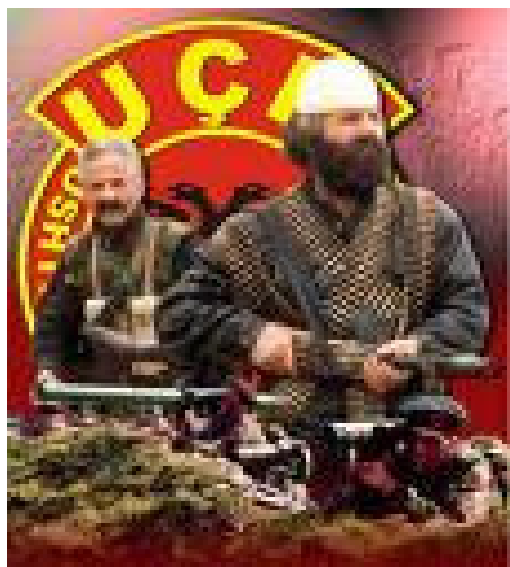
²³⁴ Halimi og Shala (2000:16)

²³⁵ Halimi og Shala (2000:16)

²³⁶ Halimi og Shala (2000:17)

serbiske politistyrker. Denne gruppen fortsatte å vokse og stadig flere albanere var misfornøyd med Rugovas passive motstand, og stadig flere mente at for frigjøring må det ofres blod.

Den 30. desember 1991 ble *kulla* til Adem Jashari omringet av store politistyrker. Politiet ropte gjennom en megafon at Adem måtte overgi seg, men Adem og brødrene hans Rifat og Hamza, svarte med kuler og noen politimenn ble såret.²³⁷



Den 22. januar 1998 tidlig på morgningen, ble familien Jashari igjen omringet av serbiske styrker, som skjøt med skarp ammunisjon. Jashari familien skjøt tilbake og klarte å beseire serbiske styrker nok en gang, men to jenter i denne familien, Selvete og Iliriana, ble såret.

Adem Jashari var blitt dømt til 20 års fengsel av en serbisk domstol, uten at de hadde klart å ta han. KLA ble stadig mer populær blant albanere og stadig flere som var i diaspora begynte å vende tilbake og slutte seg til KLA.

Adem og Hamzë Jashari

Den 5. mars 1998 ble familien Jashari igjen omringet av store politistyrket som var tungt bevæpnet med stridsvogner og kanoner. I tre dager gjorde Jashari- familien motstand. Store og små kjempet mot serbiske styrker. Den første som ble drept var Adile, kona til Adem, som var på vei til å gi sin mann ammunisjon.²³⁸ Til sammen mistet 53 albanere livet og 20 av dem var av Adem Jasharis kjernefamilie: Shaban Murat Jashari (74), Zahide Jashari (74) (moren til Adem), Zarife Jashari (49) (kona til Rifat), Hidajete Rifat Jashari (18), Valdete Rifat Jashari (15), Igball Rifat Jashari (13), Hamzë Shaban Jashari (47), Feride Jashari (43) (kona til Hamzë), Selvete Hamzë Jashari (20), Afete Hamzë Jashari (14), Besim Hamzë Jashari (16), Lirie Hamzë Jashari (14), Blerim Hamzë Jashari (12), Fatime Hamzë Jashari (9), Blerinë Hamzë Jashari (7), Adem Shaban Jashari (42), Adile Jashari (40) (kona til Adem), Fitim Adem Jashari (17) og Kushtrim Adem Jashari (13), som var den siste som ble drept. Han hadde et automatgevær i hånden da han falt. Den eneste som overlevde var Besarta Hamzë Jashari.

²³⁷ Halimi og Shala (2000:18)

²³⁸ Halimi og Shala (2000:29)

Familien til Shaban Jashari hadde 30 medlemmer før 5. mars 1998, etterpå var de kun ti igjen, som tilfeldigvis ikke var hjemme den dagen, bortsett fra Besarta som var der, men overlevde. I landsbyen Prekas ble 109 personer drept i perioden 1997 – 1999.²³⁹

Besarta er det eneste vitnet som kan fortelle om det som foregikk på de tre dagene fra 5 – 8. mars 1998. Hun har i ettertid blant annet fortalt at:

I begynnelsen døde kvinnene. 13 av dem kjempet i vinduene, men serberne skjøt med missiler som trengte gjennom veggen til rommet, der falt de døde en etter en. På dette øyeblikket gikk *bac* (onkel) Adem ned fra andre etasje, og når han så slakteriet, gikk han ut på dørterskelen og skjøt med maskingevær så mye som han kunne og der døde han. Hun har fortalt at serberne etterpå kom seg inn i *kulla*, da lot hun som at hun var død, der de oppdaget henne og spurte hvor Adem Jashari var, mens han lå død på gulvet, men de kjente han ikke igjen, fordi han hadde fjernet skjegget. Senere sendte de henne til et ammunisjons-innkvarteringssted, hvor de hadde samlet hele befolkningen fra Prekaz, og serberne spurte som gale hvor Adem Jashari var.²⁴⁰

Besarta har også fortalt at den dagen "all the Jasharis participated in the battle, while 'uncle Adem' sang patriotic songs".²⁴¹ Han som sang om heltene, ble selv en helt som nå det synges om for eksempel:

O red Kosova, We will bring you light one day,
Through the red hot barrel of a gun!
Azem Galica, comes back to life,
We are cleansing our burned land with blood!
We give our lives but that's too little,
We are building our castles and turrets with gunslits,
New Adems and Hamzas are growing,
Bent on victory,
With the gun,
We save Kosova and make Albania proud!²⁴²

Ifølge Tim Judah "...there was no doubt in the minds of the person who composed the song that the Jasharis were simply carrying on the struggle of Azem Bejta – Galica...that this was a struggle that had to be passed down from generation to generation".²⁴³

²³⁹ Halimi og Shala (2000:8)

²⁴⁰ Tirana, 21. april 2003 " 'Shekulli' intervju med Lulzim Jashari. " Sønner til Adem Jashari, forteller historien som er blitt en legende om faren hans og 20 familiemedlemmer som ble drept av serbere". Gjengitt i <http://www.forumishqiptar.com/showthread.php?t=8292&page=2>

²⁴¹ The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ...- FullText@UBO

²⁴² Judah (2000: 101)

²⁴³ Judah (2000: 101)

KLA fortsatte frigjøringskrigen og de gjenlevende av familien Jashari, Bashkim 20 år, Shqipe (Adem) Jashari 18 år, Sahiti, Musa, Hatixhja, Xhemilja, Ragipi og andre, sluttet seg til KLA, og ble i Kosovo gjennom hele krigen.²⁴⁴ Det Jashari familien hadde startet ble det KLAs mål å avslutte. Adem Jashari var død men "the KLA had gained a martyr".²⁴⁵

Massakren i Prekaz fikk stor media-oppmerksomhet, nå hadde verden rettet sine øyne mot Kosovo. Jashari-familien ble resistenssymbol, som hevet krigsmoraleen blant albanere og vekket nasjonalfølelsen ikke bare hos kosovoalbanerne, men hos albanere overalt. Albanerne begynte å mobilisere seg som aldri før. "Hvordan kan vi sitte og ikke gjøre noe, når kvinner og barn kjemper?", "hva slags menn er vi som ikke gjør noe for vårt fedreland?", "Frihet, må betales med blod?" etc. Dette var noen eksempler på diskursen som kunne høres blant albanere på den tiden. Frivillige fra alle områder som er bebodd av albanere og fra diaspora dro til Kosovo for å slutte seg til KLA. I diaspora startet albanerne pengerulling for å finansiere krigen, store beløp ble samlet inn på kort tid. Man kunne stadig høre nye patriotiske sanger om Adem Jashari, "The Legendary Commander", og familien Jashari. KLA kom med kamprop til alle albanere, for å redde nasjonens ære, slik Jashari-familien hadde gjort. "The Jashari legend is an example of how national discourse appropriated a concept customarily based in the local, patriarchal social organization and expanded a trans - generational, patriarchal family debt into a national obligation".²⁴⁶

Jashari- familiens kamp mot serbiske styrker har gjort familien til Kosovos martyrer. De ble både ofre og helter. De var offer for den serbiske militære aggresjonen og helter fordi de ikke overga seg, men kjempet til døden. "En ekte albaner overgir seg aldri, men kjemper til døden", er et utsagn som de fleste albanere er vokst opp med. Å overgi seg oppfattets som feigt og æreløst, men det må også sies at albanerne gjennom historien ofte har erfart at det pleide ofte å gå verre med de som overga seg, enn for dem som kjempet. De siste døde ikke forgjeves i hvert fall, mens de som overga seg pleide å bli utsatt for grusomme torturerer og i verste/beste fall bli drept. Rifat Jashari (som befant seg i utlandet da massakren skjedde) har fortalt at det han mest fryktet var at familien hans skulle bli tatt i live:

En nabokvinne sa til meg på telefon at noen er blitt drept, men hvem viste hun ikke. Hun sa, "de [serbiske styrker] har samlet oss, men heldige er de som er blitt drept og ikke er blitt tatt til fange som oss". Deretter fryktet jeg et rykte, som i ettertid viste seg å ikke var sant, at Shaban [faren] og barna har kommet seg ut på en traktor og er blitt sendt til Serbia. Dette ville være

²⁴⁴ Halimi og Shala (2000:36)

²⁴⁵ Judah (2000: 140)

²⁴⁶ Av De Lellio og Schwandner-Sievers: The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ... - FullText@UBO

verre enn drap. Jeg pleide å si til folk at jeg håper at alle er blitt drept og at det dere sier ikke er sant. En mann sa til meg ''ikke snakk slik''. Jeg sa at jeg vil være mer fornøyd dersom alle er blitt drept, enn om de er blitt sendt til Serbia. Det var tre unge kvinner og 7-8 unge jenter... [sic] Da kan man ikke drepe kona og datteren, fordi de ikke har skyld, men det skjedde ikke. Det skjedde dette som har skjedd. Vi kommer alle til å dø en dag...[sic] da må vi dø med æren i behold.²⁴⁷

Gjennom måten Rifat Jashari forteller om det han følte mens familien hans ble angrepet, kommer det godt frem hvor viktig æren er for han og ikke minst kvinnens ære. Det han altså fryktet mest var det at om kvinnene hadde blitt tatt så kunne de ha blitt voldtatt, og som han sier '' man kan ikke drepe kona og datteren, fordi de ikke har skyld'', men de døde i hvertfall med æren i behold.

5.3.2 ''Only who is a born traitor, Averts from the struggle'',²⁴⁸

I ettertid er det reist spørsmål om hvorfor Adem ikke hadde sendt familien av gårde før dette. Rifat Jashari har i den forbindelse sagt at ''... jeg kan ikke si noe om det siden jeg ikke var til stede, men etter det som er blitt meg fortalt, så var det ingen makt som kunne fjerne et eneste barn ut av huset, for og ikke snakke om de store. Det som har skjedd i vår familie, var ikke tilfeldig, fordi alle var psykisk forbredt for alt som kunne skje''.²⁴⁹ Chris Hedges²⁵⁰ hadde tre uker før massakren, besøkt familien Jashari, og han forteller om møtet sitt med Adem og hans medsoldater og han forteller at ''They insisted that they would never flee from the village if it came under attack. Most, in fact, died in their homes,...''.²⁵¹

For utenforstående kan det være vanskelig å forstå hvorfor kvinner og barn ble igjen og kjempet helt til døden. Men i en kultur, i en tradisjonell, patriarkalsk familie hvor gamle tradisjoner, ære og heltedåder for fedrelandet tilbes, oppfattets det som mer nedverdig og ydmykende å bli tatt til fange og kanskje bli voldtatt og torturert (noe som serbiske styrker hadde gjort både i Bosnia og Kosovo), enn å bli drept.

Da freden kom i Kosovo i 1999, reiste albanerne fra overalt for å besøke gravene til familien Jashari. Familien måtte hedres, æres og takkes for denne friheten. Adem Jashari ble symbolet

²⁴⁷ Rifat Jahsari , ga intervju for avisen ''Zëri'' i september, 2002. Gjengitt i <http://www.forumishqiptar.com/showthread.php?t=8292&page=2>

²⁴⁸ Vers fra den albanske nasjonalsangen.

²⁴⁹ Rifat Jahsari , ga intervju for avisen '' Zëri'' i september, 2002. Gjengitt i <http://www.forumishqiptar.com/showthread.php?t=8292&page=2>

²⁵⁰ currently a Nieman Fellow at Harvard University, was The New York Times' Balkan Bureau Chief from 1995 to 1998

²⁵¹ KOSOVO'S NEXT MASTERS? INSIDE THE KOSOVO LIBERATION ARMY, by Chris Hedges

for uavhengighet. Albanerne anser Adem Jashari som KLAs grunnlegger, og albanerne mener at uten KLAs kamp, ville Kosovo fremdeles vært en apartheid – samfunn.

5.3.3 Nasjonalsymbol ”The Legendary Commander”

Albanerne har gjennom historien hovedsaklig vært under fremmede makter. Tradisjonelt i albansk historie var det byfolk som først ble påvirket av fremmede kulturer, mens folk som bodde på fjellet og i landsbyene konserverte gamle albanske tradisjoner og kultur. Adem Jashari ble født og vokste opp i en tilsvarende tradisjonell patriarkalsk familie i en landsby. Landsbyboerne i Drenica – regionen og ellers i Kosovo, var ganske upåvirket av den jugoslaviske kulturen, derfor så folk i Adem Jashari det ”ekte albanske”. Adem Jashari viste stor tapperhet, som er et kjennetegn for legender. Det albanske folk anser han som Kosovos Giuseppe Garibaldi²⁵² (1807 – 1882), og de fleste albanere tilber Adem Jashari, og ”... any public criticism of the legendary commander amounts to blasphemy”.²⁵³

Adem Jashari hadde alle egenskaper for å bli en legende.

In the context of the time, especially in 1998, when more than 300 Albanian civilian were killed by Serb forces in separate 'ordinary massacres, Prekaz stands out as an extra ordinary case. The Jasharis were not simply gunned down, they responded to fire with fire. Adem Jashari became the first symbol of a different Albanian type to the oppressed but pacifist one that was dominant in the 1990s; he marked an important change in popular attitudes, as Albanians followed his example and joined as *vullnetare* ('volunteers')...Adem Jashari is easily identifiable with other local heroic figures; he is the perfect embodiment of the 'authentic Albanian patriot' in opposition to the 'putative Yugoslav corruption' of the urban population through the state's dispensation of political and financial benefits.²⁵⁴

Massakren på familien til Adem Jashari var en tragedie som albanerne anser som en selvofring for nasjonens skyld, derved er Adem Jashari blitt en nasjonalmyte. Familien Jashari har ofret sine liv for Kosovo, derfor hedres de og æres av albanere overalt. Den 26. november 2005 ble Adem Jashari dekorert av president Rugova til ”Nasjonal hero” gjennom ordren ”Golden Medal of Freedom”.

²⁵² Giuseppe Garibaldi (født 4. juli 1807 i Nice (Frankrike), død 2. juni 1882 i Caprera i Italia) var en italiensk geriljaleider og nasjonalist. Han var en av de mest sentrale personene i prosessen som førte til Italias samling.

²⁵³ Av De Lellio og Schwandner-Sievers: The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ...- FullText@UBO

²⁵⁴ Av De Lellio og Schwandner-Sievers: The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ...- FullText@UBO

Derimot blir ordren ”Medal of Freedom fighter Adem Jashari”, gitt til Kosovos borgere og utledninger som har vist mot i den siste krigen om frihet og uavhengighet, og for fredshandlinger på fredstid.

5.3.4 ”Bac u Kry”



Den 17. februar 2008 på Kosovos uavhengighetsdag, tidlig på morgningen hadde en gruppe studenter plassert et portrett av Adem Jashari på utsiden av en bygning, som vist på bildet. Med store bokstaver hadde de skrevet ”BAC, U KRY” (onkel, det er over, det er ferdig, slutt) Dette bilde fikk stor media-oppmerksomhet. Budskapet med

dette bildet var å fortelle til Adem Jashari at det han hadde startet, er nå blitt avsluttet. I dag finnes det T-skjorter, kopper og mange andre suvenirer med dette portrettet, som selges overalt i Kosovo, Albania og Makedonia.

Da Parlamentet i Kosovo erklærte Kosovo for uavhengig, ble Rifat Jashari invitert som æresgjest. På denne dagen besøkte mange Prekaz og familien Jashari. Folk la blomster på gravene og hedret Jasharis innsats for frigjøringen av Kosovo. En gruppe som hadde reist fra Vlora (Albania) til Kosovo for å overvære denne store begivenheten, besøkte familien Jashari. En av dem var en poet, Kastriot Shema, som ved ankomst sa noen vers: ”Hvil i fred Kommandant/Hvil i fred kvinner og barn/Dere er roten til vår nasjon/Dere er vårt Flagg”.²⁵⁵ Dette illustrerer at Adem Jashari ikke blir ansett som nasjonalsymbol kun hos kosovoalbanere, men hos albanere flest. For å hedre nasjonalhelten, har mange gater, torg og skoler fått navnet Adem Jashari, og statuer av han finnes i de fleste byene i Kosovo. Den 28. november 2006 på ”Flaggets dag” og fødselsdagen til Adem Jashari, ble en statue av Adem Jashari avdukket i

²⁵⁵ Av Laureta Petoshani ” Një udhëtim drejt Kosovës së pavarur”. Gjengitt i, <http://www.zeriyt.com/kosova-sot/kosova-shpall-pavaresine-gjithe-shqiptaret-dhe-shqiperia-feston-diten-e-madhet41790.0.html;msg595347#msg595347>

Tirana, der det ble holdt en storslått seremoni. I den forbindelse ble det holdt mange taler. Edi Rama, leder for Det sosialistiske parti, sa blant annet:

Jeg mener at plasseringen, i Tirana på uavhengighetsdagen for Albania, av minnesmerket for mannen som ofret seg og ble til symbol på krigen for uavhengighet for den andre delen av Albania, ikke bare er symbolsk, men er en handling som viser høy nasjonalbevissthet som hovedstaden beviser i dag ved ''å åpne vingene'' for Adem Jashari og ved å plassere dette minnesmerket ved inngangen til hovedstaden til alle albanere²⁵⁶.

Albanias forsvarsminister Fatmir Mediu sa i den forbindelse at:

Uavhengig Kosovo er ikke en drøm kun for kosovarene, men en drøm for alle albanere uansett hvor de befinner seg. Det er en ære for meg, en ære for ikke bare borgerne i Tirana, men i hele Albania at vi i dag verdsetter og ærer symbolet for albansk motstand, symbolet for selvofring og familieofring, vår nasjonalofring for å oppnå en drøm for alle albanere, en århundrelang drøm.²⁵⁷

Derimot i Makedonia, Montenegro og Serbia finnes det ingen statue av Adem Jashari, det er ikke tillat, men i albanske hjem og albanske restauranter kan man se mange bilder av Adem Jashari.

Den 28. februar 2009, i en bydel hvor det bor mange albanere i Istanbul, ble en park oppkalt etter Adem Jashari. Dette ble gjort for å vise den gode vennskap mellom Tyrkia og den nye staten Kosovo.



Parken ''Adem Jashari'' i Istanbul

I historien vil Adem Jashari bli husket som ''General Commander of the Kosovo Liberation War and the Kosovo Liberation Army'', men albanerne vil alltid minne han som ''The Legendary Commander'', som nasjonalt bidro til å forene det albanske folk i kampen om

²⁵⁶ <http://arkivi.peshkupauje.com/vendoset-ne-tirane-memoriali-i-adem-jasharit/2006/11/29/>

²⁵⁷ <http://arkivi.peshkupauje.com/vendoset-ne-tirane-memoriali-i-adem-jasharit/2006/11/29/>

frigjøring, og internasjonalt bidro massakren i Prekaz til å gi Kosovo verdens oppmerksomhet.

Det de fleste har lagt merke til når de har besøkt det som står igjen av *kulla* til familien Jashari, er vuggen som "overlevde" de serbiske styrkenes kuleregn. Albanerne tolker dette som et symbol på at familien Jashari vil blomstre, og det har den gjort. Flere av familiemedlemmene som har overlevd, har i dag giftet seg og fått barn. Lulzim (Adem) Jashari har oppkalt sin sønn etter sin legendariske bestefar Adem Jashari.



BAC, U KRY

5.4 Adem Demaçi (1936)



’’Kosovos Mandela’’

’’For min generasjon på 70-tallet, var det to sterke kilder til inspirasjon og patriotisk, politisk og livsviktig orientering: Albania og Adem Demaçi’’

(Azem Syla)²⁵⁸

Det kan ikke skrives om albanske nasjonale symboler og den virkningen de har hatt i albanernes bevaring av deres nasjonale identitet i Jugoslavia, uten å skrive om Adem Demaçi. Han ofret 28 år av sitt liv for retten til å være albaner, til å være fri og drømmen om at alle albanere må bo i en stat. Han holdt albanske nasjonale symboler i live i Jugoslavia, og ble selv et nasjonalsymbol.

Adem Demaçi ble født den 26. februar 1936 i Prishtina. Hans far Zeqir døde da Demaçi var ca. 8 år. Moren hans Nazife begynte å veve for å forsørge sine tre barn Maliq, Ajshe og Adem. I 1942 begynte Demaçi på skolen. Da var Kosovo under italiensk okkupasjon, og da ble albanske skoler åpnet for første gang i Jugoslavia. Selv som barn gjorde Demaçi

²⁵⁸ Azem Syla, historikk sjef for generalstaben av KLA, sitatet er gjengitt på [:http://www.beepworld.de/memberdateien/members/pashtriku/ademdemaci/librimetafora/demaimetaforlirie.htm](http://www.beepworld.de/memberdateien/members/pashtriku/ademdemaci/librimetafora/demaimetaforlirie.htm)

”politiske skandaler”.²⁵⁹ På en skoledag hadde han spurt sin lærer Vezire Gllavica ”Frøken, hvorfor har dobbeltørnen på vårt flagg, to økser på sidene?” Dette spørsmålet fikk læreren på gråten som hadde svart at ”Om kort tid vil vår ørn bevege sine mektige vinger som kommer til å knuse i små biter de svarte fasistøksene”.²⁶⁰ I 1946 da Demaçi gikk første året på gymnasiet i Prishtina stilte han sin lærer Zorka Pecenovica spørsmål om ”Hvorfor lærer ikke serbiske elever albansk, på samme måten som albanerne lærer serbisk?” Dette skapte urolighet i klassen og på gråten gikk læreren ut og klagde til rektoren om det som hadde skjedd, men takket være Demaçis unge alder ble han ikke utvist fra skolen.²⁶¹ Demaçi fortsatte studiene ved universitetet i Beograd på studieretning verdenslitteratur, men måtte etter fem semester avbrutte studiene og vende tilbake til Prishtina på grunn morens sykdom. Deretter studerte han albansk språk og litteratur i i Skopje og jus i Prishtina. I en kort periode var han reporter i avisen ”*Rilindja*”, deretter var han redaktør forlaget ”*Rilindja*”. Adem Demaçi er også far til to barn Shqiptari (albaner) og Abetare (abc), som vokste opp for den meste av tiden uten sin far.

5.4.1 28 år i fengsel

Adem Demaçi pleide som ung mann åpent å si sin mening og stå for det han sa. Han skrev i 1958 romanen ”*Gjarprinj e gjaku*” (blodsormer), som tar for seg blodhevnstradisjonen blant albanerne. Romanen hadde et sterkt budskap om at albanerne måtte legge til side våpnene mot hverandre og konsentrere seg mot fienden, Jugoslavia. Siden denne romanen er skrevet på lokaldialekt, var det mulig for vanlige folk å lese og forstå den. Adem Demaçi ble mer og mer kjent blant den albanske befolkningen, men han ble også mer og mer ”ettertraktet” av jugoslaviske myndighetene. Til å begynne med forsøkte de å få Demaçi på sin side og sommeren 1958 ble Demaçi anbefalt å bli medlem i Kommunistpartiet. Han nektet dette og da det ble lagt større press på han, så sa han ”Hør her, det er best for dere å ikke blandes i dette her, fordi når dere utviser meg fra Partiet, vil noen komme på det og stille spørsmål om hvem det egentlig var som anbefalte at Adem skulle bli medlem i Kommunistpartiet? Da kommer dere også til å svi sammen med meg”.²⁶² Dette var dråpen som fikk begeret til å renne over.

²⁵⁹ Autobiografi e shkurtër e Adem Demaç, av Jeton Kelmendi
<http://jetonkelmendi.multiply.com/journal/item/105/105>

²⁶⁰ Autobiografi e shkurtër e Adem Demaç, av Jeton Kelmendi
<http://jetonkelmendi.multiply.com/journal/item/105/105>

²⁶¹ Autobiografi e shkurtër e Adem Demaç, av Jeton Kelmendi
<http://jetonkelmendi.multiply.com/journal/item/105/105>

²⁶² Autobiografi e shkurtër e Adem Demaç, av Jeton Kelmendi
<http://jetonkelmendi.multiply.com/journal/item/105/105>

Den 19. november 1958 ble Demaçi arrestert av UDBA²⁶³ og ble anklaget for ”fiendlig propaganda”. Under rettsaken viste Demaçi ingen anger, men gikk til verbalangrep mot myndighetene ved å uttale seg om albanernes situasjon under serbisk okkupasjon, og kom med kravet om at for at det ikke skulle ”renne” mer blod, så måtte albanerne separeres fra jugoslavisk okkupasjon og slutte seg til sin mor Albania.²⁶⁴ Han ble dømt til fem års fengsel. Etter å ha sonet ferdig sin dom, fortsatte Demaçi å kjempe for albanernes rettigheter. Våren 1963 dannet han, sammen med sine likesinnede, ”*Lëvizjen Revolucionare për Bashkimin e Shqiptarëve*” (Revolutionary Movement for Union of Albanians). Dette gikk ikke ubemerket hen av serbisk politi. Den 8. juni 1964 ble Demaçi og mange av hans venner arrestert. Demaçi ble dømt til fengsel og ble løslatt den 8. juni 1974. Da han kom ut av fengslet hadde mye forandret seg. Albanerne i Kosovo hadde fått utvidet autonomi og mange andre rettigheter som for eksempel åpningen av universitetet i Prishtina og retten til å bruke nasjonale symboler, og på denne måten håpet Jugoslavias myndigheter å dempe nasjonale motsetninger. Men dette til tross fortsatte diskrimineringen og forfølgelsen av albanere. Serbiske, makedonske og montenegrinske kommunistledere var misfornøyde med denne ordningen, fordi de ville miste kontrollen over den albanske befolkningen som bodde i disse tre republikkene. I 1975 ble mange albanere arrestert og anklaget for å motarbeide Jugoslavia. Den 6. oktober ble Demaçi arrestert for tredje gang og ble dømt til 15 år fengsel. Selv om Adem Demaçi satt 28 år i fengsler, er hans bidrag til bevaringen av albansk identitet i Jugoslavia uvurderlig. Hans mot førte til at stadig flere sluttet seg til ”*Lëvizjes Revolucionare për Bashkimin e Shqiptarëve*”. (Revolutionary Movement for Union of Albanians), som gjennom sin virksomhet bidro til bevaringen av albansk identitet i Jugoslavia. Denne organisasjonen pleide å stå bak forskjellige aktiviteter som for eksempel å heise albansk flagg slik de gjorde i våren 1964 i Prishtina, Vushtrri, Besianë og Orllan. De skrev også forskjellige patriotiske slagord som for eksempel ”Vi vil ha fred”, ”Lenge leve Albania – vår mor”, ”Lenge leve Enver Hoxha” ect. De fortsatte sin aktivitet selv etter at deres leder Demaçi ble arrestert, på denne måten kunne de vise myndighetene at Demaçis organisasjon fremdeles lever.²⁶⁵ De pleide å smugle inn, kopiere og deler ut til folket, albansk litteratur som var forbudt i Jugoslavia.

²⁶³ Uprava državne bezbednosti/sigurnosti/varnosti or UDBA, var sikkerhetspolitiet (eller det hemmelige politiet) til Den sosialistiske føderale republikken Jugoslavia, og var i virksomhet fra 1946 til 1991.

²⁶⁴ Autobiografi e shkurtër e Adem Demaç, av Jeton Kelmendi
<http://jetonkelmendi.multiply.com/journal/item/105/105>

²⁶⁵ Dyzetvjetori i demonstratave të vitit 1968, av Selatin Novosella. <http://www.kosova-sot.info/?p=9875>

5.4.2 ''Kosovos Mandela''

I mars 1990, fikk for første gang Røde kors og noen journalister besøke Demaçi i fengslet Stara Gradiska. Den 21. april 1990 ble Demaçi løslatt.

Våren 1990 var Kosovo preget av store opprør. Milosevic-regimet iverksatte harde tiltak mot albanere. Men 21. april 1990 var en festdag for albanere. De feiret sin helt, sitt resistenssymbol. Folk strømmet inn til Demaçis hjem for å ære og hedre han. Alle ønsket å se Demaçi, mannen som ikke var redd for å si det han mente. Mannen som hadde den samme drømmen som de fleste albanere, drømmen om Albania. Forskjellen mellom han og de fleste var at han våget å si det høyt og stå for det, selv om han måtte tilbringe 28 år av sitt liv i fengsel for denne drømmen. Resistenssymbolet bidro til å øke albanernes nasjonalfølelse og ga dem mot til å fortsette å kreve og kjempe for sine rettigheter.

Løslatelsen av Adem Demaçi fikk stor internasjonal mediaoppmerksomhet. Denne oppmerksomheten som var rettet mot han, førte samtidig til at situasjonen i Kosovo fikk også oppmerksomhet. Etter løslatelsen besøkte Demaçi mange land i Vesten og forsøkte å lobbe for situasjonen i Kosovo. I 1991 ble Demaçi leder for organisasjonen ''Council for the Defence of Human Rights and Freedoms'' i Kosovo. Denne organisasjonen vokste fort og hadde mer enn 2000 medlemmer. For sitt engasjement for menneskerettigheter har Demaçi mottatt en rekke priser og utmerkelser, blant annet mottok han Lisl og Leo Eitingers pris i 1995, overrakt av rektor Lucy Smith²⁶⁶ og i 1994 ble han nominert til Nobels fredspris. I 1994 mottok han Peace Prize of Rectors of Europe from Complutense University-Madrid, og I 1991 mottok Demaçi Europaparlamentets prestisjetunge Sakharov – prisen. I den forbindelse sa han at ''Freedom of speech [is] the first, crucial step towards democracy. Without freedom of speech there is no dialogue, without dialogue the truth cannot be established, and without the truth progress is impossible''.²⁶⁷ I Jugoslavia var det verken ytringsfrihet eller dialog. Milošević-regimet hadde ført Kosovo til apartheidtilstander. Den albanske befolkningen klarte ikke å holde ut mer og stadig flere begynte å bli misfornøyde med Ibrahim Rugovas passive motstand. Motsatsen til Rugova ble KLA som mente at man må kjempe for frihet og for det, må det ofres blod. Fra 1998 til 1999 var Demaçi politisk representant for KLA og oppholdt seg i Kosovo under hele krigen. Han motarbeidet Rambouille- avtalen og gikk av i

²⁶⁶ <http://www.uniforum.uio.no/nyheter/1996/uniforum01-96/smaastoff.html>

²⁶⁷ <http://sakharovnetwork.rsfblog.org/archive/2008/12/04/adem-demaci-1991.html>

protest i begynnelsen av mars 1999. "Jeg kjemper mot Rambouillet- avtalen til siste slutt. Den betyr kapitulasjon og er et svik mot kampen for uavhengighet".²⁶⁸ De vestlige orienterte KLA-lederne mente at Demaçi ikke hadde kontakt med virkeligheten.²⁶⁹

Adem Demaçi har også etter Kosovos uavhengighet ikke nølt med å kritisere både nasjonale og internasjonale institusjoner i Kosovo. Han er en mann som er kjent for å si åpent sin mening. Selv om det ikke alltid er hensiktsmessig i forhold til dagens politikk, pleier han å si det han har på hjertet. Han er oppgitt over albanske politikere og mener at en regjering kan være "ren" kun dersom den består av kvinner fordi, ifølge han, "er kvinnen ren av natur, smart, tenker mer for samfunnet og sitt lands fremtid, fordi hun jobber for barna, tenker på dem og den nye generasjonen... Men for at en kvinne skal bli statsminister, president eller statsråd, trengs det et annet miljø, et ekte demokratisk samfunn... Måtte den dagen [kvinnelig regjering] komme så fort så mulig".²⁷⁰

29. april 2008, for å verdsette engasjementet til Resistenssymbolet, Kosovos Mandela, besluttet Kosovos regjering etter initiativ av statsministeren Thaçi, å tildele Adem Demaçi lønn, en bil og en privatsjåfør.²⁷¹ Statsminister Hashim Thaçi sa i den forbindelse at Adem Demaçi nytter stor respekt fra Kosovos regjering og fra den demokratiske verden. Regjeringen besluttet også at huset der Demaçi drev sin politiske virksomhet som KLAs politiske representant, skal bli museum.²⁷²

I april 2009 ble Adem Demaçi valgt til leder for forfatterforeningen i Kosovo. Demaçi har bortsett fra den politiske karrieren, også en lang forfatterkarriere. Han har skrevet en rekke bøker, som "*Gjarpërinjtë e gjaku*", 1958, "*Libër për VetMohimin*", 1994, "*Heli dhe Mimoza*", 2006, "*Dashuria kuantike e Filanit*", 2007, "*Alb Prometeu*", 2008, "*Nëna Shegë e pesë gocat*", 2008, "*Kur Zoti harron*", 1990, og "*Tung, vargu im*", 2002.

Adem Demaçi er den eneste som ble en nasjonalsymbol kun hos albanere i Jugoslavia og ikke i Albania, men han nytter stor respekt der også.

²⁶⁸, "Legende ut i kulda", Av HÅKON LUND

<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001990012109&tag=item&words=adem%3Bdemaci>

²⁶⁹ "Legende ut i kulda", Av HÅKON LUND

<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001990012109&tag=item&words=adem%3Bdemaci>

²⁷⁰ Adem Demaçi: "Në Kosovë të gjithë luftojnë për një karrige", intervju for avisen Ballkan, gjengitt:

<http://www.zeriyt.com/kosova-sot/adem-demaci-ne-kosove-te-gjithe-luftojne-per-nje-karrige-t32958.0.html>

²⁷¹ . <http://www.ks-gov.net/pm/?page=1,105,268>

²⁷² . <http://www.ks-gov.net/pm/?page=1,105,268>

Konklusjon

Albanerne er etterkommere av illyrerne som har bodd på Balkanhalvøya fra før vår tidsregning. Albanias geopolitiske beliggenhet har gjort dette området tiltrekkende for fremmede makter, derfor var albanernes bosettingsområder kontinuerlig under okkupasjon.

Okkupantenes tilstedeværelse førte til forandringer i albansk samfunn og sosial liv.

Omanernes 500 år tilstedeværelse i Albania førte til at de fleste albanere konverterte til Islam.

I Det osmanske riket var religion hovedkomponenten til nasjonal identitet. Dette var en ulempe for albanere som var fordelt i tre trossamfunn: muslimer, katolikker og kristne-ortodokser. Den albanske nasjonalbevegelsen på 1800-tallet forsøkte å dempe religiøse motsetninger blant albanere og heller finne andre felles komponenter, som språk, felles historiske minner, tradisjoner og sedvaner, til å bygge opp nasjonen.

Den albanske nasjonalbevegelsen stod da foran store utfordringer, fordi det var ingen albanske skoler, og ikke noe albansk alfabet. I motsetning til nabonasjonene som hadde sine representative religiøse institusjoner som tok vare på dem, var albanske religiøse institusjoner underlagt Kalifatet, Vatikanet og Patriarkatet, som hadde en splittende rolle for albanere. Men ved å ta den albanske etniske identiteten som grunnlag klarte albanske nasjonalister etter hvert å bygge opp nasjonen (i politisk forstand). De opprettet en felles nasjonal identitet og nasjonale symboler. Videre hadde albanske nasjonalister som formål å danne staten Albania. Dette målet ble oppnådd først i 1912, men på grunn av nabolandenes ekspansjonistiske politikk og stormaktspolitikk, mistet den nye staten store områder til nabolandene, aller mest til de landene som senere dannet staten Jugoslavia. Her hadde albanere en vanskelig fremtid i vente. De ble undertrykt, forfulgt, diskriminert og forsøkt assimilert. Men albanerne hadde allerede opprettet en felles nasjonal identitet som de tok vare på. De tok vare på sine tradisjoner og nasjonale symboler, som de overførte det fra den ene generasjonen til den andre, og på denne måten ble symbolene holdt i folkets kollektive minne.

Når albanerne i Jugoslavia stod foran store utfordringer, dannet de også nye symboler for å mobilisere folket, for eksempel på 90-tallet under Milošević-regimet. Da ble Mor Teresa og Adem Jashari gjort til nasjonalsymboler.

Albanerne i Jugoslavia dyrket sine gamle tradisjoner som har en symbolverdi for "det albanske", sine gamle nasjonale symboler som er flagget, nasjonalsangen og nasjonaldagen, til tross for faren som var knyttet til det. Opprettholdelsen, dyrkingen, diskursen og ritualene

knyttet til symbolene, bidro sterkt til bevaringen av albanernes nasjonale identitet i Jugoslavia.

Albanerne fortsatte å bruke sine nasjonale symboler i Jugoslavia, og forsetter å bruke de samme symbolene selv etter Jugoslavias fall og opprettelsen av nye stater. Albanerne har felles nasjonalsymboler uansett hvor de befinner seg. Med dette kan det konkluderes at:
Albanske nasjonale symboler hever seg over politiske grenser.

Nå som Kosovo er blitt en selvstendig stat og har sine egne statlige symboler, sin grunnlov og grense, kan man spørre seg om kosovoalbanerne i fremtiden vil danne en kosovar identitet. Det finnes krefter i Kosovo som mener at nå må albanerne i Kosovo begynne å anse seg selv som kosovarer. Men slik det ser ut nå, virker det som at deres identitet forblir albansk. Kosovoalbanerne anser de nye symbolene som statlige og nødvendige for en selvstendig stat, mens albanske nasjonale symboler anses som nasjonale, slik de alltid har gjort. Nå ettersom den politiske situasjonen har forandret seg, med tanke på kommunismens fall i Albania og åpningen av grensene, og Kosovos uavhengighet, blir den albanske nasjonale identiteten stadig forsterket. Både på det politiske og kulturelle plan har mye forandret seg for albanere siden 90-tallet. I dag reiser albanere fritt, de samme TV og radiokanalene kan ses og høres både i Kosovo og i Albania og andre land hvor det bor albanere. Studentene reiser fra Kosovo til Albania for å utdanne seg og omvendt. Nasjonale festdager feires sammen. Albanerne som før var en del av Jugoslavia reiser massivt på ferie til Albania, der besøker de viktige historiske minnesmerker som de ikke kunne gjøre før. Alt dette bidrar til at nasjonalfølelsen blir enda mer forsterket. I dag er albanere *de facto* en nasjon med felles nasjonal identitet og felles nasjonale symboler, altså er albanere en kulturell nasjon. Dermed er grunnlaget for dannelsen av et samlet Albania til stede, men med tanke på andre ytre politiske faktorer er dette ikke gjennomførbart. Derfor har albanere rettet sitt blikk mot EU– medlemskap og på den måten håper de å løse både det økonomiske problemet og det nasjonale spørsmålet. I den forbindelse er det viktig at også nabolandene (der det bor albanere) kommer inn i EU, da vil albanerne være en del av noe større, noe som overgår landegrensene, dermed vil nasjonalspørsmålet anses som løst. Men en ting glemmes i den forbindelse, la oss rent hypotetisk si at EU-unionen oppløses på samme måte som mange andre unioner før har gjort, da vil de gamle statsgrensene bli gjenopprettet, og dette innebærer at det albanske nasjonale spørsmålet er ikke blitt løst, men bare forskjøvet i tid.

Litteraturliste

Bøker

Akademia e Shkencave e Shqipërisë. *Historia e popullit Shqiptar* I og II. 2002, Tiranë,

Botimet Toena

Banac, Ivo: *The National Question in Yugoslavia. Origins, History, Politics*. 1988, by Cornell University Press, USA

Brahaj, Jaho. *Flamuri i kombit shqiptar. Origjina, Lashtësia*. Tiranë 2007

Bjørn Hettne, Sverker Sörlin, Uffe Østergård. *Den globala nationalismen*. Andre oppslag 2006, SNS forlag, Stockholm

Djokić, Dejan. *Jugoslavism. Histories of a Failed idea 1918 – 1992*, Glasgow 2003

Durham, Edith. *Njëzet vjet ngatërresa ballkanike*. 2001, Tiranë. Originaltittel på engelsk:

Twenty years of Balkan tangle (1920), oversatt til albansk av prof. Selaudin Toto

Eqrem, bej Vlora. *Kujtime (1885 – 1925)*. 2003, Tiranë

Originaltittel:’’ *Lebenserinnerungen*’’. 1973, R Oldenbourg München

Frashëri, Kristo. *Identiteti Kombëtar Shqiptar dhe Çështje të Tjera*. 2006, Tiranë, Edisud

Geisler, Michael E. *National Symbols, Fractured Identities: Contesting the National Narrative*. 2005 by Middlebury College Press, USA

Gjeçovi Shtjefën. *Kanuni i Leke Dugagjinit*. 1993, Tiranë. Første utgave ble utgitt i 1933

Halimi, Emin, Shala, Ajnishahe. *Jasharët. Histori e një Qëndrese*. 2000, Kosovë, Rilindja

Judah, Tim. *Kosovo war and revege*. 2002, USA

Malcom, Noel. *Kosovo, A Short History*. 1998, London

Meca, Rexhep og Zilbeari, Teuta. *Libër leximi*., 2003 Skopje

Mønnesland, Svein: *Før Jugoslavia og etter*. 1992, Sypress forlag. Oslo

Poradeci, Lazgush. *Vepra II*. ny utgave, 1999, Tiranë, Shtëpia botuese Onufri

Schmitt, Oliver Jens. *Skënderbeu*. 2008, Tiranë, K&B (oversatt fra den tyske originalen, Skanderbeg’')

Smith, Anthony D. *National Identi*y. 1991, University of Nevada Press, USA

Smith, Anthony D. *Natinalisme. Teori, ideology, historie*. 2003, Dansk udgave: Hans Reitzels Forlag, København

Tole, Vasil S. *The Albanian National Anthe*. 2003, UEGEN forlag, Tirana

Vikers, Miranda *The Cham issue. Albanian national and propriety clams in Greece*. 2002, Prishtinë

Artikler fra tidsskrifter

By, Alma Kushova unlocks an Albanian word steeped in mountain-lore and unbreakable promises. 21 - 07 – 2004; http://www.opendemocracy.net/arts/article_2114.jsp (hentet den 28.02.2009)

By, ANNA DI LELLIO and STEPHANIE SCHWANDNER-SIEVERS. *The Legendary Commander: the construction of an Albanian master narrative in post-war Kosovo*. On Nations and Nationalism 12 (3), 2006, 513–529. Columbia University, New York School of Slavonic and East European Studies, University College London, Gower Street, London WC1E 6MT, United Kingdom, : The Legendary Commander: the construction of an Albanian master-narrative in post-war ...- FullText@UBO

By, Babuna, Aydin *THE ALBANIANS OF KOSOVO AND MACEDONIA: ETHNIC IDENTITY SUPERSEDING RELIGION*. Nationalities Papers, Vol. 28, No. 1, 2000 (<http://www.freewebs.com/ovsiste/ALBANIAN%20IDENTITY.pdf>)

By, Cerulo, Karen A. *Symbols and the World System: National Anthems and Flags*, *Sociological Forum* © 1993 [Springer](#). (hentet den 04.04.09)

By, Chris Hedges. *KOSOVO'S NEXT MASTERS? INSIDE THE KOSOVO LIBERATION ARMY* (06.07.09)

By, Drita Halimi Statovci «*SIMBOLISM OF ALBANIAN COSTUMES*». Source: Albanological Research Folklore and Ethnology Series (Gjurmime Albanologjike Folklor dhe etnologji), issue: 37 / 2007, pages: 89114, on www.ceeol.com. (17.07.09)

By, Kasem Biçoku. «*Alexander the Great in the Historical Memory of Scanderbeg and of the Albanians*» Source: Historical Studies (Studime Historike), issue: 12 / 2005, pages: 729, on www.ceeol.com. (28.08.09)

By, Olaf Aagedal. *NASJONALE SYMBOL, SYMBOLARENAER OG SYMBOLMAKT*. 2002, Oslo http://www.sv.uio.no/mutr/publikasjoner/rapp2003/rapport55/index-3_.html#Heading45
By, Piro Misha «The phenomenon of nationalism and the Albanian crisis»
Source: Endeavour (Përpjekja), issue: 15+16 / 1999, pages: 1331, on www.ceeol.com. (29.08.09)

By, Prifti, Peter R. *Socialist Albania since 1944 - Domestic and Foreign Developments*. Cambridge, Mass: The MIT Press, 1978. (hentet den 04.05.2009)
<http://www.albanian.com/information/history/etymolog.html> (15.07.09)

By, Marlis Eihholz. *Nasjonale symboler*. Ariadne. Digital kunnskapsbase ved Det humanistiske fakultet, UiO <http://www.intermedia.uio.no/ariadne/Kulturhistorie/teori-og-metode/begreper/nasjonale-symboler> (hentet den 16.02.09)

Nettsider

www.leksikon.org
<http://www.intermedia.uio.no>
www.assembly-kosova.org
<http://blog.aacl.com>
<http://www.snl.no>
<http://img141.imageshack.us>
www.forumishqiptar.com
<http://www.reference.com>
<http://www.keshilliministrave.al>
<http://www.wiki.qgito.net/no>
<http://www.zemershqiptare.com>
<http://www.dardamedia.com>
<http://www.alb-net.com>
http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/police_and_internal_security/OHRID%20Agreement%2013august2001.asp
<http://www.iea.pmf.ukim.edu.mk>
<http://www.kosova.de>
<http://www.pressonline.com.mk>
<http://www.ina-online.net/>
<http://www.malesiaforum.com/showthread.php?t=3445>
<http://www.presheva.com>
<http://glassrbije.org>
www.ceeol.com
<http://scholar.google.no>
<http://www.evropaelire.org>
<http://www.vatican.va>
<http://tribunashqiptare.com>
<http://www.nobelpreis.org>
<http://rugovaudate.blogspot.com>
<http://www.dardania.de>
<http://www.gazetaexpress.com>
<http://www.albanian.com>
<http://www.elsie.de>
www.shqipnia.eu
<http://www.zeriyt.com>
<http://arkivi.peshkupauje.com>
<http://www.beepworld.de>
<http://jetonkelmendi.multiply.com>
<http://www.kosova-sot.info>
<http://www.uniform.uio.no>
<http://sakharovnetwork.rsfblog.org>
<http://www.dagbladet.no>
<http://www.zeriyt.com/>
<http://www.ks-gov.net>

